

*România este patria noastră și a tuturor românilor.
E România celor de demult și-a celor de mai apoi
E patria celor dispăruți și a celor ce va să vie.*

Barbu Ștefănescu Delavrancea

DACOROMANIA, NR. III/2023

ALBA IULIA, 1 NOIEMBRIE 1599, INTRAREA TRIUMFALĂ A MARELUI MIHAI VITEAZUL ÎN ALBA IULIA

După victoria asupra lui Andrei Bathory, în bătălia de la Șelimbăr (18/28 octombrie 1599), Mihai Viteazul a intrat triumfător în Cetatea Alba Iulia, în data de 1 noiembrie 1599, primind cheile orașului chiar din partea episcopului catholic Demetrius Napragy. Deși nu a fost recunoscut de Dieta Transilvaniei decât ca un

guvernator imperial, Mihai a fost conducătorul de facto al Transilvaniei. Voievodul avea încuviințarea împăratului Rudolf al II-lea, care dorea să păstreze Transilvania răzvrătită sub control politic.

În „Românii supt Mihai-Voievod Viteazul”, istoricul Nicolae Bălcescu ne descrie în cuvinte

alese fericitul eveniment. Mihai Viteazul, prin opera sa politică, devenise deja un laitmotiv pentru întreaga societate românească. Bălcescu a editat volumul în contextul revoluției de la 1848, pentru a sublinia relevanța dorințelor naționale și de a-i însufleți pe toți cei care doreau emanciparea românilor.

Într-aceea, Mihai-Vodă, ridicându-și tabăra de la Sibiu, înainte cu încetul spre Alba-Iulia. Prin toate orașele pe unde trecu în cale, locuitorii alerga înainte-i cu daruri, slobozind puști în semn de veselie și primindu-l cu mare dragoste și entuziasm. Apropiindu-se de Alba Iulia, locuitorii orașului și ai județului îl întâmpinară cale de o leugă (2200 de metri) înainte cu multă cinste și daruri. În capul lor era episcopul catolic Dimitrie Napragy, încunjurat de tot clerul său.

El felicită în numele poporului pe domn de sosirea sa, urându-i tot felul de fericiri, o domnie vecinică asupra țării Ardealului, ce el dobândise cu sabia, o viață îndelungată și izbânzi multe, care să se adauge unele peste altele. În aceeași zi, luni 1 noiembrie, Mihai-Vodă intră cu mare pompă în capitala Ardealului. Dorința ce adesea avea de-a face întipărire popoarelor printr-o strălucită priveliște, adăogându-se la vesela îmbătare a unei izbânzi de atâta vreme dorită, făcu pe Mihai de puse în această intrare triumfală o podoabă neauzită în părțile noastre.

Intrarea s-a făcut prin poarta Sf. George. De la această poartă până la palatul domnesc, sta înșirați ostașii de ambele părți ale uliței în mai multe rânduri, în dosul cărora se grămădise mii de mii de popor. Înainte venea episcopul și clerul său, isnafurile (corporațiile) orașului, apoi o bandă de muzică ce se compunea de opt trâmbițe, care cu multă armonie modula sonurile lor, de atâtea tobe de oțel pre obiceiul turcesc, de un bun număr de flaute și flașnete. În urma acestei orchestre, venea Mihai, călare pe un măreț cal alb. Opt paji învestiți cu mare eleganță încunjura calul domnului. Înaintea lui opt seizi (grăjdar domnesc) duceau de frâu opt cai acoperiți cu șele prețioase, lucrute cu aur și argint, și împodobiti cu pene mari.

Mihai purta pe cap un calpac unguresc împodobit cu o egretă neagră de pene de erodiu legate cu aur; o manta lungă albă de mătase țesută cu fir, având pe de lături țesuți vulturi de fir; tunică albă de aceeași materie, lungi ciorapi

de mătase albi, garnisiți cu pietre scumpe și botine de saftian galben; de brâu atârna o pală de Taban împodobită cu aur și rubine. O ceată de zece lăutari țigani urma îndată după domn, cântând imnuri naționale. Apoi venea o mulțime de boieri și ofițeri străluciți, toți călări, și o numeroasă trupă de soldați.

Lângă domn se ducea steagurile lui Andrei Bathory luate în bătălie. Ele erau desfăcute și plecate spre pământ, spre semn că Ardealul e supus. Astfel, în mijlocul concertului trâmbițelor, tobelor și altor instrumente, la sunetul clopotelor și vuietului tunurilor, la care se unea strigările de bucurie ale poporului, intră Mihai în capitala Ardealului și trase la palatul domnesc.” („Românii supt Mihai-Voievod Viteazul”, de Nicolae Bălcescu).

O întrebare care naște și astăzi controverse este dacă a dorit și realizat conștient unirea celor trei țări române. Cred că un răspuns pertinent a dat marele istoric A.D. Xenopol: „Prin aceasta, Mihai realizase, fie cât numai pentru o clipă, unitatea politică a țărilor române, fapt de o însemnătate nemăsurată, dacă nu ca o încoronare a năzuințelor trecute [...] desigur ca o apucare înainte a țintei pe care poporul românesc [...] trebuie să o aibă pentru viitor”. Este ținta pe care „poporul românesc” a urmărit-o până în 1918. Aici credem că stă importanța „momentului” Mihai Viteazul și nemurirea lui în istoria românilor. Căci, spune Nicolae Iorga, „A-l uita pe Mihai Viteazul, acum și întotdeauna, ar fi să ne uităm pe noi înșine, să părăsim memoria noastră”.

Vom încheia cu o cugetare a lui Mihai Eminescu, care ne învață cum trebuie priviți cei care tratează cu nepermisă ușurință istoria: „Degeaba piticii moderni ar îmbrăca zalele lor mâncate de rugină dacă nu pot umplea sufletele cu smerenia și credința celor vechi”.

Dumitru HENEGAR

Știm cine, când și în ce împrejurări au fost duse osemintele pământești ale Domnitorului Mihai Viteazul din Mitropolia Ortodoxă a Bălgradului și Arhiepiscopia Ardealului, la Mănăstirea „Sfântul Mihail” de la Plăviceni din Țara Românească

„O viață avem români, deșteptați-vă, că am dormit destul!”
Mihai Viteazul, domn al Țării Românești, Ardealului și Moldovei

Argumente convingătoare

Osemintele domnitorului Mihai Viteazul, primul unificator al neamului românesc au fost duse, în anul 1648, din Mitropolia Ortodoxă a Bălgradului - Alba Iulia și Arhiepiscopia Ardealului „Sfânta Treime” la Mănăstirea Plăviceni „Sfântul Arhanghel Mihail” din comuna Slăvitești, județul Teleorman.

Mihai Viteazul

Doamna Stanca

Matei Basarab

Mitropolia Ortodoxă a Bălgradului
Alba Iulia (macheta)

Mănăstirea Plăviceni

Mănăstirea Arnota

➔ Mănăstirea Plăviceni „Sfântul Arhanghel Mihail” a fost construită de către rudele doamnei Stanca (soția lui Mihai Viteazul) de marele vornic Dobromirescu și a soției sale, jupâneasa Elina în anul 1648. Pe inscripția de pe pisania mănăstirii, păstrată la Muzeul din Turnu Măgurele rezultă data de **20 mai 1648**.

Pe terenul respectiv, inițial a fost o mănăstire de lemn, cunoscută sub denumirea de „**Mănăstirea Alunișul**” construită de doamna Stanca soția lui Mihai Viteazul.

Legenda spune că la sfârșitul secolului XVI-lea doamna Stanca s-a ascuns din calea năvălitorilor turci în pădurea de la Plăviceni.

Doamna Stanca a promis că dacă va scăpa cu viață, va construi o mănăstire, fapt realizat sub numele de **Mănăstirea Aluniș „Sfântul Mihail”**.

➔ Mihai Viteazul ajuns la domnie în Țara Românească în anul 1593, a aderat la „Liga Sfântă” în anul 1594, formată din țările creștine europene (Statul Papal, Spania, Veneția, Mantua, Toscana, Ferrara, Marele Cnezat al Moscovei, Principatul Transilvaniei, Țara Românească și Principatul Moldovei sub domnitorul Aron Vodă).

Domnitorul Mihai Viteazul dorea să aplice „Planul Dacic” privind unirea celor trei țări românești Țara Românească, Ardealul și Moldova având ca exemplu pe strămoșii geto-daci care sub conducerea regelui Burebista (70 î.e.n. - 44 î.e.n.) au reușit să întemeieze primul stat centralizat puternic care a rezistat timp de patru decenii.

➔ Mihai Viteazul la data de 2/12 mai 1595 a trimis la Alba Iulia, capitala Principatului Transilvaniei, o delegație complexă formată din:

- Eftimie, mitropolitul Târgoviștei
- Teofil, episcopul Buzăului
- Mitrea, mare vornic
- Hristea, vornic
- Dimitrie Preda și Borca, logofeți
- Dan și Teodosie, vistieri
- Radu Buzescu și Stamate, postelnici și
- Vintilă și Radu, cluceri.

Delegația a fost primită de principele Sigismund Bathory iar la data de 20 mai 1595 au încheiat și semnat cunoscutul tratat de alianță, care ulterior nu s-a mai respectat.

➔ La data de 7 august 1595, principele Sigismund Bathory care deasemenea era în „Liga Sfântă” s-a căsătorit la Alba Iulia cu arhiducesa Maria Cristina.

La nunta respectivă a fost invitat și Mihai Viteazul cu familia, care, însă nu a putut participa, deoarece

oastea turcească condusă de Sinan Pașa era la Dunăre și amenința Țara Românească. În schimb Mihai Viteazul a trimis la Alba Iulia pe reprezentanții săi, boierii Stroe, Buzescu și Radu Calonfirescu, cu daruri scumpe de nuntă.

➔ În perioada 19-31 decembrie 1596, Mihai Viteazul împreună cu banul Mihalcea, Radu Buzescu și alți boieri din Țara Românească, s-au aflat la Alba Iulia. Cu această ocazie s-a discutat și „Planul Josika” privind unele anticipații de legături matrimoniale între familia cancelarului Iösika Istvan / Ștefan Iosika și a familiei lui Mihai Viteazul, în vederea unirii neamului românesc.

Familia lui Jösika Istvan, a fost de origine valahă, care în decursul timpului s-a integrat nobilimii maghiare.

Sigismund Bathory, între timp, a creat discordie între претенdenții care doreau să preia tronul Transilvaniei. Pentru al îndepărta pe Ștefan Jösika, a colaborat cu Ștefan Bocskay, consilierul său apropiat, duhovnicul, iezuitul Alfonso Carrillo și cu comisarii imperiali.

Dieta din acel an de la Alba Iulia, s-a desfășurat în mod special în Palatul Princiar, renunțându-se la Catedrala romano-catolică „Sf. Mihail” din Alba Iulia, unde se desfășura înainte cu regularitate.

După ce Ștefan Jösika a intrat în Palatul princiar ușile au fost blocate de gărzile maghiare, fiind arestat, iar ulterior a fost adus în cetatea Sătmarului unde la data de 1 septembrie 1598 a fost decapitat.

➔ Domnitorul Moldovei, Aron Vodă care a aderat la „Liga Sfântă” în anul 1594, în același an a încheiat o înțelegere cu principele Transilvaniei, Sigismund Bathory, prin care recunoștea suveranitatea Moldovei.

Ulterior Aron Vodă a recunoscut doar supremația Papei Clement al VIII-lea și a împăratului Rudolf al II-lea, considerându-se egalul principelui. Sigismund Bathory datorită situației create, a ordonat arestarea domnitorului Moldovei, Aron Vodă. O gardă alcătuită din 400 mercenari unguri condusă de căpitanul cetății Hust (Regiunea Transcarpatia) Gaspar Kornis, la arestat la Iași împreună cu familia, la data 25/26 1599 fiind duși și reținuți la Castelul Martinuzzi de la Vințu de Jos, aflat aproape de capitala principatului, Alba Iulia.

La scurt timp Aron Vodă a decedat, fiind otrăvit.

Prin grija lui Mihai Viteazul, a fost înmormântat în vechea Mitropolie Ortodoxă a Bălgradului din sec. XV-lea iar în anul 1597 rămășițele pământești ale domnitorului Aron Vodă au fost reînhumate în noua Mitropolie construită de Mihai Viteazul.

Urmare tragicului eveniment, văduva lui Aron Vodă împreună cu fiul Bogdan, au fost trimiși acasă.

După înfrângerea lui Mihai Viteazul de la Mirăslău din 18 septembrie 1600, nobilimea maghiară din Alba Iulia a profanat sfântul locaş mitropolitan, iar mormântul lui Aron Vodă a fost distrus, fapt relatat de Mihai Viteazul la data de 3 februarie 1601 într-o corespondență cu marele duce de Toscana, cu mare amărăciune și indignare:

„... încă și în biserica mea pe care o clădisem mai înainte, au intrat și au dezgropat oasele lui Aron Vodă, care de atâta timp era înmormântat și ale altor boieri de-ai mei și le-au zvârlit afară. Așa neomenie nu au făcut nici păgâni”.

Aron Vodă

Gaspar Kornis

Castelul Martinuzzi - Vințu de Jos, jud. Alba

➔ La sfârșitul anului 1596, la sosirea lui Mihai Viteazul în Alba Iulia, a fost întâmpinat de mitropolitul ortodox al Bălgradului/Alba Iulia, Ioan de Prislop, care se afla într-o bisericuță modestă din orașul de jos, pe malul cursului vechi al râului Ampoi.

În această bisericuță din orașul de jos au ajuns credincioșii români, deoarece au fost alungați de unguri din vechea Mitropolie Ortodoxă a Bălgradului din sec. XV-lea, deoarece era în zona actuală a cetății și se afla în apropierea Episcopiei Maghiare Romano-catolice Sf. Mihail, precum și a cancelariei principatului și a locuințelor conducătorilor unguri. Prezența Mitropoliei Ortodoxe a românilor în apropierea acestora nu a mai fost acceptată.

Mihai Viteazul a rămas surprins neplăcut, când a văzut și a constatat existența și condițiile precare în care funcționa Mitropolia Ortodoxă a Românilor din Alba Iulia.

Sursele documentare, printre care în special ale prof. dr. în istorie Gheorghe Anghel, cercetător la Muzeul Unirii din Alba Iulia timp de 40 de ani, dintre care peste 20 ani în funcția de director la acest muzeu important din România, rezultă că Mihai Viteazul fiind o personalitate și în cadrul Ligii Sfinte, a intervenit la principele Sigismund Bathory, pentru a aproba construirea unei clădiri corespunzătoare unei mitropolii.

Inițial, principele Sigismund Bathory a aprobat să se repare vechea clădire în care a funcționat anterior mitropolia.

Mihai Viteazul un bun creștin al credinței străbune - ortodoxia - a reușit în anul 1597 să construiască o nouă clădire pentru mitropolie, tip răsăriteană, alături de vechea clădire a mitropoliei și a unor clădiri anexe care au fost reparate, funcționând în continuare în cadrul mitropoliei.

Mihai Viteazul a adus la Alba Iulia pe renumiții zugravi de biserici și mănăstiri: Petre Armeanul, Mina și Nicolae din Creta pentru a zugrăvi noua clădire a mitropoliei.

În același timp Mihai Viteazul a luat unele măsuri deosebite și cu mult curaj, privind consolidarea credinței străbune în Transilvania, prin ridicarea Mitropoliei Ortodoxe a Bălgradului la rang de Arhiepiscopie a Ardealului, subordonând-o în același timp Mitropoliei Târgoviștei din Țara Românească.

Marele nostru istoric Nicolae Iorga despre această Mitropolie Ortodoxă de la Alba Iulia afirma: „a fost cel mai trainic și de mai folos așezământ al neamului românesc de peste munți”.

Mihai Viteazul convingându-se de situația deosebit de grea în care se afla biserica ortodoxă din Ardeal, împreună cu credincioșii români, a hotărât și a lăsat prin testament pentru urmașii săi la domnie, ca anual domnitorii Țării Românești, să sprijine Mitropolia Ortodoxă a Bălgradului și Arhiepiscopia Ardealului, cu suma de 6000 galbeni.

Ultimul domnitor al Țării Românești care a sprijinit Mitropolia de la Alba Iulia a fost Constantin Brâncoveanu, care a donat și moșia de la Merișani-Argeș - pe lângă alte bunuri materiale bisericesti.

➔ În luptele de la Șelimbăr din octombrie 1599 a fost ucis oșteanul Danciu din Brâncoveni o personalitate de mare importanță din Țara Românească.

Boierul Danciu a fost mare vornic, fiul lui Vâslan din Caracal și al Mariei fiica Calei din Brâncoveni și **tatăl viitorului domn al Țării Românești Matei Basarab.**

Mihai Viteazul s-a preocupat îndeaproape de funeraliile boierului oștean Danciu care a fost ucis în luptele de la Șelimbăr, pe care l-a înmormântat cu ceremonia religioasă cuvenită în Mitropolia construită de domnitor în anul 1597. **Osemintele și mormântul boierului Danciu s-au aflat în această mitropolie până în anul 1648, când fiul său, domnitorul Matei Basarab al Țării Românești, a organizat acțiunea de mutare a osemintelor tatălui său, de la Mitropolia lui Mihai Viteazul la Mănăstirea Arnota unde s-a stabilit necropola familiei, încă din anii 1633-1636.**

➔ Matei Basarab, fiul boierului Danciu, s-a născut în anul 1580 în Brâncoveni, iar în perioada 1632-1654 a fost domnul Țării Românești.

Epoca lui Matei Basarab a fost o perioadă de dezvoltare culturală, dar mai ales de sprijinire a credinței străbune, mai ales prin construcțiile de mănăstiri și biserici. A ridicat din temelie 46 de biserici, inclusiv în sudul Dunării la Vidin și Sistov, sprijinind și mănăstirile de la Muntele Athos fiind considerat Ctitor Bisericesc al Neamului Românesc. În timpul său s-a introdus limba română în locul celei slavone, în documentele oficiale și în legislație.

La vârsta de 20 de ani Matei Basarab era ostaș în armata lui Mihai Viteazul, cu rangul de mare căpitan de darabani, alături de tatăl său Danciu din Brâncoveni.

Matei Basarab, între anii 1633-1634 a ctitorit una dintre cele mai frumoase mănăstiri din țară, Arnota, care se află în localitatea Costești din județul Vâlcea.

Stareța mănăstirii Arnota - Ambrosia, povestește că „Matei Basarab a zidit, mănăstirea în acest loc, deoarece înainte de a fi domn, găsisse scăpare în aceste locuri, ascunzându-se în niște stufărișuri, fiind urmărit de turci”. Situație similară într-un fel cu Mănăstirea de lemn Alunișul de la Plăviceni construită de doamna Stanca.

În semn de recunoștință, mănăstirea a fost construită cu scopul de a se clădi necropola familiei, fapt confirmat de acțiunile întreprinse și realizate în continuare.

În anul 1648, domnitorul Matei Basarab, fiind în relații favorabile cu principele Transilvaniei Gheorghe Raköczy a organizat aducerea osemintelor tatălui său Danciu din Brâncoveni din Mitropolia Ortodoxă a Bălgradului și Arhiepiscopia Ardealului și reînhumarea lor la Mănăstirea Arnota care nu întâmplător are hramul „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril”.

Pe lespedea mormântului s-a săpat următorul text: „Aicea zac oasele creștinului și binecredinciosului și a noastră rudă, boiaren,

jupânului, Dancului Vornicului Brâncoveanu și prilejuindu-se moartea în Țara Ardealului, acolo i s-au îngropat trupul în Mitropolia Bălgradului, în cursul anilor 7108(1599), iar fiu-său prealuminatul Ion Matei Basarab voevod, Domnul Țării Românești, într-al 16 an de domnie a lui trimis-au pre credinciosul Mării Sale Dragomir Vel Vornic, îi aduse oasele de le-au îngropat în această sfântă mănăstire Arnota care e zidită din temelie de Măria-Sa”.

Acțiunea de aducere a osemintelor tatălui său Danciu, a fost bine organizată, împreună cu personalitățile românești creștine din Țara Românească, cu privire la deplasarea la Alba Iulia în anul 1648.

Mormântul tatălui său Danciu, se afla alături de mormântul lui Mihai Viteazul, existente intacte de la înmormântarea lor, în interiorul Mitropoliei Ortodoxe a Bălgradului și Arhiepiscopia Ardealului „Sfânta Treime” construită de domnitor în anul 1597. Cu această ocazie unică din anul 1648, acceptată și de principele Gheorghe Raközy I, s-a realizat în mod sigur, deshumarea osemintelor din amândouă morminte și mutarea lor în Țara Românească. În perioada respectivă s-a construit Mănăstirea de la Plăviceni „Sf. Mihail”.

Mănăstirea a fost construită pe moșiile și cu cheltuiala boierului mare vornic Dragomir Dobromirescu fiul vestitului Dobromir, mare Ban al Craiovei și a soției sale Elina, fiica lui Radu din Brâncoveni, rudă apropiată cu domnitorul Țării Românești Matei Basarab.

Mănăstirea a fost terminată la data de 2 mai 1648 așa după cum rezultă și de pe frumoasa pisanie existentă.

Cu aducerea osemintelor pământești ale lui Mihai Viteazul și a boierului Danciu, a fost delegat chiar marele vornic Dragomir ctitorul Mănăstirii de la Plăviceni, Sfântul Mihail, care, printre puținele mănăstiri are hramul „Sfântul Mihail”.

Descoperirea întâmplătoare a osemintelor lui Mihai Viteazul în anul 2010 la Plăviceni, după peste 360 de ani a fost o minune divină. Starețul Teoctist Moldoveanu, împreună cu călugării de la mănăstirea „Arhanghelul Mihail” de la Plăviceni vor trebui să fie sprijiniți de urgență, pentru confirmarea adevărului istoric și prin test ADN dacă până în prezent nu s-a realizat.

În vederea confirmării adevărului istoric, deosebit de important, referitor la această acțiune rugăm și facem un apel insistent la personalitățile competente,

de a efectua testul ADN, având în vedere personalitatea lui Mihai Viteazul, Primul Unificator al Neamului Românesc, mai ales că suntem și în Anul Centenarului și având în vedere posibilitățile existente:

Craniul domnitorului Mihai Viteazul se află în casetă la Mănăstirea Dealul.

Osemintele domnitorului sunt la Mănăstirea din Plăviceni.

La Mănăstirea Cozia se află mormântul Maicii Teofana (Tudora) mama lui Mihai Viteazul.

Bibliografie

Nicolae Bălcescu, Românii supt Mihai Voievod Viteazul
 Nicolae Iorga, Istoria lui Mihai Viteazul, vol. I, vol. II
 Anghel Gheorghe, Mihai Viteazul, ctitorul bisericii Mitropoliei Transilvaniei de la Alba Iulia
 Silviu Dragomir, Mormântul lui Mihai Viteazul și vechea catedrală de la Alba Iulia
 Dacoromania, nr. 6, Breviar Mihai Viteazul
 Dacoromania, nr. 2, Mihai Viteazul, primul unificator al neamului românesc și Alba Iulia capitala celor trei țări românești: Țara Românească, Moldova și Ardealul - secvențe

În revista Dacoromania nr. 112 vom prezenta în continuare argumente convingătoare, care să confirme, cine, când și în ce împrejurări au fost duse osemintele lui Mihai Viteazul la Mănăstirea „Arhanghelul Mihail” la Plăviceni din Mitropolia Ortodoxă a Bălgradului și Arhiepiscopia Ardealului de la Alba Iulia.

Ec. Ioan STRĂJAN

Continuare în Dacoromania nr. 112

Articol extras din revista Dacoromania Nr. 90/2018

La Parohia Ortodoxă Maieri II Alba Iulia,

Comemorarea Voievodului Mihai Viteazul la 424 de ani de la intrarea triumfală în Alba Iulia

După un șir de activități și manifestări organizate de Fundația „Alba Iulia 1918 pentru Unitatea și Integritatea României” și a Revistei „Dacoromania”, împreună cu celelalte ONG-uri cultural-patriotice din Alba Iulia, dedicate importantului act istoric privind soarta României, prin intrarea triumfală în urmă cu 424 de ani, la 1 noiembrie 1599 a marelui voievod

Mihai Viteazul în Alba Iulia, suita manifestărilor dedicate acestui eveniment s-au încheiat duminică 05 noiembrie 2023, cu un Parastas de pomenire oficiat la bustul voievodului din fața Bisericii Ortodoxe de la parohia Maieri II Alba Iulia, paroh preot-protopop Teofil Slevaș.

La evenimentul creștinesc, au luat parte enoriașii parohiei prezenți la Sfânta și Dumnezeiasca Liturghie, oficialități locale în frunte cu primarul Gabriel Pleșa, însoțit de viceprimarul Emil-Antoni Popescu, consilierul personal Claudiu Nemeș și alți membrii ai Consiliului local. De asemenea, au participat membrii Fundației „Alba Iulia 1918 pentru Unitatea și Integritatea României”, a Revistei „Dacoromania”, implicați direct în organizarea tuturor acestor evenimente și manifestări. Au fost prezenți și membrii ASTREI în frunte cu președinta Maria Cioica, reprezentanți ai Asociației Foștilor Deținuți Politici din România (AFDPR) - Filiala Alba și alți reprezentanți locali.

La finalul parastasului, după cuvântul preotului, care a evocat importanța momentului atât religios cât și istoric, a punctat și subliniat importanța istorică a evenimentului petrecut în urmă cu 424 de ani, prin intrarea în Alba Iulia a lui Mihai Viteazul, atât primarul Gabriel Pleșa, cât și ec. Ioan Străjan, directorul revistei „Dacoromania”, a cărui crez este istoria neamului românesc.

În urma acestor manifestări, concluzia care se desprinde ne îndeamnă să iubim, pacea, credința strămoșească, neamul, țara, istoria, personalitățile care au făurit istoria neamului și au contribuit la realizările și statornicia pe aceste meleaguri, prin sacrificii a poporului român!

Dragomir VLONGA

Martiri și Eroi ai Națiunii Române Proces Istoric împotriva Austriei Imperiale după 238 de ani

"ROMÂNII CEI MAI VECHI LOCUITORII AI PĂMÂNTULUI" AUGUSTE DE GERANDO

Făcând referire la locuitorii Transilvaniei, Auguste de Gerando, senior de Szek, ginere al contelui maghiarofon Teleki Emerik, scria la Paris, în anul 1845, următoarele:

"Valahii (românii – n.n.) sunt în Transilvania cei mai vechi locuitori ai pământului."
(Les Transylvanie et ses habitants – Paris, 1845)
Baronul Auguste de Gerando a fost un istoric francez care s'a căsătorit în 1840 cu Emma (1809-1893), fata nobilului Emerik Teleki care a aparținut uneia dintre cele mai vechi familii maghiarofone. Luna lor de miere a constat într-o călătorie în toate localitățile din Transilvania, care mai apoi s'a materializat în două volume publicate în 1845. A fost membru străin al

Academiei Maghiare de Științe.

Am găsit documentul istoric în Arhiva Academiei Maghiare din Budapesta!

Laurian Stăncescu - istoric, scriitor, jurnalist!

Împăratul Iosif al II-lea, cu prilejul primei sale călătorii în Transilvania, la 1773, nota despre românii ardeleni: „Acești săraci supuși români, care sunt, fără îndoială, cei mai vechi și mai numeroși locuitori ai Transilvaniei, sunt chinuți și împovărați cu nedreptăți de toată lumea, fie unguri, fie sași....”

Impresiile de călătorie ale Împăratului evocau atât vechimea și numărul mare al românilor în comparație cu ungurii și sașii, cât și chinurile la care aceștia erau supuși de către minorități.

Pe de altă parte, de aceea, între 1791-1792, românii din Transilvania au alcătuit o petiție – SUPPLEX LIBELLUS VALACHORUM – pe care au adresat-o Împăratului Leopold al II-lea prin care cereau anumite drepturi (de egalitate) în temeiul originii lor daco-romane, a vechimii și continuității lor neîntrerupte în Transilvania și al întâietății lor pe acele pământuri față de unguri.

Denunțul Împăratului Austriei Franz Josef - împotriva propriului Imperiu

Document istoric - din Arhiva Imperială a Împăratului Austriei - Franz Josef!

Laurian Stăncescu - istoric, scriitor, jurnalist!

Maria Tereza interzice tortura în Transilvania, Bucovina și Banat

După înfrângerea turcilor în apropiere de Viena în 1683, Transilvania s-a luptat zadarnic cu influența austriacă în creștere, iar alianțele cu Turcia în timpul domniei lui Emerich Thököly și cu Franța în timpul lui Francisc II Rakóczi s-au dovedit a fi fatale pentru independența sa.

În 1711, controlul austriac a fost stabilit definitiv asupra Ungariei și Transilvaniei, habsburgii cumulând funcția de principii ai Transilvaniei și numind în Transilvania guvernatori proprii. Transformarea Transilvaniei din principat în mare principat în anul 1765 a fost mai mult un gest formal.

Conform Die Welt, la 2 ianuarie 1776, prin decret oficial, Maria Tereza decidea abolirea torturii în Austria, Bohemia, Galiția, Bucovina și Banat. Între anii 1786-1849 și 1860-1861, din aceasta provincie, numita atunci Regatul Galiției și Lodomeriei din cadrul Imperiului Austriac, a făcut parte și Bucovina.

„O măsură din categoria așa-zisului iluminism din epoca împărătesei Maria Tereza”, scrie sursa citată. ILUMINIȘTI

Liderii iluminiști doreau introducerea unei atitudini mai umane față de inculpați și condamnați, una dintre multele teorii ale mișcării inițiate de italianul Cesare Beccaria, primul oponent al pedepsei cu moartea din epoca modernă timpurie.

Decizia a fost influențată de cancelarul austriac, prințul Wenzel Anton de Kaunitz-Rietberg, care a pus bazele acestor reforme, influențat la rândul său de teoreticianul Beccaria.

Un alt avocat al abolirii torturii a fost fiul Mariei Tereza, co-regent și viitor împărat, Joseph al II-lea, care a copilărit în Palatul Schonbrunn din Viena. Motivul invocat oficial a fost că depoziția obținută prin tortura nu avea nici o valoare în instanță.

Ulterior s-a dovedit că modelul fusese preluat de fapt de la marele rival al Habsburgilor, Regele Frederic al II-lea al Prusiei, care a abolit tortura în tot regatul său încă de la preluarea mandatului în 1740.

Condițiile de viață ale țăranilor din Transilvania erau greu suportabile, aproape fără echivalent în Europa la vremea respectivă. Aceștia erau nevoiți să slujească pentru nobili 4-5 zile pe săptămână, aveau de plătit dări, zeciulială, erau obligați la caraușii.

De cealaltă parte, nobilimea avea monopol pe crâșmuit, pescuit, păduri, pașuni, tot ce putea aduce venit. Țăranii trăiau din gospodăria proprie, muncind peste măsură în puținul timp care le rămânea, după împlinirea datoriilor față de nobili.

Totodată, pe plan internațional, apar teorii sociale, se naște un curent de emancipare socială, secolul al XVIII-lea fiind considerat și Secolul Luminilor.

Noua mișcare era stimulată de împăratul Iosif al II-lea, care emitea decrete favorabile cetățenilor. Toate aceste tendințe occidentale ajung să fie cunoscute și în spațiul românesc, trezind în oameni dorința de a ieși de sub abuzurile grofilor maghiari.

Sistem „de modă veche” în Transilvania

În structurile medievale, pe sistem vechi, care funcționau încă în Transilvania, acceptarea acestor principii moderne era dificilă, ceea ce ducea la o situație contradictorie.

Pe de o parte, împăratul realiza reforme avangardiste, iar pe de altă parte, în Transilvania, societatea funcționa pe sistemul unui „stat în stat”, în care nobilimea maghiară îi asuprea pe țăranii români.

Horea, la Curtea Împăratului Iosif al II-lea

În acest context, Horea a mers la Viena, la împărat de patru ori, de 3 ori cu Cloșca și cu delegații de țăranii și o dată singur. Scopul vizitelor lor acolo era de a aduce la cunoștința împăratului, prin petiții și memorii, situația dificilă a țăranilor din Transilvania.

Unul dintre aceste documente este Supplex Libellus Valachorum. Cel mai probabil, motivul pentru care Horea a fost trimis și primit la Curtea Împăratului Iosif al II-lea este că știa carte, posibil chiar limba germană.

Ultima vizita a lui Horea la Viena se petrece din toamna anului 1783 până după Paști, în 1784. Imediat după această perioadă, izbucnește răscoala.

Despre locul real al execuției martirilor, Horea și Cloșca

- Repere istorice -

Fundația „Alba Iulia 1918, pentru unitatea și integritatea României” constituită în anul 1999 de un grup de intelectuali și specialiști albaiulieni în domeniul istoric, și-a propus cu prioritate cercetarea și documentarea, privind unele personalități și evenimente cultural-istorice mai ales de pe meleagurile Albei, mai puțin cunoscute, uitate sau omise intenționat, în decursul timpului, care să fie redade adevărului istoric prin revista fundației „Dacoromania”, presa locală și nu numai.

Față de posibilitățile financiare și materiale ale fundației, cu sprijinul colaboratorilor dezinteresați material, a unor instituții orașenești și județene albaiuliene, am reușit în mare măsură să realizăm o serie de acțiuni importante privind activitatea cultural-istorică pe meleagurile Albei.

Până în prezent am reușit să amplasăm 12 plăci comemorative, în amintirea unor personalități și evenimente importante pentru istoria orașului Alba Iulia și a României, la care s-au adăugat construirea prin eforturi deosebite ale fundației și amplasarea bustului primului unificator al neamului românesc Mihai Viteazul, la Biserica Sf. Treime din Maierii Albei, construită din materialele recuperate în anul 1714, după ce habsburgii au dărâmat fără „pic” de rușine și credință, clădirea veche a mitropoliei precum și a Mitropoliei ortodoxe a Bălgradului, construită în anul 1597 de către Mihai Viteazul, devenită și Arhiepiscopia Țării Ardealului.

La Biserica „Adormirea Maicii Domnului” din cartierul Lipoveni unde s-a desfășurat „Sinodul Național Bisericesc” în perioada 14-18 februarie 1761, organizat și coordonat de călugărul Sofronie (de pe meleagurile Albei) am construit și sfințit o statuie pe măsura importanței acestuia.

Mișcarea călugărului Sofronie, sprijinită mai ales de țărani conduși de preoții din Mărginimea Sibiului precum și de moșii din Apuseni, a prevenit distrugerea în continuare a credinței străbune, a deznaționalizării și a maghiarizării românilor din Ardeal.

La aceeași biserică, în anul 2009, fundația noastră a ridicat cu sprijinul unor patrioți români din cartier un măreț monument închinat celor 49 martiri români

nevinovați, din cartierul Lipoveni, uciși mișelește de maghiari în timpul Revoluției Române din Transilvania din 1848-1849.

În același timp am redescoperit mormântul martirei Puia Maria (1915) de la Blaj, celula de la castelul din Bobâlna unde a fost închis Sf. Sofronie de la Cioara (1759-1760), organizând, de asemenea, o serie de evocări ale unor personalități și evenimente cultural istorice (Martirul de la 1 Decembrie 1918, Ion Arion, martirii de la 1848-1849 de pe meleagurile Albei, despre Ștefan Meteș, Ștefan Manciușea, Rubin Patiția, Zaharie Muntean, Camil Velican, Eugen Hulea, N. Densușianu, Alex. Papiu Ilarian, Badea Cârțan, Barbu Delavrancea, Aron Pumnul (la Cernăuți), Onisifor Ghibu, Silviu Dragomir, Aurel Vlaicu, ale poezilor de pe Alea Scriitorilor din parcul Mihai Eminescu etc.). Cu toate realizările pe care le-am obținut (din care, în mare parte le-am prezentat) membrii fundației „Alba Iulia 1918 pentru unitatea și integritatea României” nu pot fi pe deplin mulțumiți întrucât, cele mai importante acțiuni întreprinse pentru istoria orașului nostru Alba Iulia și a României nu s-au rezolvat până în prezent întrucât posibilitățile noastre au fost prea reduse față de alte interese și față de adevărul istoric al neamului românesc de pe meleagurile Albei. În acest sens amintim doar câteva dintre acțiunile întreprinse și nerealizate:

◆ Problema construirii „MONUMENTULUI UNIRII” la Alba Iulia, care nu întâmplător nu s-a realizat până în prezent, deși au trecut peste 90 de ani de la cel mai important act istoric al neamului românesc de la 1 Decembrie 1918: „Unirea tuturor românilor”;

◆ Ridicarea unui monument în memoria celor cca. 100 de martiri (identificați) albaiulieni, uciși în timpul Revoluției Române din Transilvania 1848-1849;

◆ Întrucât noi românii din Transilvania nu suntem reprezentați în STEMA ROMÂNIEI, care este simbolul principal al națiunii noastre, am întreprins o serie de acțiuni și demersuri, fără cel puțin să reușim să sensibilizăm personalitățile și instituțiile specializate ale Statului Român (vezi materialul prezentat în Dacoromania nr. 45/2009, înregistrat și pe internet: www.dacoromania.go.ro). Menționăm că această

situație a existat și înainte de anul 1918, în stemele habsburgice și chiar de la sfârșitul secolului 16-lea.

În stema României actuale, compartimentul Transilvania este reprezentat doar de secui prin simbolurile lor soarele și luna, de maghiari prin pasărea legendară “țur” și germani prin cele 7 cetăți.

◆ Problema reînființării Mitropoliei Ortodoxe a Alba Iuliei.

Datorită importanței orașului nostru în decursul istoriei (până la distrugerea acestuia, la începutul sec. al 18-lea, prin trecerea Transilvaniei sub stăpânirea habsburgilor) la Alba Iulia a luat ființă prima organizare bisericească prin înființarea la mijlocul sec. X, a primei episcopii ortodoxe, organizată și condusă de HIEROTHEUS, fiind dependentă direct de Patriarhia Bizanțului, în timpul domniei împăratului Constantin Porfirogenetul (al VII-lea) după care în timp, s-a transformat în mitropolie.

În anul 1597 primul unificator de neam Mihai Viteazul, a construit o nouă clădire pentru Mitropolia Ortodoxă a Bălgradului și a trecut-o în subordinea Târgoviștei ridicând-o în același timp la rangul de Arhiepiscopie a Ardealului.

Demersurile bine argumentate, împreună cu o serie de documente prezentate, au rămas fără niciun rezultat. La cele trei memorii trimise la diverse intervale de timp, Sfintei Patriarhii, am primit doar

din partea poștei „confirmarea primirii materialelor înaintate”. Nedreptatea istorică produsă, ne-a întărit, fapt ce ne-a determinat să reluăm demersurile respective în perioadele viitoare.

◆ În cadrul acestor acțiuni nereușite, se află și acțiunile întreprinse până în prezent în ceea ce privește ultima parte a Revoluției lui Horea, Cloșca și Crișan, privind adevăratul loc „Din Cornul Podeiului” unde a avut loc uciderea prin zdrobirea cu roata a lui Horea și Cloșca, la care s-au adăugat ulterior, din cei 120 de țărani arestați și un număr de 36 de țărani din comitatul Albei și Hunedoarei care au fost uciși în chinuri groaznice după Codul Terezian. În același loc s-au îngropat inimile lui Horea și Cloșca împreună cu alte organe interne ale martirilor.

După „Răscoala lui Horea” (deși astăzi nu mai apare în cărțile de istorie), înainte, majoritatea istoricilor români s-au preocupat de această perioadă însemnată din istoria românilor din Transilvania. În această serie de personalități istorice, amintim pe Nicolae Densușianu, memorandistul Rubin Pațiția, David Prodan, Eugen Hulea, la care se adaugă specialiști și cercetători de la Muzeul Național al Unirii din Alba Iulia.

În perioada 1881-1900, Rubin Pațiția a fost cel mai de seamă fruntaș politic român și cel mai remarcabil reprezentant al Partidului Național Român din zona Albei, iar cele 800-1000 pagini de manuscrise existente la fondul "Documente" a Muzeului din Alba Iulia constituie o sursă importantă de cunoaștere reală a evenimentelor istorice din perioada respectivă.

Aprecierea memorandistului Rubin Pațiția de către istoricul N. Densușianu, rezultă mai ales din deplasarea acestuia la Alba Iulia, în mod special la Rubin Pațiția, pentru a obține informații și documente istorice necunoscute până atunci. Urmare și la informațiile și documentele obținute, N. Densușianu în anul 1880 a depus la Academia Română, un număr de 567 de documente sub denumirea "Din cercetările istorice ale arhivelor și a bibliotecilor din Ungaria și Transilvania" (Un exemplar din acest material, cu dedicația autorului, se află la Muzeul Unirii din Alba Iulia).

Înainte de a aborda argumentele reale și necesare în vederea temei propuse, de recunoaștere a locului supliciuului martirilor Horia și Cloșca precum și rugămintea de a se amplasa un "însemn" de aducere aminte a acestui moment istoric din Alba Iulia, consider necesar să reamintesc succint ce a însemnat pentru populația orașului Alba Iulia (și nu numai) perioada secolului al XVIII-lea odată cu trecerea Transilvaniei sub stăpânirea Habsburgilor.

De altfel sec. XVIII-lea a fost nefast pentru întreg neamul românesc:

- Transilvania a trecut sub stăpânirea habsburgilor cu consecințele cunoscute;

- Moldova, la data de 6 oct. 1711 a trecut sub regimul fanariot;

- Țara Românească, după odiosul masacru săvârșit împotriva domnitorului creștin Constantin Brâncoveanu și a celor 4 fii ai săi (Atenție! în prezența reprezentanților țărilor celor mai creștine și puternice din Europa), la data de 5 ianuarie 1716, a trecut deasemenea la regimul fanariot.

◆ La data de 7 octombrie 1698, a avut loc la Alba Iulia marea trădare a credinței strămoșești, prin forțarea uniației. Majoritatea bisericilor credinței strămoșești au fost luate de greco-catolici.

◆ În anii 1703-1711 a avut loc răscoala antihabsburgică din Ungaria și Transilvania condusă de Francisc Rakoczi II (răscoala curuților împotriva lobonților) care la data de 7 iulie 1704, în Dieta de la Alba Iulia a fost proclamat principe al Transilvaniei.

Românii din Ardeal, săturați de atâtea stăpâniri străine, au simpatizat cu mișcarea curuților, iar unele grupuri, în frunte cu preoții, au fost alături de aceștia.

După înfrângerea curuților, prin trădarea de la Satu Mare din anul 1711, habsburgii victorioși s-au năpustit asupra orașului Alba Iulia pe care l-au distrus, cu excepția clădirilor și a catedralei maghiare.

În aceste condiții clădirile vechi ale fostei mitropolii ortodoxe (și anexele respective) precum și cea construită de domnitorul Mihai Viteazul în anul 1597 au fost dărâmate "justificat" de construirea cetății.

Alba Iulia care a fost până atunci capitala principatului Transilvaniei, iar în antichitate capitala Daciei Apulensis, a fost desființată, iar instituțiile și conducerea principatului au fost mutate la Sibiu unde se aflau coloniștii aduși din Germania precum și interesele majore ale habsburgilor.

Datorită acestor interese majore habsburgice, Alba Iulia a decăzut cu întreg Comitatul Albei, ajungând cu nivelul de trai cel mai scăzut din Transilvania, deși populația românească reprezenta peste 80%, situație similară și în Comitatul Hunedoarei.

◆ În anul 1714 Dieta Transilvaniei a fixat regimul de obligații al țărănimii române față de stăpânii de pământ, astfel: iobagii erau obligați să presteze săptămânal o robotă de patru zile iar jelerii de trei zile (pe lângă alte obligații).

◆ Istoricul N. Densușianu, după o documentare și cercetare amănunțită, privind situația dezastruoasă a țăranilor din Transilvania, în perioada respectivă, în

lucrarea sa "Răscoala lui Horea" a prezentat suferințele și plângerile românilor adresate reprezentanților Curții de la Viena, inclusiv contelui Iankovits trimis în Transilvania în perioada respectivă, din care prezentăm cele mai deosebite și incredibile măsuri antiumane, de care a avut parte țăranul român din Transilvania sub stăpânirea habsburgică în sec. 18-lea.

• Femeile se plâneau că nobilii și funcționarii le-au luat boii, vacile și porcii, iar pe bărbați i-au dus în închisori și dânsese au rămas pe străzi, cu câte doi, trei și mai mulți copii mici;

• Funcționarii publici asupresc poporul și storc de pe țărani, mâncare și băutura și fac presiuni asupra lor să le mai dea și bani;

• În multe locuri, iobagii erau siliți să petreacă săptămâna întreagă la lucru domnului și să le facă servicii chiar și în zilele de duminică și sărbători;

• De multe ori "moșia" iobagului se împărțea în 8 sau 10 părți și nobilii cereau pentru fiecare parte tot atâtea servicii ca și pentru o moșie întreagă;

• Femeile și fetele erau silite să meargă la curtea domnească la lucrările femeiești, fără ca activitatea lor să conteze în activitatea iobagului;

• Alți iobagi erau siliți să transporte cu câte 70-80 de care, bucatele (cereale) în Țara ungurească, iar dacă vitele iobagului mureau din cauza drumului lung nu primeau nicio despăgubire;

• Situațe de asemenea deosebit de grea și dureroasă a trebuit suportată de moșii din zona Zlatnei, care erau obligați să asigure cărbunii și lemnele necesare pentru "topitoria" construită în anul 1747 (uzina de prelucrare a minereului de aur). Numai în perioada anilor 1776-1778 s-au efectuat 4826 de căraușii, dintre care cele mai multe în Valea Jiului, după cărbuni, la distanță de peste 400 km (dus/întors). Din cauza distanței și a drumurilor grele, moșii duceau cu ei o țesătură groasă de lână (de cioareci) pe care o bandaja la copitele vitelor când începeau să sângereze (din cauza drumurilor grele și a distanței).

• În ziua de Crăciun fiecare iobag trebuia să-i dea domnului său, câte o găină, de Paști câte o coastă de porc, iar de Sân-Giorgiu câte un miel gras;

• Iobagii din satele mai apropiate ca să fie scutite de dările iobăgești dintre Crăciun și Paști, erau siliți de Crăciun și Paști să-și aducă la curtea domnului său vitele, din care domnul alegea câte un bou gras;

• Fiecare doi sau trei iobagi trebuia să-i dea domnului câte un purcel gras;

• Din fiecare 10 oi domnul lua una, cu mielul respectiv;

• Pentru pășunatul caprelor, iobagul trebuia să efectueze pentru domn câte o zi de lucru pentru două capre;

• La grăpatul câmpului, prindeau oameni în jug ca pe vite;

• Dacă murea iobagul, domnul îi lua toată averea, iar pe copiii iobagului îi dădea la miliție sau îi puneă slugi la boi;

• Pescuitul era permis rar, iar dacă iobagul prindea doi pești unul era al domnului;

◆ Pe românii care erau oameni liberi, domnii se sileau cu toate mijloacele oculte, să-i facă iobagi și să-i supună obligațiilor iobăgești etc.

◆ Guvernul Transilvănean de la Sibiu a transmis la data de 11 mai 1773 comitatelor din Transilvania că: M.S. Împărăteasa Maria Tereza a ordonat că încă mai înainte de a sosi împăratul Iosif în Transilvania, să se astupe fără întârziere cadavrele "delicvenților", omorâți cu ștreangul, cu roata și cu țeapa, ce stau expuse călătorilor pe drumurile publice.

◆ Cu adresa oficială Nr. 232, contele Iancovits anunță Comitatul Alba de Jos, că plutașii și iobagii din comuna Vințul de Jos se plâng că nobilii și funcționarii le jefuiesc casele, bisericile și averile.

◆ Românilor din unele localități din Transilvania le era interzis să circule pe trotuare, având dreptul doar "pe calea vacii".

◆ Construirea cetăți Vauban (sistem francez) sub conducerea arhitectului italian G. Visconti a fost realizată timp de 24 ani de bieții iobagi români în schimburi de câte trei săptămâni

◆ Episcopul greco-catolic de la Blaj, Inochentie Micu Klein, apărător al drepturilor românilor din Ardeal, a trebuit să plece în surghiun la Roma, în anul 1744, pentru a nu fi arestat, situație care a creat o stare de tensiune în rândurile românilor greco-catolici.

◆ În perioada 1757-1761 s-a desfășurat mișcarea călugărului Sofronie de la Cioara, în urma căreia Curtea de la Viena a trimis pe generalul Bucow în fruntea unei armate pentru a lichida această mișcare a românilor ortodocși din Ardeal. La data de 13 iunie 1761 "bravul" general baron Bucow a ordonat incendierea sau dărâmarea mănăstirilor ortodoxe românești.

Până la Edictul de toleranță a împăratului Iosif al II-lea, românii ortodocși nu aveau voie să-și construiască biserici trainice din piatră sau cărămidă, numai din lemn (penru a nu rezista în timp).

◆ În această perioadă după "Constitutio Criminalis Theresiana" se prevedea că pedeapsa cu moartea era de mai multe feluri.

Pedepse mai grele:

1. pedeapsa prin foc sau arderea de viu;
2. despicarea în patru părți;

3. frângerea pe roată de jos în sus, pedepse care puteau fi înăsprite cu târârea condamnatului la locul supliciului, sfâșierea cu cleștele înroșit în foc, tăierea limbii și smulgerea gâtului;

4. tragerea în țeapă.

Pedepsele cu moartea mai ușoare, erau prin tăierea capului cu paloșul și cu ajutorul furcilor.

◆ Din primăvara anului 1784 limba germană a fost declarată limbă oficială în Transilvania.

◆ Românii din Ardeal nu erau recunoscuți decât în calitate de "tolerați", iar credința străbună nu a fost "receptă" (recunoscută).

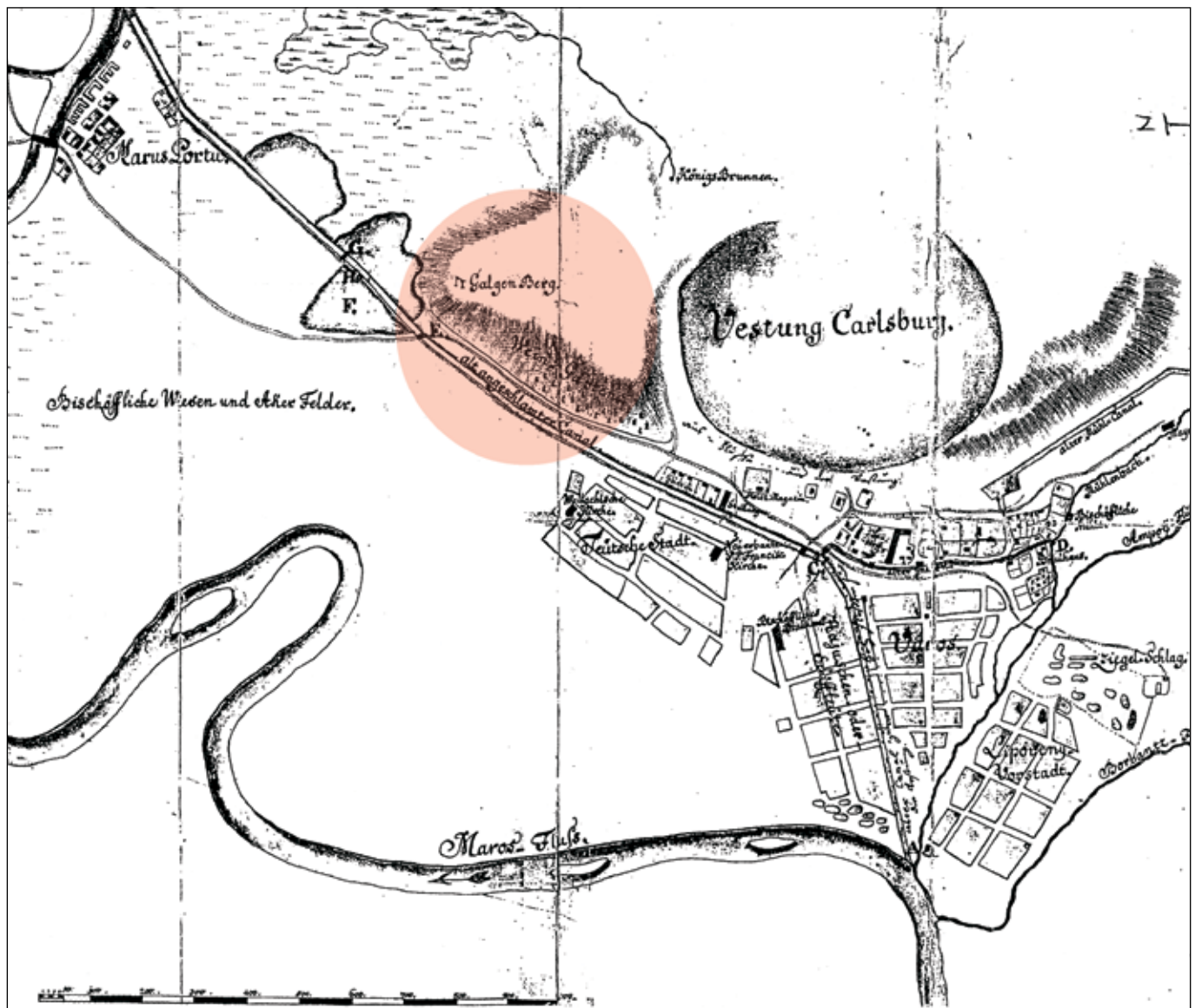
◆ Pe artera principală a orașului Alba Iulia s-au amplasat numai biserici neromânești, care se mențin și astăzi (Biserica franciscană, Biserica luterană și Biserica romano-catolică a călugărițelor precum și două sinagogi ale refarzilor și askenazilor, din care a mai rămas una). Bisericile românești, în schimb, au putut fi construite numai la marginea existentă a orașului la data construirii acestora.

În schimb românii care constituiau peste 80% din populația comitatului Albei au avut "prioritate" de construire a două penitenciare, din care unul în centrul orașului Alba Iulia (fiind cea mai importantă clădire din orașul de jos și în zilele noastre, unde funcționează Prefectura și Consiliul Județean Alba și alte instituții) iar celălalt la Aiud (situație similară și în Comitatul Hunedoarei).

În vederea susținerii propunerilor anterioare, cu privire la recunoașterea adevăratului loc al supliciului martirilor Revoluției de la 1784/1785 precum și ridicarea unui "însemn" pe măsura importanței evenimentului istoric, vom prezenta în continuare într-o ordine cronologică, argumentele și documentele care există la dosarul acestei acțiuni întreprinse de fundația noastră cu mulți ani în urmă.

Istoricul Gheorghe Anghel, fost director al Muzeului Unirii din Alba Iulia, împreună cu alți specialiști albaiulieni, buni cunoscători ai evenimentelor desfășurate pe meleagurile Albei și a zonelor respective, pe baza documentelor și a hărților austriece, a restabilit cu exactitate locul real unde a avut loc execuția lui Horia și Cloșca, precum și ai altor martiri ai neamului românesc în Revoluția din Transilvania de la 1784/1785.

Locul execuției se află pe o terasă înaltă în partea de sud al orașului, deasupra drumului principal, care făcea legătura între Sebeș și Alba încă din perioada romană, cunoscută și sub denumirea de "Cornul (colțul) Podeiului". Într-o primă hartă a orașului, a cetății și a împrejurimilor, datată între 1752 și 1766,

Harta cu locul execuției (bulina roșie).

apare evident în colțul sud estic al terasei, un însemn distinct al spânzurătorii orașului inscripționat în limba germană "Galgen berg" adică "Dealul furcilor" (vezi Harta).

Locul stabilit a fost bine ales, pe un promontoriu din colțul terasei, cu o mare vizibilitate de la distanță de pe întreaga zonă a Văii Mureșului.

Oricine poate să constate și astăzi că locul "spânzurătorii" amplasat la "vedere" i s-au mai efectuat și unele amenajări potrivit scopului stabilit.

Din cercetările efectuate în zona apropiată locului cunoscut și stabilit prin hărți și documente cu denumirea de "Dealul spânzurătorii" rezultă, fără echivoc, și din Extrasele funciare ale proprietarilor terenurilor amplasate sub terasa spânzurătorii, până în strada Viilor care sunt înregistrate cu denumirea evidentă de "Vie la spânzurătoare" sau "Fânaț la spânzurătoare" etc.

Cu această ocazie s-a aflat și domiciliul călăului cetății care s-a aflat pe actuala stradă Dobrogeanu Gherea din vecinătatea cetății, precum și alte acțiuni mai puțin cunoscute, premergătoare execuției lui Horia, Cloșca și a celorlalți martiri.

Împăratul Iosif al II-lea, după prinderea lui Horia și Cloșca, în vederea intimidării românilor, a ordonat ca la începutul lunii februarie 1785, martirii neamului să fie duși într-un convoi, pe Valea Mureșului, pe itinerariul Alba Iulia - Vinț - Șibot - Orăștie - Deva la dus, iar la întoarcere (pe partea dreaptă a Mureșului) pe ruta: Șoimuș - Rapolt - Bobâlna - Geoagiu - Inuri - Vurpăr - Alba Iulia. Horia și Cloșca au fost transportați legați, în care separate, între soldați, fiind escortați de 40 husari din Regimentul de Toscana și de 35 soldați din Regimentul "Orosz", precum și de un număr însemnat de nobili din comitatele din Ardeal.

La înfiorătoarea execuție au fost aduși cu forța 2.515 țărani români din 519 sate (câte trei țărani tineri și trei mai vârstnici din fiecare sat) la care s-a adăugat populația orașului Alba Iulia.

Acest spectacol diabolic și grotesc a fost organizat în vederea intimidării și prevenirii eventualelor mișcări revendicatoare ulterioare.

◆ După înăbușirea Revoluției lui Horea, Cloșca și Crișan (1784-1785) habsburgii au deportat în Banatul Sârbesc mai ales în ținutul Panciovei fruntașii localităților din Munții Apuseni împreună cu familiile acestora, mai ales din comitatul Alba de Jos și a Hunedoarei. Între aceștia s-a aflat și Ion (Onu) fiul lui Horea împreună cu soția sa. Urmași ai acestora trăiesc și astăzi în zonele respective.

Despre epilogul răscoalei țărănești condusă de Horea, Cloșca și Crișan, avem posibilitatea de a prezenta două documente importante, mai puțin cunoscute și demne de adevăr.

Scrisoarea profesorului Iosif Gabri de la gimnaziul maghiar de pe lângă Episcopia Romano-Catolică din Alba Iulia adresată prietenului său Daniel Emeric de la Roma, precum și cea a omului de afaceri, Iohan Andreas Maetz, adresată fratelui său Mihael, din Sighișoara:

Primită la Roma la 26 martie 1785

Alba Iulia , 2 martie 1785

Iubite domnule părinte

În sfârșit s-a terminat cu lumea lui Horia !

O ! de nu s-ar mai ivi în primăvara aceasta mai mulți Horia !

În dimineața zilei de 26 februarie, între orele 10 și 11 în fața Gărzii celei mari, fiind de față o mare mulțime, s-a dat citire în limbile germană și română a sentințelor de condamnare la moarte a lui Horea și Cloșca; în nemțește a citit-o auditoriul ostașilor grăniceri, iar în românește domnul Erckard, translatorul Excelentei Sale contele Iankovits. Sentința prevede ca aceștia să fie duși până sub furci (locul execuției) și acolo de vii să li se frângă oasele cu roata, mai întâi lui Cloșca, apoi lui Horea; iar după ce vor fi frânți, să fie tăiați în bucăți, măruntaiele să fie îngropate sub furci, câte o bucată din trupul lor să fie pusă aici pe roată, iar celelalte părți să fie expuse în acele locuri unde au săvârșit atâtea crime, aprinderi și prădăciuni.

După cum prevedea sentința, întocmai așa, în dimineața zilei de 28 februarie pe la ceasurile 9 și jumătate , Horia și Cloșca au fost așezați separat pe câte un car special, fiecare fiind însoțit de câte un preot schismatic. Este cu neputință să descriu convoiul și mulțimea care a fost de față. Ei au fost însoțiți de un escadron de cavaleriști din Toscana în ținută de paradă, cu mare pompă, de aproximativ trei sute de pedestri orășeni și de haiduci. Batalionul pedestrilor i-a încadrat într-un careu, iar călăreții s-au așezat pe cele două aripi. Eu, prin bunăvoința unui locotenent de cavalerie, am stat călare între batalionul în formă de careu și între cavalerie și astfel, am văzut de la început execuția și parada, cum văd această foaie de hârtie în fața mea. În afară de nobili și oameni mai deosebiți din comitate, au trebuit să fie de față mulți oameni proști și asta se poate aprecia din faptul că din fiecare sat a celor patru comitate au trebuit să ia parte, după o grea poruncă, câte sase oameni proști, trei bătrâni și trei tineri, prin urmare a trebuit să fie cel puțin cinci mii de oameni. Cloșca a primit cel puțin 20 de lovituri până și-a dat sufletul.

În timp ce Cloșca era frânt cu roata, Horea, legat, a fost ținut în picioare de doi ucenici ca să vadă de ce moarte și prin ce chinuri grozave a trebuit să moară ucigașul său tovarăș.

După ce s-a terminat execuția lui Cloșca și i-a dat leșul la o parte, l-au urcat pe Horea pe patul său și l-au legat; în vaiete au început să-i sfarme picioarele cu roata, iar după patru lovituri, din porunca domnului Eckard, au început să-i lovească pieptul și astfel, după opt-nouă lovituri a murit. N-am mai voit să văd și despicarea lor în bucăți, mi-am întors calul și am venit în cetate, unde am povestit cele văzute lui Ștefan Regeny, Iosif K. Nagy și colegilor mei profesori care m-au așteptat acasă.

Excelenta sa contele Iankovits pleacă mâine la Timișoara, dar cu mai puțin însoritori decât a venit, deoarece însoritorul său, consilierul Fraycsek s-a mutat pe lumea cealaltă în săptămâna trecută, iar pe subprefectul legal, pe ilustrul domn Ladislau Bela, l-au înmormântat în Aiud dimineața trecută, după ritul calviniștilor.

Pe robii care au mai rămas, i-au predat comitatului ca să-i judece după faptele lor, iar sentința, înainte de a fi pronunțată să fie înaintată Majestății Sale. Între aceștia se află și preoți, care pe lângă că au prădat, au îndemnat poporul sălbatec la omor și prădăciuni.

Majestatea Sa a dat poruncă în toată țara că oriunde se va găsi contele Wasseleny să fie prins cu

ajutorul soldaților. Domnul comisar, contele Ștefan Daniel, plecat la Datori, satul aceleuia, a încercat cu vorba bună să-l înduplece pe contele Wasseleny să meargă la Sibiu. Au mai mers acolo și domni, ca baronul Antonie Orban, groful Alexandru Bethnel, groful Ladislau Bethlen, baronul Iosif Balintet, baronul Iosif Bornemisza și multi alții. Cu toate acestea după ce ei au iesit, excorta lor (militară) formată din soldați, dragoni din Savoia, au năvălit înăuntru, au apucat pe baronul Wasseleny de păr și l-au legat. În zadar a strigat baronul Wasseleny: "Armă", "Armă", pentru că totul a fost în zadar. Ba chiar și pe domnii mai sus amintiti, care au rugat soldații să-l trateze mai frumos pe baron, i-au împins cu patul pustii. O bucată de drum l-au dus pe baronul Wasseleny pe jos, apoi călăuza l-a legat de calul său și l-a dus la St. Ivan (Sântioara); aceasta s-a întâmplat la 12 febr. În 19 febr., la St Ivan l-au pus în careta lui de sticlă și l-au dus la Târgu-Mureș, în cetate; până acum cred că l-au pus în fiare și i-au făcut identificarea ad notam.

(Domnia ta a citit sau a auzit noutăți mai importante decât cele pe care vi le-am comunicat de la despărțire).

Despre prinderea lui Gheorghe Crișan și aducerea lui aici, știu că v-am scris deja. Dar faptul că s-a sugrumat într-o noapte în închisoarea de sub Gardă cu legătoarele de la izmene, poate că nu v-am comunicat, și că găzii l-au dus sub furci și l-au tăiat în patru; o bucată au lăsat-o aici, iar cealaltă le-au dus în alte părți.

Reutenstrauch a scris o cărticică în limba germană pe care calvariștii au tradus-o în ungurește și au umplut cu ea tot Ardealul, sub titlul: "O scrisoare înaintată Sfântului Papă de la Roma, lui Papa Pius al VI-lea". Această carte a fost combătută foarte bine (într-o lucrare) de onorabilul domn Andrei Ferenczi, predicatorul din Târgu - Mureș, cu titlul "Combaterea scrisorii înaintată Sfântului Papă Pius al VI-lea, scrisă de Ferenczi Andrei". Din numele său a făcut anagramă.

Excelenta Sa episcopul i-a obținut aprobarea de la Viena și zilele trecute i-a tipărit-o în tipografia sa din Cluj. Partea cea mai mare, după cum se poate observa este lucrarea Excelentei Sale, pentru că în ea se află foarte multă știință.

Acesta să fie destinul deocamdată. Un bucuros "aleluia"

I(osif) G(abri)

Prea onorate frate !

Domnia Ta m-a onorat cu o scrisoare încă de două luni în urmă și eu vă sunt dator cu un răspuns. Vă rog să mă iertați pentru tăcerea mea atât de îndelungată și sper că nu-mi veți face reproșuri, cunoscând că am fost nevoit să fac față multor neplăceri. Noi suntem cu toți bucuroși și sănătoși - slavă și mulțumită lui Dumnezeu, și dorim să ne bucurăm din inimă dacă am afla același lucru și despre dumneavoastră.

În ceea ce privește execuția căpeteniilor răsculaților din țara noastră a fost complet îndeplinită tocmai într-o formă cu totul militară. Delicvenții au fost transportați până la locul execuției, sub paza unei trupe de 300 de soldați infanteriști și a unui excadron de husari din Toscana. Acolo domnul general auditor le-a citit, în public, în limbile germană și română, sentința pentru faptele lor groaznice și barbare. După aceea Cloșca a fost cel dintâi zdrobit cu roata de jos în sus, până la moarte, apoi Horia, prin intervenția contelui Iankovitsch a primit, în numele Majestății Sale, cele două lovituri de gratie în piept, iar după aceea a fost zdrobit cu roata de jos în sus. După îndeplinirea execuției cele două trupuri au fost tăiate în patru bucăți, capetele au fost fixate pe casele lor proprii, iar cealaltă părți ale trupului au fost expuse în locurile în care au comis fapte de adevărați câini turbați fiind fixate pe lângă drumuri spre învățătura celorlalți răsculați români.

Al treilea căpitan de oaste, cu numele de Crișan, s-a sugrumat el însuși în închisoare, sub (poarta) Gărzii principale, în cetate, dar cadavrul lui, a fost târât la locul execuției și tăiat în patru părți: capul a fost fixat pe casa lui proprie, iar cealaltă părți ale trupului au fost trimise să fie expuse pe marginea drumurilor. Ceilalți (răsculați) care au fost prinși, au fost pedepsiți, unii la moarte, alții la închisoare pe viață iar alții cu 90 lovituri (de baston) și apoi lăsați în libertate; dar mai sunt câțiva deținuți despre care nu se poate afla nimic sigur, despre care va fi soarta lor.

.....
Va trimit câteva reproduceri ale căpitanilor de oaste ai răsculaților, care au fost desenați după original.

Vă sărutam pe toți din inimă și rămânem al prea cinstitului domn și frate.

Foarte prea îndatorat
Ion Andr. Maetz m.p.

Scrisă la Alba Iulia (Karlsburg) la 31 martie 1785

La împlinirea a 100 de ani de la monstruoasa execuție a martirilor revoluției de la 1784/1785 - Horea, Cloșca și a celorlalți țărani arestați, memorandistul Rubin Patiția, cel mai de seamă fruntaș patriot din comitat, împreună cu patrioții români de pe meleagurile Albei, au hotărât să organizeze o mare manifestare românească pe locul unde a avut loc execuția, construind și un important monument de marmură neagră. Autoritățile habsburgice alarmate de amploarea și importanța manifestărilor românești ce urma să se desfășoare la Alba Iulia au luat măsuri excepționale și au interzis desfășurarea acestora. Regretatul cercetător Nicolae Josan de la Muzeul Național al Unirii din Alba Iulia, în cartea document "Memorandistul moș Rubin Patiția - 1841-1918" - a redat cu fidelitate momentele respective din "Însemnările autobiografice ale lui Rubin Patiția". Relatării perioadei respective merită a fi cunoscute mai ales că autorul Rubin Patiția - principalul erou al acțiunii respective - descrie cu lux de amănunte desfășurarea acestei acțiuni, argumentând și confirmând cu exactitate locul execuției, după cum urmează:

"Locul acela, unde s-a isprăvi acea execuțiune (din 28 februarie 1785 – n.n.) se afla în movila apuseană deasupra vinielor din Maieri, în preașma edificiului garei drumului ferat din Alba Iulia. Ungurii îi dăcu "bitofadomb". La magistratul orașului se afla o doabă de metal și o cămeșă de zale de oțel, despre care se afirma că sunt unelte de alui Horea. Locul perzarei e foarte frumos situat, căci formează un promotoriu în cornul podeiului și de acolo se vede și în sus și în jos pre șesul Mureșului la mare depărtare; loc acomodat pentru radicarea unui Monument, la care idee ponă acum nu s-a gândit poporul român, cu toate că Horea și consoții lui cu a lor jertfa de sânge, au mântuit pre plugarii români de sub sclavia (referire, exagerată, la Patenta lui Iosif al II-lea din 1785). Până la anul 1784 poporul român era sclav, căci era legat de glia, și robotele nu era sistemizate, ci domnul pămentului tracta cu țeranul mai reu decât cu vitele.

Mi-am ținut de o sântă datorință, ca la centenarul morții acestor bărbați să le făcu în localitatea acestui oraș, pre a cărui otaru a fost omorâți; - un parastas. Publicul român de aici nu pricepea însemnatatea datorinței noastre, de a ne areta mulțamitori celor ce s-a jertfit pentu neamu.

Eram singur în aceasta lucrare, ceea ce nicidecum nu m-a împedecat în pornirea mea. Apropiandu-se diua aniversarei am comandat la o fabrica din Viena 2 cununi de metal aurit și cu pietrii colorate în tricolorul

român, una cu 6 și alta cu 4 arcuri, așa sunt ca coroanele episcopali. Au gravuri despre însemnătatea, lor și azi se folosescu la cununiele mirilor în biserica gr. or. si s-a sântit în ziua parastasului. La mandat ministerial inca în Noemvre 1884 și eu și alți inteligenți români eram puși sub pază polițial/ă/, ca prin aceasta să se impedece orice demonstrațiune pentru amintirea lui Horea. Aceasta era urmarea unei denunțiațiuni, că eu, cu alți români, avem de gând să ridicăm un monument de marmură neagră la locul perzarei, ba și inscripțiunea de pre acel monument i era comunicata. Aceasta băgase în spaima pre voinicoșii (jandarmi – n.n.), încât casa mea în toate nopțile era bine păzită, ca se nu putem ține adunări secrete. Am avut din înaltă îngrigire acel folos, ca nu mai putea nime să-mi fure din curte găini, gâsce și altele și dormeam fără grije, că erau și vighilli de noapte și haiduci destui, cari supraveghiau. Alții deci habar n-aveau de Horea, dar și pre ei i supraveghia, căci nu aveau încredere în neci un român. Sciam despre toate, dar nimicu nu am zis, și i-am lăsat a-și face deplin (datoria) mandatului primit. Sub astfelu de auspicii se apropia ziua de 27 Faur 1885. Cumnatul meu protopr. Tordașan primi telegrama de la mitropolitul Miron, ca se nu cuteze a face în sâmbăta acea vreo sluțbă bisericească, dar eu 'lu sfatuia se nu dea ascultare unei așa porunci ilegale, căci trebuia să se facă în sembeta morților servițiu Dzeescu. Nu se putea decide și așa neotarat l-am lăsat. Seara în ajunul parastasului era(u) concentrați în Alba Iulia vro 30-40 gendarmi, miliția împărăteasca din fortăreața era în "Bereitschaft" încă din 27 faur.

Din întâmplare am avut și de aceasta cunoștință, căci mă aflam tocma la un pahar de vinars cu mai mulți ofițiri, când le veni ordinul. Șeful poliției. Ștefan Jenei, cu vreo 12 spitzli se așezase în sala otelului "Hungaria" (azi hotel "Apulum") înaintea căruia stau mai mulți gendarmi și polițai, căci așteptau ca să sosească cu trenul vro 2000 români la Alba/Iulia/traversați (travestiți -n.n.) în costum țaranescu, și la ½ 9 seara venea acel tren. Ca să mă pot delecta la atâta prostia am mersu și eu cu adjunctul meu Demetriu Campean (acum arhivariu consistorial în Sibiu) la otelul Hungaria, unde ni-am așezat ambii la o masa, deosebit între publicul cel mare aci adunat și ni-am comantat 2 cese de teia (cești de ceai - n.n.). Ușile de la sala vecina erau de tot deschise și în fața ușei era întinsa o masa lunga, la care era așezat căpitanul poliției cu mai mulți spitzii de-a lui. Vis a vis cu acesta masa mă așezasem eu, ca să fiu văzut de organul poliției, pre care eu înca-l ochiam, însă mă făceam a fi ocupat cu cetirea de jurnale. În un târziu veni la mine

conducatoriul muzicii țigănesci Coca Stancoviciu, care avea acolo muzica, cu rogare ca să-l lasu a canta și zicali romanesce, la ce i-am respuns ca în postul mare eu n-am lipsa de muzica, deci avend public strain destul zică-le lor. Insista însă bietul musicant căci îi era să capete parale, deci în urma i-am zis, ca dacă șcia zicala Horei – apoi nu-mi pasa - să o zică, că pre lângă bani, îi voiu da și o pareche, adecă o cupa de vin și borviz. S-a și apucat muzica la lucru - însă a cântat zicala lui Butean “sub o culme de cetate”. A vezut ei în urma că a sfeclit-o, deci cântară “Deșteaptă-te Române”. Văzend ca vinul nu mai sosește pana când or mai zisu un cuadril, Coca și-a tramis pre nepotul seu, un fecioraș de vro 13 ani, care m-a rogat ca se-i cantu eu acea melodie, căci Coca nu scia, că care e zicala. I-am împlinit dorința și apoi am cantat zicala Horei, dar fora refren. Mai întorcându-se acela feciorașu la mine i-am împărțășit și refrenul și apoi de nou au început la acea zicala. Capitanul orașului numai atât scia, că se canta romanesce, dar că ce cantari erau, nu scia bietul. Totuși au venit la masa mea și me întreba, ca ce cantari sunt acele, la ce i-am respusu ca “a fele románországi Hore”, și el s-a mulțamit. ‘Mi făcusem deplin chefului meu de ai trage pre sfora și așa trecuse timpul preste 9 ore seara, deci m-am dus catra casa. Când am eșit din Hotel gendarmii se suiau în căruțe, ca să meargă catra Zlagna, după ce aci nu sosiseră acei, 2 mii români de ei așteptați. Neci nu le plesnise ungurilor prin gând, ca ei ascultase cantecul lui Horea și că toată goana lor începută n-are zor, cand ei nu cunoscua viața și cantecele Românilui.

În dimineața următoare m-am dus la ½ 8 ore la biserica unde aflaiu numai pre d. Ilie Nedelcu (probabil crâșnicul bisericii) și pre clopotariul, care-mi spusa că azi nu va fi slușba. L-am tramis la par. protopop ca se-i spuna, cum ca dacă voiește sa nu me vada dus de gendarmi dela biserica, apoi să vină la slușba, căci la din contra voiu trage clopotele în o dunga. Aceasta amenințare a folosit. Cu facia palida s-a apucat de slușba, dar a demandat ca numai un clopot să se traga. A venit popor mult la slușba, dar inteligența au absentat, cu toate că a fost avisată. Cătra finea liturghiei s-a arătat și avocatul M/atei/ Nicola după ce de două ori am tramis după el, căci el se tot lauda, că e din neamul lui Horea; ceea ce nu sta / în sensul că nu corespundea adevărului n.n./ Am dat eu ordin clopotariului ca să tragă sub timpul liturghiei toate clopotele și să se bata și toaca de oțel. Așa s-a și întâmplat și după liturghia s-a serbat parastasul și apoi am încunjurat tot poporul ca la lithia biserica cu prinosul și cu cele două cununi aurite și cu praporele duse înaintea convoiului. Finindu-

se servițiul și pomenirea celor trei martiri la mormentul tribunului Probu Prodan, preotul din Magina / astăzi monumentul-cruce de pe acest mormânt, care sa indice exact locul unde pe atunci se afla, nu mai există / ni-am depărtat cu toți mulțamiți că neconturbați am potut aduce rogaciuni în memoria acelor martiri.”

◆ Un alt mare patriot român de pe meleagurile Albei, istoricul Eugen Hulea, președintele Despărțământului "Astra" Alba Iulia (astăzi îi poartă numele) la data de 14 oct. 1937, a dezvelit și sfințit impunătorul Obelisc - dedicat martirilor Horea, Cloșca și Crișan, opera arhitectului O. Mihălțan din Alba Iulia.

Amplasarea acestui monument în fața porții a III-a a cetății bastionare din Alba Iulia, dominată de statuia împăratului Carol al VI-lea al Austriei, nu a fost întâmplătoare, mai ales că profesorul Eugen Hulea cunoștea cu exactitate toate amănuntele referitoare la răscoala lui Horea, Cloșca și Crișan inclusiv locul execuției, care la orele de istorie le-a prezentat la toate generațiile de elevi ai Liceului teoretic Mihai Viteazul (astăzi Colegiul Horea, Cloșca și Crișan) din care am făcut și subsemnatul parte.

Amplasarea acestui monument în acest loc cu scopul simbolic de a-l "înfrunta" pe împăratul Carol al VI-lea s-a realizat în plină activitate revizionistă

maghiară din Transilvania, din preajma izbucnirii celui de al doilea război mondial, când Ardealul de Nord a fost răpit României prin Dictatul odios de la Viena.

La acestea a contribuit în mod substanțial și manifestările anterioare ale moșilor din Apuseni, prin organizația "Șoimii Munților Apuseni" condusă de patriotul român ing. Ioan Popa Zlatna. Desfășurarea unei astfel de acțiuni, de asemenea mai puțin cunoscută, avem posibilitatea să o prezentăm în continuare celor interesați.

Extrasul prezentat în continuare: "Feudalii, față cu iobagii Munților Apuseni" face parte din cartea document "Amintiri din Țara Martirilor", vol. IV, de Ioan Popa Zlatna.

FEUDALII, față cu iobagii Munților Apuseni

Despre comportarea feudalilor, cu iobagii din Munții Apuseni, N. Densușianu scrie: "De la 1715 încoace, încetul cu încetul, românii din Munții Abrudului începură să fie considerați ca iobagi ai statului, taxa în bani e privită ca o taxă pentru răscumpărarea sarcinilor iobăgești și întreg teritoriul munților, cu casele, cu grădinile și cu arăturile muntenilor, fu declarat ca domeniu al statului. iar pentru încasarea diferitelor venituri din munții Abrudului, se afla încă din vechime, instituită o administrație, cu reședința la Zlatna și, după numele acestui oraș, întreg teritoriul munților se numi domeniul Zlatnei". (Divizat în domeniul de sus, de mijloc și domeniul Offenbăii, vezi "Rev. lui Horea", p. 82).

În 1526 (destrămarea Ungariei, de puterea otomană), Transilvania va fi guvernată de principii ardeleni, supuși înaltei porți. Calvinii ajunseseră să se întărească și să exercite guvernarea. Ei îi persecutau pe români, determinându-i pe mulți să treacă la religia calvină. După 1715, habsburgii s-au arătat a fi mult mai haini decât calvinii. Carol al VI-lea al Austriei a sacrificat zeci de mii de iobagi, cu ridicarea zidurilor Cetății Alba Iulia. Jale, lacrimi, sacrificiu de sânge românesc, liant între locurile fundației și arcadelor statuii ecvestre a împăratului. Vizitatorii Albei admiră opera, - cunoscătorii jafului habsburgic blestemă pe toți împărații și slujitorii lor, care tindeau să extermine neamul românesc, după felul cum se va proceda cu Horea. La marea adunare antirevizionistă, de la 1 decembrie 1936, de la Alba Iulia și - apoi de la Zlatna, "Șoimii Munților Apuseni", participă la adunări, nutreau ideea dărâmării cu dinamită, a neînsuflețitului cal, cu vanitosul împărat, Pornirea ne-a fost reținută de gândul că, explozia ar putea deteriora celula lui Horea și Cloșca. Datorită cultului nostru nemărginit, pentru martirii Moșilor, a rămas Carol - fără cap - pe

socul său. În creștet îl trăsise cerul, cu câțiva ani mai devreme. În plin avânt al revizioniștilor hortiști - care puteau fi întâlniți și în munții noștri - noi căutam să răspundem documentat despre sclavia în care ne-a înlănțuit "nobila" gintă maghiară, protejată de principii calvini și, după aceștia, de catolicii habsburgii. Citam și analizam, cu auditorii, despre serviciile iobagilor și jelerilor, despre prestațiunile impuse acestora, în plus de robotele ordinare, despre beneficiile, ce domnul de pământ era dator a le da iobagilor și jelerilor săi; cum trebuie să fie constrânși domnii de pământ, iobagii și jelerii săi a împlini ceea ce sunt datori unii altora. Datele înșirate pe larg, le avem în vol. "Revoluțiunea lui Horea...", de N. Densușianu, și în "Istoria românilor transilvăneni", de Aug. Bunea.

În anul 1959, Primăria orașului Alba Iulia a improvizat și a amplasat din greșeală, un monument în partea de nord a terasei "Dealul Furcilor" și nu pe locul adevărat al execuției martirilor Horea și Cloșca și al "spânzurătorii orașului", deși au fost încunoștințați la timp de specialiștii albaiulieni, avertizând-o de greșeala care urma să se producă.

Imagini de la momentul amplasării și sfințirii Crucii de lemn din 28 februarie 2007

Membrii Fundației "Alba Iulia 1918 pentru unitatea și integritatea României" foști elevi ai istoricului Eugen Hulea care s-a străduit să construiască în anul 1937 monumentul martirilor Horea, Cloșca și Crișan, au continuat îndemnul dascălului de suflet, întreprinzând încă de la înființarea fundației, o serie de acțiuni în vederea aducerii la cunoștință a adevărului istoric privind acest important eveniment pentru meleagurile Albei și a istoriei României.

În acest sens la data de 28 febr. 2007, am dezvelit și sfințit o cruce de lemn, care a fost amplasată provizoriu pe adevăratul loc unde s-a desfășurat execuția martirilor Horea și Cloșca, urmând a se desfășura demersurile necesare în vederea construirii unui monument, pe măsura evenimentului istoric.

Crucea de lemn (provizorie) a fost amplasată la marginea terasei, unui teren arabil (nelucrat de ani de zile) care a fost curățat de arbuști și măracini, ocupând doar câțiva metri pătrați, fapt ce se poate constata și din imaginile prezentate în continuare precum și din cele existente la dosarul acestei acțiuni.

La scurt timp am fost avertizați de organele de poliție că ni s-a deschis un dosar penal pentru "conturbarea în posesie" în urma reclamației proprietarului terenului dobândit, urmând să suportăm consecințele respective.

Cu tot sprijinul acordat cu multă bunăvoință din partea Primăriei Municipiului Alba Iulia respectiv prin d-nul vicepreședinte P. Voicu, demersurile au fost zadarnice. Propunerile d-lui vicepreședinte de a cumpăra cca. 5-10 m² sau a face un schimb parțial de teren, au fost respinse de proprietar. În această situație am așteptat conștienți și dispuși să suportăm consecințele primei hotărâri judecătorești, deși aveam de partea noastră în primul rând, adevărul istoric cu documentele respective, la care s-a adăugat și existența unui PUZ din anul 1996 (4214 - Plan Urbanistic Zonal, Alba Iulia, str. Dealul Furcilor) la care s-a adăugat faptul că se cunoștea că zona respectivă era socotită zonă arheologică. (Vezi harta PUZ pag. 13).

În timp ce așteptam să se desfășoare procesul respectiv, crucea de lemn sfințită și amplasată la data de 28 febr. 2007 a fost scoasă din pământ și aruncată la gunoi. Nemaifiind "obiectul" procesului penal, acesta nu s-a mai desfășurat.

Menționez că odată cu îndepărtarea crucii au dispărut și toate artefactele existente în zonă, unele din perioada romană, pe care avem posibilitatea de a le prezenta, prin imaginile care sunt anexate la dosarul acestei acțiuni pe care-l deținem.

Istoria evenimentelor scrise, de regulă, sunt în favoarea celor puternici și învingători, evidențiind

faptele și eroii săi, în timp ce învinșii trebuie să suporte consecințele, iar personalitățile acestora devin criminali, călăi etc.

Unele evenimente și personalități istorice nu sunt prezentate la valoarea lor reală, iar promovarea unei istorii alternative a unei țări, contribuie direct la crearea unei incertitudini, privind adevărul istoric, care astăzi la începutul mileniului 3 ar trebui să fie considerat altfel, "la loc de frunte".

În astfel de situații se creează o serie de păreri, incertitudini, care influențează în mod negativ asupra fiecărui cetățean interesat și implicit asupra societății în care ne desfășurăm activitatea.

În acest sens, referitor la tema prezentată, neoficial, circulă o serie de aspecte printre care:

- Rolul lui Ignatiu Salis de Salfeld în revoluția de la 1784/1785;

- Adevărul despre moartea martirului Crișan;

- Activitatea lui Horea și rolul său în francmasonerie.

- Despre Salis, N. Densușianu în lucrarea sa "Din cercetările istorice ale arhivelor și a bibliotecilor din Ungaria și Transilvania" a prezentat următoarele date:

- La data de 23 septembrie 1784 Curtea de la Viena a transmis la oficialitățile habsburgice din Transilvania descrierea persoanei Ignatiu Salis și despre emisarii săi.

- Importanța rolului lui Salis și a emisarilor săi în revoluția din Transilvania (1784-1785) rezultă și din urmărirea acestuia de către locotenența din Buda, care a transmis la data de 8 octombrie 1784 descrierea personală a lui Ignatiu Salis de Salfeld, Comitatului Bihor, după care la data de 25 oct. 1784 a transmis hotărârea M.S. împăratul Iosif al II-lea de a acorda un premiu de 100 galbeni aceluia care va prinde pe Salis sau pe vreunul din emisarii săi.

- La data de 13 noiembrie 1784 de la Radna, căpitanul armatei imperiale Festenberg a raportat că "conducătorii răsculaților români ar fi Salis, Sofronie și Horea împreună cu cei 3 feciori ai săi".

- Superiorul Piaristilor din Bistrița, scria că în "revoluțiunea" română de la 1784-1785 a participat și Salis

- Nobilul Valentin Szilvași a declarat la data de 23 decembrie 1784, că a aflat de la căpitanul armatei imperiale "Hendi", că la devastările întâmplute în comuna Bretea Ungurească a fost prezentă și o persoană străină care vorbea limba franceză, germană și latină presupunând că acea persoană era amăgitorul Salis.

Din datele prezentate de istoricul N. Densușianu (deși sumare) Academiei Române, rezultă fără echivoc, faptul, că Salis împreună cu emisarii săi, au avut un rol important în revoluția din Transilvania de la 1784-1785. Preocupările speciale ale împăratului

Iosif al II-lea, ale locotenenței de la Buda, precum și ale conducerilor autorităților habsburgice militare și civile, din Transilvania cu privire la prinderea "agitatorului" Salis și a emisarilor săi confirmă fără echivoc concluziile menționate mai sus.

Referitor la moartea martirului Crișan, nu au apărut până în prezent documente care să confirme adevărul morții sale față de variantele neoficiale care au circulat în decursul timpului.

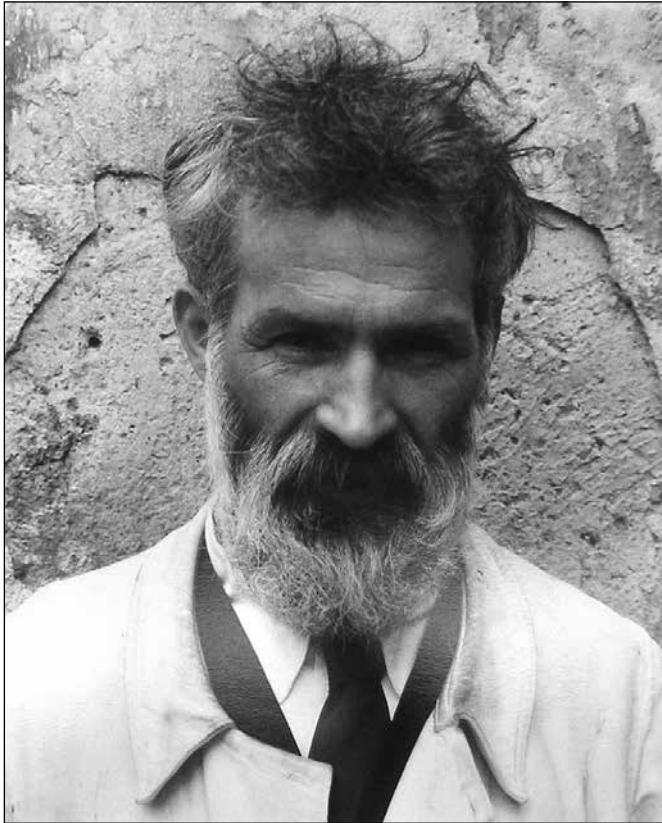
Referitor la activitatea martirului Horea ca francmason, a fost prezentată doar sumar în ziarul "Ulpija Jurnal" din 1 martie 2007, cu ocazia comemorării martirilor la Monumentul "Candela Horea Cloșca și Crișan" din Dealul Furcilor, ridicat la data de 13 noiembrie 2004 de Marea Lojă Națională a României reprezentată prin regretatul Nicu Filip, primul mare maestru al masoneriei române de după revoluție, iar din Alba Iulia de promarele maestru al Marii Loje Naționale a României, Mircea Chira.

Față de cele de mai sus, considerăm că ar fi timpul și normal, ca, după 226 ani, a se relua cercetările pe această temă la instituțiile specializate de la Viena, Budapesta și la Academia Română, pentru a se cunoaște și a se reda adevărul istoric. (lucrarea respectivă ar putea fi și o temă importantă de doctorat).

La fel rugăm pe reprezentanții instituțiilor statului, inclusiv ai celor specializate (cultural-istorice) de pe meleagurile Albei să analizeze toate posibilitățile în vederea reparării acestei erori grave a istoriei albaiulene, de importanță națională.

Ec. Ioan STRĂJAN

Casa memorială „Constantin Brâncuși” din Hobița – loc de inspirație și simplitate

Hobița – (comuna Peștișani, județul Gorj) este o localitate cu un nume mai special. Parcă ar fi locul de „naștere” al hobiților, personaje simpatice din filmul „Stăpânul Inelelor”. De fapt este un loc special, pentru că aici s-a născut și a crescut marele sculptor Constantin Brâncuși. Casa – muzeu de aici impresionează prin simplitate. De fapt acolo unde este muzeul nu este casa în care s-a născut marele sculptor, ci una asemănătoare, cumpărată din sat de autoritățile comuniste, și amplasată pe locul unde era vechea casa. Casa memorială Constantin Brâncuși este clasificată ca monument istoric, cu cod LMI GJ-IV-m-B-09494, sub denumirea de *Casa-Muzeu „Constantin Brâncuși”*. Din pridvor se intră în cele trei încăperi ale casei: odaia de dormit, bucatăria și celarul. Bucătăria este bucătăria, locul unde se afla vatra cu corlată, unde se gătea mâncarea și unde se adunau la masă toți ai casei. Celarul e camera și e singura încăpere care nu are tavanul drept. De aici se putea urca în pod. Îmbinările bânelor sunt ascunse sub undrelele (stenapi) decorate pe motivul „frânghiei” împletite și al „dintelui de lup” (care protejează casa de energiile negative). În torsadă sunt sculptați stâlpii prispei, fie pe toată înălțimea, fie în două registre separate prin inele în zigzag (model al Coloanei Infinitului?). Ușa cămării reprezintă un tip tradițional, nu numai pentru sudul munților Carpați, dar și pentru satele transilvănene. Este declarat monument de arhitectură populară de la sfârșitul secolului al XIX-lea și a fost restaurată în 1971, la înființarea muzeului. Colecția muzeului cuprinde fotografiile, albumele, documentele, cărțile, scrisorile care reflectă momente din viața și activitatea lui Constantin Brâncuși. Este prezentat mobilier original de interior țărănesc de la începutul secolului al XX-lea. Casa memorială este amplasată pe terenul unde s-a născut și a copilărit sculptorul, dar nu este adevărata casă în care s-a născut Brâncuși. Aceasta se află la circa 100 de metri mai jos de casa memorială. La moartea lui Radu Nicolae

Brâncuși (1833-1885), tatăl sculptorului, conform dreptului cutumiar, casa ar fi trebuit să fie moștenită de fiul său cel mic, Dumitru, însă, în casă rămân soția sa, Maria (1851-1919) și fiica cea mică, Eufrosina (1884-1948), căsătorită cu Gheorghe Brânzan. După moartea mamei sculptorului, moștenitorii, printre care și sculptorul, au făcut împărțirea averii părintești. Pentru aceasta, rudele au pus într-o căciulă bilețele cu toată averea familiei părinților sculptorului, Nicolae și Maria Brâncuși. La tragerea din căciulă, lui Constantin Brâncuși i-a revenit terenul, unde acum se află amplasată casa memorială, iar adevărata casă în care s-a născut sculptorul i-a revenit surorii sale, Frâsina, care și-a luat casa și a mutat-o pe un alt teren la 100 de metri distanță. Istoricul și criticul de artă Vasile Georgescu Paleolog scria următoarele în 1967: „*Mai târziu, după moartea lui Nicolae-Radu, când se făcu și împărțeala averii lui, casa nu căzu pe lotul celui care râvnea la el, ci cumpărând-o Fârsina Brânzan, sora lui Brâncuși, de la ceilalți frați, după desfacerea ei bârnă cu bârnă, ușor cu ușor și prag cu prag, a rostuit-o din nou în îmbucăturile ei dintâi, puțin mai la sud, așa cum se întâmplă uneori la țară, la munte, și azi. [...] Se deosebește de cea durată de Radu prin aspectul ei exterior: bârnele, blanele, toate de gorun, au fost încercuite și acoperite cu tencuială în var, dar timpul a năruit ici și colo, mai ales la miezânoapte, fragila tencuială, lăsând să se vadă bârnele dintâi.*” În 1967, autoritățile Regiunii Oltenia, din Craiova, pe baza deciziilor unei comisii din care a făcut parte și V. G. Paleolog, au elaborat proiectul de organizare a casei Brâncuși de la Hobîța. La 16 februarie 1968 a intrat în vigoare legea reorganizării teritorial-administrative a României, regiunile fiind împărțite în județe, așa că problemele legate de casa Brâncuși au fost transferate județului Gorj. La 19 mai 1970 Consiliul Popular Județean Gorj, prin Comitetul Executiv, a emis Decizia numărul 179 al cărui prim articol avea următorul cuprins: „*Pentru cinstirea memoriei marelui sculptor Constantin Brâncuși, se va organiza cu sprijinul C. S. C. A. pe locul fostei case natale o construcție – gospodărie, tipică zonei și linii generale apropiată ca stil casei Brâncuși, care va cuprinde casa de locuit și dependențele – pivniță, pătul, fântînă cu cumpănă, împrejmuire etc. – precum și obiectele de interior – constituindu-se ca filială a Muzeului județean Gorj. În acest scop, pînă la 15 iulie 1970, Comitetul județean pentru cultură și artă va depista și achiziționa o casă din satul Hobîța, contemporană și apropiată ca stil casei natală a lui Brâncuși, precum și dependențele, care vor fi mutate și reconstruite în curtea casei părintești, pe locul casei vechi.*”

Elena Udriște devenită muzeograf și apoi, directoare a Muzeului județean Gorj, a înființat în noiembrie 1971 secția *Casa Muzeu Constantin Brâncuși* la Hobița. A fost cumpărată casa lui Calistrat Z. Blendea, poreclit Calistroi, și a fost amplasată pe terenul gol ce-i aparținuse sculptorului. În anexa la autorizația nr 333 din 14 mai, emisă de Consiliul Popular Județean Gorj prin Secția Sistemizare Arhitectură și Control, prin care se dispunea „*executarea lucrărilor de amenajare a casei memoriale Constantin Brâncuși*” din localitatea Hobița, era inserat memoriul justificativ cu următorul conținut: „*În vederea amenajării locului unde s-a născut Constantin Brâncuși, sculptor cu renume mondial, în comuna Peștișani, satul său natal Hobița, Comitetul pentru cultură și artă al județului Gorj a achiziționat una casă de lemn de la locuitorul Calistrat Blendea din acest sat. Această casă construită din lemn de stejar cu însușiri arhitectonice specifice regiunii, executată de meșteșugarii iscusiți, cu creștături la stâlpi și uși, care prezintă asemănări foarte apropiate cu casa părintească a marelui artist așa după cum spun băștinași. Casa urmează a se demola, transporta la locul respectiv și reconstrui, păstrându-se în totalitate forma și aspectul ei original.*” După Revoluția din 1989, în anul 2002, sculptorul Florin Codre a vrut să cumpere casa adevărată, pe care a vrut să o strămute la București, unde să o restaureze, însă a fost împiedicat atât de autoritățile din Peștișani, cât și de autoritățile județene. O situație similară am întâlnit și la casa memoriala I.L.Caragiale din fostul sat Haimanale, unde muzeul a fost amenajat într-o casă din aceeași perioadă, dar nu în casa în care s-a născut și a trăit scriitorul. Totuși mi-a plăcut faptul că am călcat pe urmele marelui artist, că am aflat mai multe lucruri despre viața lui, admirând astfel și o casă muzeu cu o arhitectură veche românească, cu stâlpi sculptați și interior simplu împodobit cu obiecte tradiționale. Liniștea satului Hobița, renumit pentru sculptorii săi în lemn, care l-au inițiat și pe Brâncuși, păstrează și o mică tabără de sculptură în piatră, asemănătoare cu cele de la Măgura, de la Oarba de Mureș, sau de la Năeni. Brâncuși a plecat să studieze la Paris, parcurgând drumul până acolo pe jos și s-a inspirat în realizarea lucrărilor sale – vândute acum cu milioane de dolari - din arta românească. Vom încerca să-l promovăm și noi mai mult pe marele Brâncuși, să ne folosim de renumele lui și să fim mândri de artistul român care a introdus modernismul în sculptură.

Conf. Univ. dr. George V Grigore

Scriitorul Ion Mărgineanu

S-a născut în satul Lopadea Veche, jud. Alba, la 28 octombrie 1941, deși el spune că "anul nu mai contează, pentru că a suferit deteriorări", tatăl său - Ioan Mărginean, fiind "primul muncitor din satul Lopadea Veche, care a trăit 93 de ani", iar mama sa - Palaghia, a crescut șase copii. Făcea parte din cuminenția pământului.

Studii: Școala primară în satul natal, școala elementară la Mirăslău, liceul la Aiud (azi „Titu Maiorescu”), Facultatea la București - cu specializarea: limba și literatura română, limba și literatura rusă. Diplomat.

Este căsătorit cu profesoara de violoncel Maria Petre, care este și o talentată poetesă semnând cu pseudonimul Maria D-Alba.

Activitatea profesională: A fost profesor cu definitivat la Liceul din Sebiș, jud. Arad, apoi metodist, director la Casa de Creație din Arad, ziarist la Sf. Gheorghe, metodist și inspector principal cu probleme de carte și literatură la Comitetul de Cultură al județului Alba. După zavera din 1989 a fost ales președinte al Inspectoratului județean pentru cultură Alba, consilier, consilier șef și primul director al noii instituții - Direcția pentru Cultură, Culte și Patrimoniu Cultural Național al județului Alba. A părăsit Direcția, preferând pensionarea, determinat și de unele motive personale: n-a vrut să se înscrie într-un anume partid aflat atunci la guvernare.

Activitatea literară și publicistică: A devenit membru al Uniunii Scriitorilor din România, în cadrul Filialei Sibiu, încă din 1977, actualmente fiind membru al Filialei Alba - Hunedoara și în consiliul de conducere; dar este și membru al Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova și al Societății Scriitorilor Români din Cernăuți

(Ucraina). A publicat peste 100 de cărți, din cele mai diverse genuri literare: poezie, proză, eseu, teatru, memorialistică, dicționare, traduceri, folclor, antologii, fiind și autor de prefețe, de postfețe pentru colegi-scriitori mai tineri — totul într-o generoasă revărsare de gânduri, de idei, imagini și, mai ales, de metafore... Intre acestea menționăm aici doar scrierile dedicate magului din Lančrăm: Ceasul care nu apune; Lančrămul - un sat pentru eternitate; Lucian Blaga - amiaza flăcării; Lucian Blaga - rezerva de oxigen a memoriei; Ceremonia paginii — 21 pentru eternitatea Blaga, Corneliu Blaga - Lucian Blaga necunoscut iar acum, publicată într-o rodnică colaborare, această nouă carte: Lucian Blaga - epistolar filosofic (Editura Ardealul, Târgu-Mureș, 2016).

Activitate civică: Este inițiator și fondator, în mai 1981, atrăgându-l alături pe Gh. Maniu, directorul Casei de Cultură Sebeș, al Festivalului Internațional „Lucian Blaga”, aflat acum la cea de-a XLIII-a ediție. Împreună cu prof. Mircea Cenușă, a fondat și prima societate culturală din țară purtând numele lui Lucian Blaga (în 1990).

Ca organizator al Festivalului Blaga s-a implicat într-o serie de acțiuni culturale privind destinul postum al operei și personalității marelui filosof și scriitor din Lančrăm, precum: atragerea în festival a unor filosofi și scriitori

reprezentativi din țară și diasporă, așa cum a fost prezența, la ediția a IV-a, din mai 1984, a filosofului Constantin Noica și, apoi, mai ales după 1990, a unor academicieni-filosofi, traducători, cercetători și exegeți ai operei blagiene, profesori de filosofie din centre universitare, edituri, reviste literare etc.

A făcut toate demersurile necesare pentru: înmormântarea Corneliiei Blaga în cimitirul ortodox din Lancrăm, pentru amplasarea statuii lui Lucian Blaga în satul natal, pentru confecționarea și amplasarea bustului lui Lucian Blaga în parcul municipiului Alba Iulia, pentru denumirea unor străzi și instituții cu numele marelui filosof și scriitor, cum sunt: Biblioteca Județeană Alba, Casa Municipală de Cultură Sebeș redenumită Centrul Cultural „Lucian Blaga” Sebeș, precum și a unor librării și cenecluri literare...

A fost printre cei care au susținut traducerea în limba franceză a unor volume din sistemul filosofic blagian - lucru realizat grație Fundației Internaționale „Fronde”, conduse de prof. Gh. Dănescu-Pișcoci, împreună cu scriitorii Radu Selejean, Maria D'Alba, Ana Selejan, Gh. Maniu, etc.

A fondat numeroase publicații - între care și publicațiile Festivalului „Lucian Blaga”: Pașii Profetului, Caietele Blaga și Sebeșul și este prezent în colegiile redacționale ale unor reviste literare, de cultură în țară și străinătate.

A inițiat și fondat biblioteca publică „Alba Iulia” din Chișinău, Republica Moldova, de asemenea „Aleea Scriitorilor” din Alba Iulia, Centrul de Librării Alba, Asociația folcloriștilor și etnografilor Alba. Este cetățean de onoare al mai multor localități, investit cu „Meritul Cultural” de două ori, tradus cu poezii în mai multe limbi, face parte din mai multe colegii redacționale, conduce publicații cu un anumit specific etc.

Este inițiator și al altor manifestări culturale devenite tradiționale în județul Alba, precum: Colocviile de literatură „Iosif Pervain” (Cugir), Colocviile „Ion Lăncrăjan” (Oarda de Sus), Colocviile „George Barițiu” și „Timotei Cipariu” (Blaj), Colocviile „Aron Cotruș” (Cergău, Blaj), Zilele „Ion Agârbiceanu” (la Cenade, Bucium), Zilele „Liviu Rebreanu” (Aiud, împreună cu conducerea Casei de Cultură din localitate) ș.a.

Pentru valoarea scrierilor lui literare și publicistice, scriitorul ION MĂRGINEANU a fost inclus în mai multe dicționare, istorii literare și antologii, de asemenea importante instituții culturale din țară i-au decernat premii și diplome de excelență, iar Guvernul Republicii Moldova i-a acordat brevetul și medalia jubiliară „Mihai Eminescu”, în timp ce Uniunea Scriitorilor din Republica Moldova i-a decernat un premiu foarte special pentru poezie și pentru promovarea relațiilor culturale.

Pentru activitatea deosebită, ca poet și om de cultură, pentru multiplele sale aporturi aduse promovării și îmbogățirii culturii locale, județene și naționale i s-a conferit titlul de „Cetățean de Onoare” al municipiului Alba Iulia.

De asemenea este „Cetățean de Onoare” al localităților Horea, Albac, Aiud, Sebeș.

Un sprijin important a acordat înființării Fundației „Alba Iulia 1918 pentru Unitatea și Integritatea României”, în anul 1999, precum și a revistei „Dacoromania” fiind în conducerea redacției.

Fiind un om al cetății implicat cu toată ființa în slujirea Limbii Române, a patrimoniului cultural național, scriitorul ION MĂRGINEANU a avut și are contribuții de necontestat în promovarea operei filosofice și a personalității lui Lucian Blaga. De aceea, Academia Română, prin reprezentanții ei, s-a gândit să-i recompenseze astăzi faptele culturale așa cum se cuvine, acordându-i Premiul special pentru filosofie „Lucian Blaga”.

Felicitări, domnule Ion Mărgineanu!

Acad. ALEXANDRU SURDU
vicepreședinte al Academiei Române

Un oratoriu de tânguioase litanii pentru satul pierdut

ION MĂRGINEANU: „LACRIMA CU VENELE TĂIATE”

Tipo Moldova, Iași, 2023, 535 p.

În urmă cu doi ani, mai exact în noiembrie 2021, scriam despre masivul volum de poezii „Atâtea gropi zac în cuvânt” (Tipo Moldova, Iași, 458 p.) al scriitorului albaiulian Ion Mărgineanu (n. 28 octombrie 1940, Lopadea Veche, Alba), unul dintre stâlpii Festivalului

Național de Poezie „Lucian Blaga” de la Sebeș-Alba, înființat în 1980, în același an în care, tot cu aprobări „de sus”, a luat ființă, la Tg.-Jiu, Festivalul Național „Tudor Arghezi”, ambele

ajunse azi, prin frumoase deschideri europene, „Internaționale”.

Supratitlul comentariului nostru anunța într-o formulare sintetică: „O ferventă poezie a satului «pierdut» în destrămările vremii”, temă-cadru pe care o constatăm valabilă și pentru volumul de acum „LACRIMA CU VENELE TĂIATE” (Tipo Moldova, 2023, 535 p.), în care se regăsește întregul complex de idei, teme, motive, trăiri, cu laitmotive tulburătoare, pe scurt zis, toate elementele specifice *poeticii* lui Ion Mărgineanu.

Sub un titlu de o expresivitate metaforică aparte, definind o poetică engramată de trăiri „la limită”, de un prelung fior dolic, grăind despre o anume congruență osmotică elegiacă dintre sufletul poetului și lumea pierdută, dl Ion Mărgineanu – ajuns la alpina vârstă a unui veritabil jubileu – ne face părtași unor trăiri (teme și motive) care, deși sunt de mai largă circulație în lirica d-sale, în cazul de față capătă un accent dramatic aparte, punând în evidență un *dolorism* mai apăsător, pe alocuri devastator în consemnarea celor evocate, având cadru drept **lumea satului**

așa cum apare ea în amintirile și reamintirile poetului, rămas „fiu risipitor” prin mai vechea cetate a Bălgradului, dar purtând în suflet povara deloc ușoară a datului său existențial. Am putea spune și de astă dată că „*Lacrima cu venele tăiate*” este un dar de sânge, deci jertfelnic, pe care-l face satului natal pierdut prin Munții Apusului, mai exact, conform dedicației, „*Lopădenilor mei – hrană de post și de dulce*”.

Poetul s-a născut în Lopadea Veche Românească, comuna Mirăslău, situată pe limita vestică a podișului Transilvaniei, pe DN1, pe malul drept a râului Mureș. Așezată în nordul județului Alba se află la o distanță de 37 km de Alba Iulia, reședința județului Alba, și la 7 km de municipiul Aiud, unde poetul a urmat liceul. Despre venirea sa pe lume, poetul Ion Mărgineanu se surprinde astfel într-o terțină: „28 octombrie 1940/ L-am rugat pe Dumnezeu/ Să-mi spună «La mulți ani»” (p. 329). Satul, spre deosebire de altele din comună, este unul majoritar de români ortodocși, fiind retras pe una din văile ce străbat partea estică a Munților Apuseni. În satul Mirăslău, sediul comunei, din apropiere, în urmă cu peste 400 de ani, Mihai Viteazul a pierdut lupta cu nobilii maghiari ajutați de oastea generalului Basta, fapt marcat de un obelisc / *mausoleum*, ridicat în anul 1926). Satul natal al poetului vine dintr-o vechime considerabilă, cu multă vreme înainte de a fi trecut pe harta josefină a Transilvaniei din sec al XVII-lea cu numele unguresc de „Olah Lapád”/ Lopada Română. Situl arheologic din punctul „Jidovina” este înscris pe lista monumentelor istorice din județul Alba (2010). În incinta Primăriei din Mirăslău funcționează din 2006 un Muzeul etnografic ilustrând cultura materială a populației românești, maghiare și a altor naționalități din comuna

Mirăslău, artefacte privind istoria, tradiția și obiceiurile acestei zone.

Părăsit de atâta timp, satul Lopadea Veche nu mai este acela din timpul copilăriei sale, mulți din cei dragi s-au mutat în cimitir, mulți au plecat în lume încât o senzație de pustietate e mereu prezentă. Icoana satului natal, atât de prezentă în această poezie, atât prin reamintire cât și prin tot mai rare reveniri, stârnindu-i indignare și, în general, stări/trăiri disforice, a intrat în memoria liricii, căpătând statut de efigie, după cum destul de sugestiv muzicaliza poetul într-o poezie din volumul precedent: „Aerul de la Lopadea/ Pare-un bronz de Romul Ladea/ Și pe dealuri și pe vale/ Și pe noroioasa cale/ Și prin băncile școlare –/ Aură-n abecedare,/ Și-n străbunele altare/ Și-n semințe de sub brazde/ Și-n oglinzi de fir de iarbă/ Și în viile sticloase –/ Aproape pline cu oase/ Aeru-n Lopadea Veche –/ Blând IISUS pus pe-un perete/ Să n-aibă-n lume pereche/ El îmi face Sfânta Cruce/ Pe oriunde mă voi duce” (*Caut izvoare-n chilie*). Și de data asta amintirea satului „ruginit”, prăfuit, cu rost pierdut revine ca temă-obsesie, decantând mereu imagini de oameni, de clădiri, de locuri. Satul e în definitiv surprins „pe un picior de Rugăciune/ Încercând să mai adune/ Inima de crai curată:/ Rugăciune fără pată!” Și din același poem alte versuri rotunjind fără drept de apel mesajul transmis:

„Pe-un picior de Rugăciune
Satul ruginit se-arată
Dar nu i-o mai poate spune
Ușă neagră, destrămată
E un cer ce-a fost odată
Ușă neagră destrămată
Care nu mai poate spune
Că Sat ruginit se-arată
Inima de voi purtată

*Mai încearcă să adune
O iubire refuzată”
(O iubire refuzată)*

Sentimentul de „lume pierdută”, de „fiu rătăcitor” care nu are de ce să se mai întoarcă în satul pustiit, de însingurat al sorții, de „orfan” într-o condiție existențială, asemănătoarea cu al păsării stinghere, este foarte bine exprimată de lapidaritatea versului popular în ritm trohaic: „Bate pasărea din gură -/ Spart acoperiș de șură/ Vocea ei e-o pânză sură/ Te laudă sau te-njură./ (...)/ O, vai, pasăre de tine./ Prunc orfan ești ca și mine.” (*Pasărea plugului*). Pe scurt zis, poetul găsește un „sat pe butuci/ printre dărâmături mersul/ la Biserică, deal zgronțuros/ copertă a deturnării sentimentelor/ de prea multă indolență/ în semnul crucii.” (*Revoltă banală*).

De reținut că toată această mitologie a satului, mereu reluată ca un tulburător laitmotiv ce-și joacă obsesiv umbrele, toată această patetică evocare nu se face, cum ușor s-ar crede, de pe poziții nostalgice, paseiste, ci cu acea îndurerată luciditate și resemnare a unui modern, cu o deschidere specială către miturile biblice și sensul mântuirii creștine. În acest sens, al reiterării mitului jertfelnic al lui Iisus Hristos, dar și al altor metafore-simbol și imagini-obsesii precum icoana Mamei cu Pruncul, Maica Precistă, simbologia Crucii și a luminii, amintirea unui Dumnezeu care nu poate ierta câtă lume greșită vede, dl Ion Mărgineanu se mărturisește drept un poet religios, un liric de fibră liturgică, Biserica, Neamul și Limba Română fiind alte teme majore în poezia sa.

Și tot pe scurt zis: un sat fără Dumnezeu, cu lăcașurile în ruină, cu cimitire căzute, lipsit de orice fior creștin, adică un sat desacralizat, agonizând, bântuit de fantome, drept care, pe urmele poetului din Lancrem, Ion Mărgineanu, la ceasul „întoarcerii brumate” (53) scrie cu aldine aceste „Geometrii ale țărâniei”, poemul inițial și emblematic:

*„Sat al meu –
Lopadea Veche – Românească
tot mai mult
lacrimă
cu venele tăiate.”*

Deopotrivă cu „satul”, și „casa părintească” a trecut „prin palma lui Dumnezeu” (491), mutându-și „în icoane tinerețea” (506).

„Drumul satului”, „ulițele satului și fântânile”, „crucea de la marginea satului”, „bolnava palmă a țărânului”, „geografia școlii”, „clopotul bisericii din deal”, „crucile și respirația mormintelor”, „casele părăsite”, cireșii în floare de pe „dealul strâmb de Lengheleu”, chipurile celor dragi și, în general, tot ceea ce ție de alodiul natal constituie un memorial liric evocat cu indignare, cu durere, cu speranța renașterii din suferință, deși poetul își simte cuvintele „palide ruguri”, rugăciunile „sleite” și sângele „ochi spart de cristal” – nelipsind, însă, convingerea că „în cruce e supremul pedestal.” (403). Iată o imagine de mormânt a satului, secetos, pustiit, prăfuit, o priveliște ispitiță de diavol: „E secetos și pustiit/ Pământul, straniu copârșeu./ De rădăcini crude golit/ Cu mâinile lui Dumnezeu./ Și la porunci rodite-n vânt/ Searbăd surăs de copârșeu” (*E-atât de secetos cuvântul!*)

Pe fondul acestui sat supus destrămării, dar recuperat prin puterea terapeutică a cuvântului, există câteva imagini ale celor dragi. În primul rând, Mama cu ochii „două pietre împlântate veghe de hotar”, având corespondent „icoana Maicii din perete”, „Sfânta Mamă cu sufletul ei blând” și atâtea amintiri vii, în casa părintească „doar Mama-i stea eternă/ De pomul biblic fruct culeasă” (19, 25, 233, 282 etc)... Apoi tatăl luptând la Cotul Donului, surorile Maria și Ana (49), fratele Vasile (51), fratele aviator Teo (48), cei patru nepoței (52), bunica „văduvă de război” (300), după bunicul care luptase pe frontul Primului Război („hrană gloanțelor prin Galiția”, 124), mătușa dinspre tată (478)... „De la moartea Mamei/ am luat lacrima/ cu care scriu/ (...)/ Satul, tot mai mult/ colecție de urzici” (312), de unde îndurerarea sufletească cu sentimentul redempțiunii, al mântuirii prin suferință: Înnegrta mea tristețe/ De poeme s-ar atinge// Dar se-aude-n muguri satul/ Grea iubire-ntr-o nuntire/ Și îi lasă ei păcatul/ Sângelui în răzvrătire/ Și de-a lungul și de-a latul/ Fructelor în mântuire.”

Printre cei dragi, precum și alte dați, poetul aduce un omagiu Mariei sale din „Dornanțăpezită hrană/ A ploilor cu pași mărunți”, 512 („îngrijitorul cloștii cu puii/ de aur, devenit lemn/ de foc al roții prin mine”, p. 40), revenind imaginea consacratului instrument muzical („ochiul de violoncel al Mariei”, „fiică de Fericet”, 284, 285, 338) sau, cu imagini mai jucăușe de un senzualism transfigurat

„aceste versuri dedicate „Marieii, ca fruct” (274): „Adu-mi în vârstă sânii tăi/ Cu piatra înflorind în ei/ Violoncelului redă-i/ să ningă tot mai calzi și grei/ Sfințenie sunt sânii tăi/ Piatră-nflorind hrană-n ei.” (*Adu-mi prin icoane sânii tăi*, 275).

Sunt de reținut, pe lângă lexemele cu încărcături liturgică, multe cuvinte încărcate de semnificații social-istorice, specifice pământului și tradiției nestinse din Ardealul străbun (Iancu, Horea, Dealul Furcilor, Blajul „ecou al școlilor dintâi”, Aiudul, Biserica Unirii, Râmeșul, Nicula, Apusenii, „Iulia Albă – neagră stâncă” etc.), poezia înfrățindu-se cristalin și cu o adâncă melodicitate folclorică sugerând deseori o consubstanțialitate cu etosul popular: „Liniște în serpentine,/ iarbă crudă peste mine,/ o cosesc cărările/ o beau depărtările/ o flutură frunzele,/ umbrele, niciundele,/ o-mprumută Muntele/ să o crească umbrele” (*Mâine al pământului*).

„Rătăcitor prin mine îngerul singurătății” (271), scrie poetul, formulând memorabil o îndurerare sufletească, mărturisindu-și „iadul” din suflet într-un menit destin christic, răstignirea jertfelnică fiind una din imaginile-forță ale acestui lirism de bocet „cu gura închisă” cum ar zice Arghezi: „Și în Raiul meu e-atâta iad/ Păcatele mă bat în cuie/ Otrăvite flori m-aud cum cad/ Pe neștiute răni să-mi spuie/ Pururea teluricul răsad/ Păcate-nviorând prin cuie.” (478). Obsesia martirajului christic și a Mamei Preacurate coagulează în metafore-simbol de mare expresivitate, poetul invocând astfel de semne iconice în reverberații litanice: „Se mai aude, Mamă-n mine/ Un prunc cu ieslea în privire/ Ca dalbă stea ce-o să vă domine/ Divină ca nemărginire/ Prințesă peste flăcări line/Cu semn al crucii în rotire” (314).

Singurătate și tristețe, povara amintirilor din ce în ce mai grea, copilăria rămasă și ea în funinginile vremii, peste toate se așază Semnul Crucii: „Scârțâie-n poartă Semnul Crucii/ Și-n bolovanul deocheat/ Copilăria cu pași lucii/ Mai trage clopotul prin sat./ Desen încins în Semnul Crucii/ E bolovanul deocheat.” (504). Însăși doctrina creștină este rezumată așa: „Și IISUS,/ manualul sfânt al Crucii.” (465).

De aici și unele texte care sună a rugăciuni marianice către „plânsa Mumă truditore”, poetul simțindu-se zidit în cuvântul salvator: „O, Maică, Maică fecioară!/ Se-aude-n mine trupul Tău/ Dulce Imn lăsat să doară/ Cu

Numele lui Dumnezeu.// Ca surâs pur de Fecioară./ Imn sfânt în sânge, Trup al Tău.// (...)// Te-ncunună lucruri sfinte/ Laptele Tău e cuvântul./ Veșmântul dalb de părinte./ IISUS ce rodește pământul.// O, dar Maică Preacurată./ Fiul Tău sunt EU: Cuvântul.” (*Ortografie printre răni ale Crucii*).

Printre marile iubiri, în context cu elogiul ubicuu făcut Limbii Române, Cuvântului „salvator” și „sfințitor”, iată-l din nou pe poetul tutelar, „culegător al/ stelei care-a răsărit” (458): „Și Eminescu/ moartea învelită în/ freamătul rădăcinilor/ de tei. În cimitirul/ Bellu, ea este personajul/ principal al reîntrupării.” (386) Sau: „Noaptea aruncă sufletul/ zilei, luna îl prinde/ din mers, împodobind/ trupul rece al Luceafărului./ Logodnicul ei cândva,/ Curățindu-l de gelozie.” (388).

Revendicându-se din stirpea spirituală a acestuia sau din elogiul genialului semințier din albastrul Lanțurii transilvan, poetul declară categoric: „Nu m-am născut să vindec/ Cuvintele, doar să le apăr/ Să nu le mai rănească nimenea” (475). Povestea Cuvântului ziditor de lumi este veche, are temeuri biblice, însuși Omul intră în ecuația aceasta cosmo-ontică: „Cuvântul/ după ce cunoaște Omul/ rămâne singur cu/ Dumnezeu!” (485). Iar poezia, mărturisește încă de la început poetul, „este cuiul bătut/ adânc în propriul meu sânge” (*Destrămarea TĂCERII*, 6).

Pierzând paradisul de pe pământ, Poetul își regăsește alodiul întreg, cu casa natală, neatinsă de vreme, printr-o contopire cu o dumnezeire „pământeană”, apropiată de om, acesta este mesajul prin care liricul înnegrit de tăceri își recuperează toate pierderile: „Doamne,/ Eu vreau de-apururi/ dragostea Ta/ pământeană!/ În ea/ ai învățat să curgă/ și sângele meu!/ Dincolo,/ se desfășoară/ albastrul/ veșniciei Tale! („Dragostea pământeană a lui Dumnezeu – CASA Părintească”, 7). Căci „Dumnezeu este de Cer!”, și „Dumnezeu este/ de pământ. Și/ Omul lui Dumnezeu/ ca preferință:/ nemoartea.” (471).

Declarat spirit gnostic, adept al ecclesiei creștine, poetul trăiește bucuria de a vedea cum Omul, creatură a divinității, este „bucuria luminii Lui”: „Pretutindeni Îl văd pe Dumnezeu/ Cu OMUL în brațe pentru că OMUL/ Este bucuria luminii Lui.” (353). Este vorba de „Omul depănușat”, de „Omul de cer”, de „Omul duh

crud” (471). Iar acest drum către eminența divină este – prin „orbecăita calitate a/ vieții vegetale”, 363 - unul categoric, fără șovăiri: „Doamne,/ Eu mă înșel mereu/ dar drumul pe care m-am/ întors la tine, niciodată.” (352). De unde o perpetuă tânjire: „Mi-e sete, Doamne, de Tine,/ Cel de început. Nu întreb/ cum va suna sfârșitul/ Cuvântului.” (367). Oricum, vedem din întreaga decantare reflexivă a relației Om – Dumnezeu un adevăr inspirat: „Întâlnirea cu/ Dumnezeu este cerneală.” (470).

Să reținem și ultima piesă a cărții, litania „*Inima-i stâncă de jar*”, exprimând acea inefabilă chemare la „curțile dorului” din Împărăția lui Dumnezeu (aspirație perpetuă a sufletului mângâindu-se astfel), o muzicalizare în metrul trohaic caracteristic cântecului popular, cu al cărui creștinism popular și cosmic fuzionează și gândul liricului nostru: „Doamne, cât m-aș bucura/ Să-mi vizitezi inima// Dacă e plină de dor/ N-o mai învăța să mor// Dacă e neagră de chin/ Cu crăpături în destin// Țese-i gândurile noi/ Cu vânt de casă și ploi// Să respire printre nori/ Chip sămânței și nevoi// De acasă n-o găsești/ Tu îmbat-o cu povești// Și-o ține la curtea Ta/ Izvor, sufletul să-l bea// Inima-i stâncă de jar/ Sfântul Tău Abecedar// De-mi vizitezi INIMA/ Ține-o Prunc la CURTEA TA!” (524).

*

„LACRIMA CU VENE TĂIATE” din 2023 face tandem perfect cu volumul din 2022, „*Atâtea gropi zac în cuvânt*” dedicat direct „Lopădenilor mei – ca hrană de post și de dulce”. Și noua carte are ca arhitemă satul natal în devastările timpului, păstrat în diorama memoriei în imagini care contrastează puternic cu cele regăsite la fața locului ori pur și simplu consemnate în consumarea lor firească, decantate rareori cu „aura versului popular”. Aflat la o vârstă a reamintirilor trăite, poetul vede, în toate cele ce intră în orizontul observației meditației lirice, ritmurile acerbe ale timpului, „târziul sufletesc”, ideografiile „marii treceri” - „de unde și apăsătoarea tristețe a unui presentiment autumnal de îmbrumări și zile reci, trăit din plin, dar cu deschideri către ideea de mântuire, de redempțiune din ecclesia creștină.

Cartea, consistentă, cu ritmuri și tonalități susținute, se desfășoară pe două registre stilistice, pe de o parte în versuri libere, reduse uneori la monoversuri, evocând, în cadre

constatativ-rememorative, succinte, o tematică oarecum de deambulări reflexiv-citadine, pe de altă parte aceste notații fugoase alternează cu poeme în prozodie clasică, incantatorie, amintindu-ne în acest sens că dl Ion Mărgineanu (și nu numai în calitate de fervent culegător de folclor ardelenesc) se insinuează cu virtuozități creative în ritmurile cântecului popular, cu tânguitoare doine și chiar accente de bocet transilvan (enunțate nu după ritualistica biblică, ci transfigurate în spiritului aceluia „creștinism popular și cosmic” prezent la Arghezi, Blaga, Pillat, Vasile Voiculescu etc., până la unii poeți din generații mai noi), surprinzându-ne nu de puține ori cu insolite împerecheri de cuvinte, de o modernitate nu atât șocantă cât traductibilă, de robusteți imagistice cu ritmuri chiar prozastice, din o parte a producției sale lirice...

Autor a peste o sută de cărți de poezie, proză, teatru și folclor, cunoscut și prin traducerea unor opere în nu mai puțin de 10 limbi, Ion Mărgineanu aparține, din punct de vedere generaționist, optzecismului, dar, ferindu-se de capcanele experimentaliste și de futilitatea unor maniere stilistice, creația lui (bogată și diversificată) și-a urmat un curs propriu, având o mai mare legătură cu spiritul unui modernism imagistic de inovații totuși echilibrate, colorat puternic de ideatica unor muzicalizări folclorice, cu deschideri redemptive, de persistente reverberații spirituale.

Impresionantă această viziune a satului natal destrămat prin vremuri și recuperat în datele lui esențiale de Cuvântul cu virtuțile lui creativ-recuperatoare și dătătoare de viață, totul orchestrat într-o amplă simfonie de tânguirii, în varii ritmuri folclorizante, dar și de reflecții lucide, modulate în spiritul pacificator, al împăcărilor de sine. Situată pe acest promontoriu al rememorărilor în substanță și decantărilor reflexiv-lucide, poezia din urmă a lui Ion Mărgineanu, cu accente când tradițional-muzicale când mai accidentat-moderne și trudite, se rotunjește într-o meditație de profunzime asupra lumii din care vine și deopotrivă a existențialității pe care o cutreieră, poetul trăind poezia precum aerul pe care-l respiră...

Zenovie CÂRLUGEA

Arhitectul albaiulian Ioan STRĂJAN, premiul Opera Omnia în cadrul Bienalei de Arhitectură Transilvania

Bienala de Arhitectură Transilvania (BARTA) este cel mai important eveniment profesional al arhitecților din Transilvania, fiind organizată la fiecare doi ani, în mai multe orașe din Transilvania. Ediția de anul acesta are o importanță majoră pentru Alba Iulia și arhitectura din Alba Iulia. Premiul BARTA Opera Omnia îi va fi înmănat anul acesta arhitectului Ioan Străjan, în cadrul vernisajului expoziției BARTA 2023 în Alba Iulia. Tradițional, pentru că nu este pentru prima dată când Bienale de Arhitectură Transilvania poposește la Alba Iulia, expoziția este una în aer liber, în Piața Cetății, fiind astfel foarte ușor accesibilă tuturor, nu doar celor interesați de arhitectură. Evenimentul care va avea loc vineri, 20 octombrie 2023, ora 17.00, are două părți, ambele deschise publicului: vernisajul amintit deja și premiarea propriu-zisă care va fi găzduită de Muzeul Principia. Pe 28 octombrie va avea loc decernarea premiului la Cluj-Napoca.

Ioan Străjan va fi recompensat cu Opera Omnia pentru fabuloasa carieră avută și pentru impactul semnificativ pe care munca și ideile sale le-au avut asupra dezvoltării orașului Alba Iulia. Premiul BARTA Opera Omnia este un premiu care oferă recunoaștere asupra întregii activități a unui arhitect și se acordă unui singur arhitect la fiecare ediție. Este prima dată când Alba Iulia este inclusă în prestigioasa listă a orașelor cu arhitecți premiați cu această distincție în Transilvania.

Ioan Străjan (n. 1957) a absolvit institutul Ion Mincu în 1983 și a început activitatea ca arhitect la Institutul Județean de Proiectare Alba, până în 1989. În 1990 a înființat Biroul de Proiectare Străjan, care a proiectat peste două sute de locuințe individuale și peste 200.000 mp de locuințe colective, dar și clădiri cu destinație publică: birouri, spații comerciale, hoteluri, bănci, industriale, baze sportive, planuri de urbanism. A câștigat concursuri de urbanism și arhitectură de obiect, a obținut premiul special Arhicad 1999 pentru lucrări de urbanism. Diploma de excelență pentru activitatea profesională 1998-2008; medalia BENE MERENTI – UAUM; Diploma de merit – Guvernul României – ISC pentru activitatea de proiectare a Biroului de proiectare Străjan; Diploma de recunoștință pentru contribuția majoră la dezvoltarea municipiului Alba Iulia prin proiecte de mare anvergură – Primăria municipiului Alba Iulia.

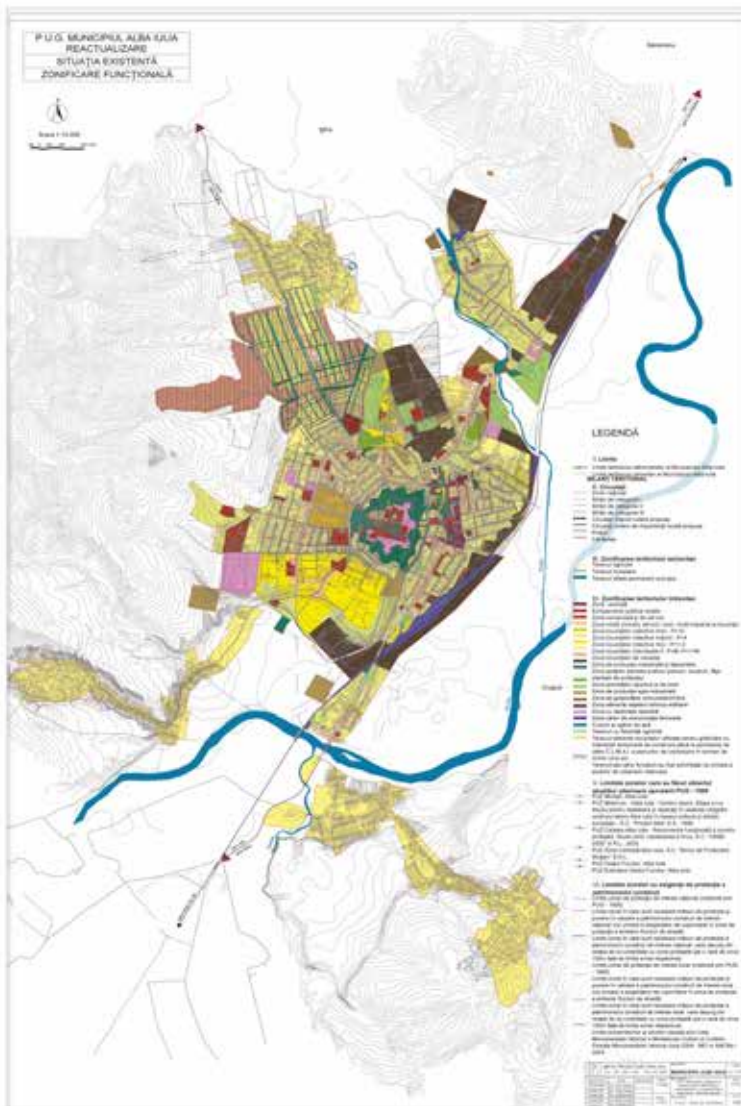
A șasea ediție a Bienalei de Arhitectură Transilvania (BARTA) 2023 este organizată de Ordinul Arhitecților din România 0 Filiala Transilvania, în parteneriat cu filialele OAR din Bihor, Satu-Mare, Alba și Nord-Vest.

M.I.

PLANUL URBANISTIC GENERAL ALBA IULIA (1996 & 2012)

Ioan Strajan a realizat planurile urbanistice generale ale Municipiului Alba Iulia, atat in 1996 cat si in 2012. Calitatea propunerilor , coerenta masurilor luate in dezvoltarea orasului, viziunea cu care a reusit sa preintampine toate problemele de viitor ale municipiului, au facut din aceste proiecte o sursa de metagaduit in modernizarea permanenta si complexa a unui oras istoric - Alba Iulia ;

TM 210

Sediu Central _ Transavia S.A. - propunere
2013-2018
simulare 3D

Sediu Central _ Transavia S.A. - propunere
2015-2018
simulare 3D

Sediu Central _ Transavia S.A. - propunere
2013-2018
simulare 3D

Sediu Central _ Transavia S.A. 2017
fotografie

Sediu Central _ Transavia S.A. 2017
fotografie

Sediu Central _ Transavia S.A. 2017
fotografie

Sediul Central -Transavia, una din cele mai reprezentative constructii ai ultimilor ani , a fost proiectat de Arhitect Ioan Strajan, acesta conceptualizand creatia pana la celula de baza a industriei avicole, ovoidul celular primar. Constructia in forma de Ou, este realizata integral din sticla, pe o structura mixta - beton si metal, si adaposteste birourile administrative ale companiei Transavia, din Alba Iulia. Realizata intre anii 2016 - 2017 , Imobilul central gazduieste strict birourile conducerii, corpurile laterale fiind destinate personalului angajat. Suprafata totala este de aprox 6000 mp ;

Theodora Golf Club 2021
fotografie "Club-house"

In anul 2016 , Ioan Strajan concepe terenul de golf* Theodora Golf Club , din Teleac, unde isi propune un design in contextul pozitiei particulare a terenului. Cele 62 ha , suprafata pe care se intinde terenul de sport, sunt situate intr-o bucla a raului Mures, fiind inconjurat pe 3 laturi de acesta. Suplimentar, Ioan Strajan propune un lac de 2,5 ha in centrul amenajarii, pentru a lasa intreg jocul de golf, intre ape . Pasiunea pentru apa, apare si de aceasta data in creatia arhitectului, care prin acest gest, creeaza atat un punct central al spatiului, cat si o rezolvare tehnica adecvata, data fiind capacitatea de irigare necesara a unei zile de vara . De asemenea , hazardurile date de lac, jocului de golf , sporesc gradul de dificultate sportiv, marind interesul national si international al jucatorilor de golf, asupra locatiei descrise. Pe latura vestica a intregului teren, arhitectul a propus facilitatile de cazare (82 camere duble), ale caror perspectiva dupamiaza este realizata de intreaga suprafata de joc propusa. De asemenea clubul de golf, prezentat in imagini , este punctul de placere si final, al fiecarei partida de golf. Constructia este realizata intr-o maniera moderna, cu o zona publica la nivelul parterului cu restaurant si infrastructura adminstrativa, o zona tehnica la nivelul demi-

Theodora Golf Club 2021
fotografie "club-house" + lac

Theodora Golf Club 2021
fotografie "green" + "Club-house"

Alf Lombard - un mare prieten al României, cercetător lingvist, vorbitor și iubitor al limbii române

Alf Lombard este un nume care figurează printre cei mai mari lingviști ai lumii. O viață întreagă dedicată cercetării lingvistice a mai multor limbi, printre care o importanță deosebită a avut-o și cercetarea lingvistică referitoare la limba română. A fost și un lexicograf pasionat, care a avut contribuții științifice valoroase, găsiind și introducând noi metode de abordare în acest domeniu.

S-a născut la 8 iulie, 1902, la Paris, dintr-un tată francez, profesor, Émile Henri Lombard și mamă suedeză, Louise Lundberg, ambii părinți având în familia lor, rude italiene. După moartea tatălui, în 1903, mama și fiul s-au stabilit în Suedia. Alf a fost un copil precoce. Încă de la o vârstă fragedă, posedea foarte bine limba franceză și suedeză, atât din punct de vedere al vocabularului cât și al scrisului.

De la 7 ani, a început lecțiile de germană, iar de la 13 ani și-a început studiile de latină. Profesorul i-a descoperit talentul pentru studiul limbilor. În anul 1919, Alf Lombard și-a luat bacalaureatul la secția latină a liceului mixt din Djursholm. Avea 17 ani. După aceea, a devenit student la Universitatea din Uppsala, studiind limbile romanice, avându-l ca profesor pe celebrul Erik Staaff, un renumit romanist. Cea mai mare parte a anului 1920, Alf a petrecut-o la Paris, timp în care, a luat lecții particulare de italiană, pe care în curând a ajuns s-o stăpânească foarte bine. Tot aici, a întâlnit mulți refugiați ruși, de la care a început să învețe limba rusă. Avea un talent nativ de a recepționa și utiliza limbi diverse, din familii de limbi diferite, comutând ușor de una la alta. În anul 1921, a studiat engleza și germana tot la Universitatea Uppsala, iar în 1922 și-a luat examenul de capacitate în litere.

După căsătoria sa cu Margit Litvall, a făcut un voiaj în Spania, unde voia să studieze dialectele limbii spaniole, pe viu, la fața locului, gândindu-se chiar la a observa și studia influența limbii arabe asupra

vocabularului limbii spaniole. În afara

famiilor limbilor romanice, slave și germanice pe care le-a studiat, a fost pasionat de studiul unor limbi mai puțin vehiculate și studiate în universități. Preocupările sale se îndreaptă spre studiul limbii române și albaneze. Cercetările sale lingvistice îl conduc către neogreacă și turcă, mai apoi manifestă interes pentru arabă, chineză, etc.

În anul 1930 își susține teza de doctorat, la Universitatea Upsala, cu studii și concluzii referitoare la limba franceză.

Alf Lombard era preocupat de faptul că în cadrul disciplinei limbi romanice de la universitățile suedeze, nu se studia și limba care era continuatoarea latinei răsăritene, adică limba română. În anul 1934, a avut prin intermediul și cu ajutorul profesorului Erik Staaff, posibilitatea să efectueze o călătorie mai lungă, de studiu, în România. Staaf îl cunoștea foarte bine pe marele filolog Ovid Densusianu, care a pregătit sosirea lui Alf Lombard la București. Foarte preocupat să-i asigure o ședere utilă și plăcută, Densusianu i-a dat oaspetelui suedez tot ajutorul lingvistic de care avea nevoie. A avut grijă să-i ofere lecții particulare de limba română, punând accent și pe studiul ei, din punct de vedere fonetic, un domeniu științific, pe care Lombard îl va aprofunda neîncetat, cu pasiune, de-a lungul întregii sale activități de cercetare.

După ce s-a întors în Suedia, toate concluziile sale, se vor regăsi în cartea sa despre pronunția românească, „La prononciation du roumain” (Uppsala, 1935). Lucrarea s-a bucurat de un imens succes, trezind un viu și rapid interes, atât în România, cât și în Europa. Ea constituie baza pe care se continuă și azi, cercetările asupra limbii noastre, lucrarea fiind folosită de atunci, ca un manual de fonetică și pronunțare a limbii române pentru străini.

Foarte bine inițiat în limbile romanice, Lombard sublinia că româna este cea mai interesantă limbă din întreaga Europă, datorită multiplelor sale diferențieri față de celelalte limbi romanice, datorită influențelor venite din alte limbi și de împrumuturile din acestea. Mai specifică faptul că este deosebită și datorită tendinței sale, de a mări numărul variantelor morfologice, fonetice și lexicale, în loc de a le simplifica, așa cum fac cele mai multe limbi. Lombard a susținut în mod foarte hotărât că nu se poate efectua o cercetare comparativă asupra limbilor romanice fără a avea bune cunoștințe în latina de răsărit, adică în limba română. Lombard a considerat că o cercetare comparativă romanică se bazează pe patru zone antice: Iberia, Galia, Italia și Dacia. Clasa limbilor romanice spunea el, poate fi comparată cu o masă dreptunghiulară. Lipsa cunoștințelor de română, va avea ca și consecință, mai devreme sau mai târziu, că masa își va pierde echilibrul și se va răsturna, din cauza lipsei celui de-al patrulea picior.

În decursul anilor, Alf Lombard a devenit tot mai interesat de limba română, pe care romaniștii din Occident, în special cei din Suedia, o neglijau, din cauza gradului ei ridicat de dificultate.

Începând din 1934 Alf Lombard a devenit prieten apropiat al lui Ovid Densușianu, Iorgu Iordan și Alexandru Rosetti, care erau cei mai importanți lingviști români ai timpului și se bucurau de un strălucit renume mondial. Prietenia cu ei a durat până la moartea lor. Vizitele lui Rosetti în Europa apuseană și în Suedia, au devenit numeroase. Și reciproc, începând cu anul 1930, Alf Lombard a fost mereu invitat să vină în țară, de către personalitatea de prim plan a României de atunci, Nicolae Iorga.

Relatările din presă despre Alf Lombard, au început în anul 1934 și au continuat tot restul vieții sale, publicându-se mereu articole în presa cotidiană și în publicațiile de specialitate și fiind în atenția personalităților și vieții culturale românești și europene, până la decesul său și chiar și după aceea. Vizitele lui Alf Lombard în România au fost pe larg consemnate în presa românească, dându-li-se atenția cuvenită, deoarece erau ale unui specialist în lingvistică preocupat de studiul limbii române. Alf Lombard era un bun prieten al românilor și un pasionat vorbitor al limbii noastre. De aceea, personalitatea și activitatea sa erau binecunoscute în România. Multe ziare și periodice românești din diferite colțuri ale țării, îi dedicau, la fiecare aniversare, eminentului romanist din Suedia și credinciosului prieten al poporului român și al limbii noastre, omagiile lor,

manifestându-și recunoștința.

Perseverând în ideea de a pune în lumină frumusețea și complexitatea limbii române, Lombard și-a inaugurat la 16 octombrie 1936, la Universitatea din Uppsala, cursul de limbă română. Era primul curs științific având ca subiect această limbă predată vreodată în Suedia. Ținut apoi la Lund, cursul s-a dezvoltat în decursul anilor. Alf Lombard l-a ținut el însuși, până la vârsta de 84 de ani, având ca și studenți, mulți dintre viitorii profesori ai Universității din Lund, printre care și studentul succesorului său, profesorul Lars Lindvall. Acest eveniment a fost considerat de către Alf Lombard ca deosebit de important din cariera sa didactică, iar pentru România, a fost desigur un eveniment special, marcat de prezența membrilor Ambasadei Române la Stockholm și prezența unor personalități de seamă.

Un alt eveniment deosebit pentru noi, românii și pentru cariera lui Lombard, s-a petrecut în primăvara anului 1938, când a introdus limba română ca materie de studiu și la Universitatea din Lund, unde Alf Lombard a fost numit șef al catedrei de limbi romanice. De la 1 ianuarie 1939 și până la 30 iunie 1969, activând fără întreruperi la această catedră, însumând peste 30 de ani. Ca examinator și conducător al tezelor de limbă română, Alf Lombard avea să funcționeze până în decembrie 1995, când a susținut ultimul său examen cu studenții. Încă din 1938 Lombard elaborase materiale de învățământ pentru studiul limbii române. Traducerile minuțios comentate, cu variante și explicații la un mare număr de texte pentru predarea limbii române, erau deosebit de utile pentru studenți.

Lombard și-a petrecut întreaga vară a anului 1938 în România. La sosirea în Cluj, a fost deosebit de bine primit de elita de atunci a lingviștilor români, care l-au introdus în metodele geografiei lingvistice ale școlii din Cluj, care au fost aplicate la elaborarea unei ample și valoroase lucrări, „Atlasul lingvistic român”, a cărui realizare era în sarcina și sub conducerea lui Sextil Pușcariu.

În anul 1939, Alf Lombard a devenit membru al Societății Regale de Științe Umaniste din Lund. În același an, a ținut o conferință: „Destinele latinei în răsărit”, tipărită ulterior.

În paralel cu activitatea de cercetare și cea didactică, Lombard este inițiatorul și fondatorul unor publicații romanistice. „Études romanes de Lund”, în 19 volume, publicate din 1940 până în 1970.

El inițiază o serie de conferințe, unele radiodifuzate, referitor la România și limba română:

„România în zilele noastre”, „Limba română-strictul necesar”. Conferințele erau ținute mereu cu harta în mână, el arătând și exemplificând pe hartă locuri, regiuni, sau abordând aspecte istorice necesare pentru o mai amplă informare.

Prima călătorie postbelică al lui Alf Lombard în România a efectuat-o la invitația universităților din București și Cluj, în ianuarie-martie 1947. Ziarele i-au acordat toată atenția cuvenită, iar în timpul vizitei sale, a primit ca și cadouri, multe cărți în limba română, atât pentru el, personal, cât și pentru Biblioteca Universității din Lund. La Academia Română, Lombard a ținut un discurs, ca răspuns la aprecierile referitoare la activitatea sa. Ca o recompensă pentru cercetarea, studiul și punere în valoare a limbii române, i s-a acordat titlul de Membru Corespondent al Academiei Române.

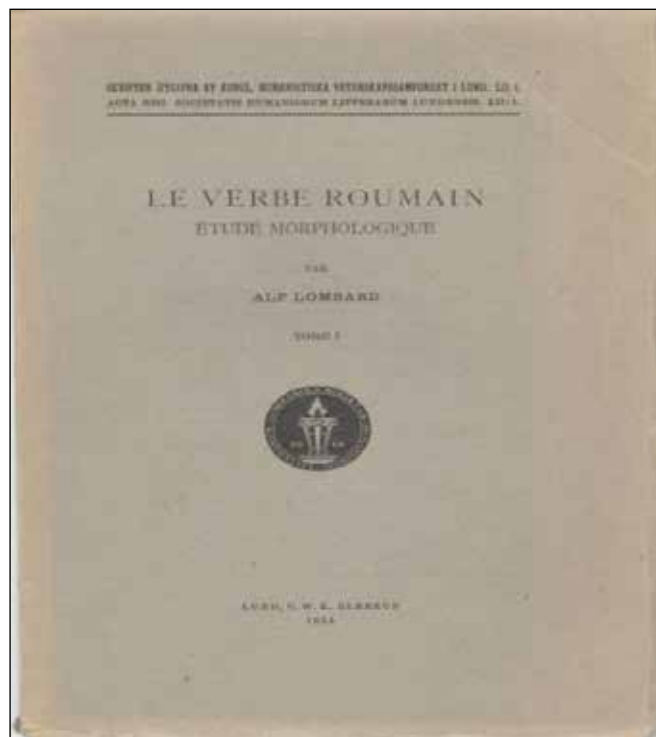
Până la decesul său, în 1996, o mulțime de universități românești, biblioteci, edituri, autori de beletristică și lingviști, i-au trimis cu regularitate, noile lor creații sau publicații, cunoscându-i pasiunea pentru studiul limbii române. Chiar și Facultatea de Romanistică din Lund, a primit numeroase publicații de acest fel, sau cărți care au îmbogățit fondul bibliotecii universitare. Familiei i s-a acordat de către Academia Română marele privilegiu ca în calitate de oaspeți ai Academiei, să viziteze și să stea în România câte 2 săptămâni pe an, pe cheltuiala Academiei. În presa de specialitate și nu numai, conferințele sale au avut un larg ecou: s-a dezbătut pe larg, s-au făcut recenzii ample, etc.

În paralel cu cercetările lingvistice referitoare la limba română, el a avut multe alte activități științifice legate de celelalte limbi romanice, printre care și franceza. Astfel, pentru meritele și eforturile sale, în anul 1948 i se acordă titlul de Doctor Honoris Causa de către orașul Caen și Rennes din Franța.

În anul 1949, la Copenhaga, în Danemarca, Alf Lombard a ținut o lungă serie de prelegeri despre limba română, insistând ca și în această țară nordică, să facă cunoscute valențele limbii române.

În anul 1955 a apărut lucrarea cea mai voluminoasă a lui Alf Lombard, „Le verbe roumain. Étude morphologique”, o lucrare monumentală, cuprinzând două volume ce totalizau 1236 de pagini. Era o operă de autentic pionierat, care a contribuit în cel mai înalt grad la recunoașterea sa ca cel mai mare specialist în limba română din afara granițelor țării. Lombard a descris în aceste volume, toate formele fiecărui verb existent în limba română, istoria și evoluția individuală a acestora, precum și utilizarea lor în

limba modernă, luând în considerare și variantele graiurilor regionale și pe cele arhaice. Unele recenzii afirmă chiar că, o dată cu apariția acestei lucrări, tot ce s-a scris anterior despre verbul românesc, ar putea fi considerat într-o anumită măsură, perimat.

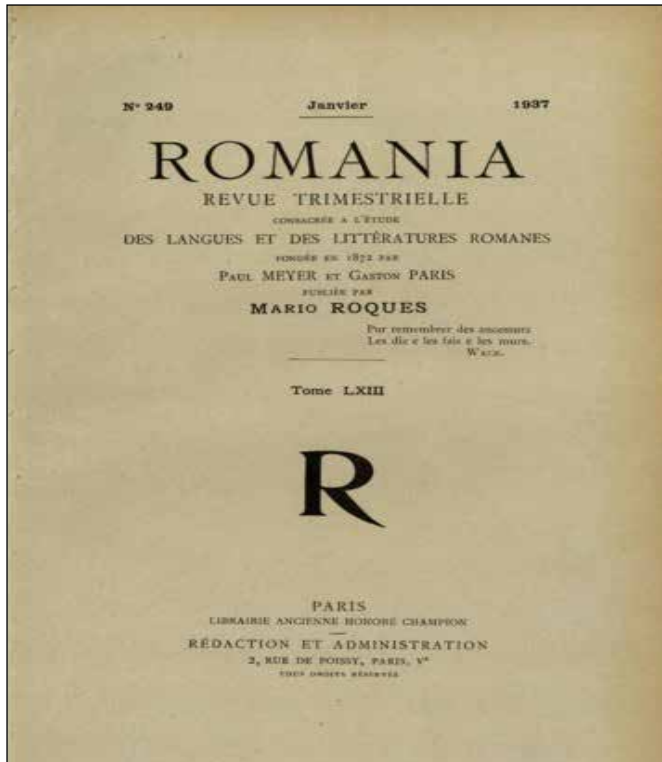
„Le verbe roumain. Étude morphologique”
Imagine luată de pe Bokbörsern

Apariția în 1955, a lucrării „La lingua letteraria romanza meno lissata - il rumeno”, i-a adus aprecierile generale, fiind desemnat ca un filolog de cea mai înaltă clasă internațională. În cartea sa, „Le origini delle lingue neolatine”, din anul 1959, romanistul italian Carlo Tagliavini (1903-1981) l-a prezentat ca pe unul din cei mai prestigioși romaniști în viață.

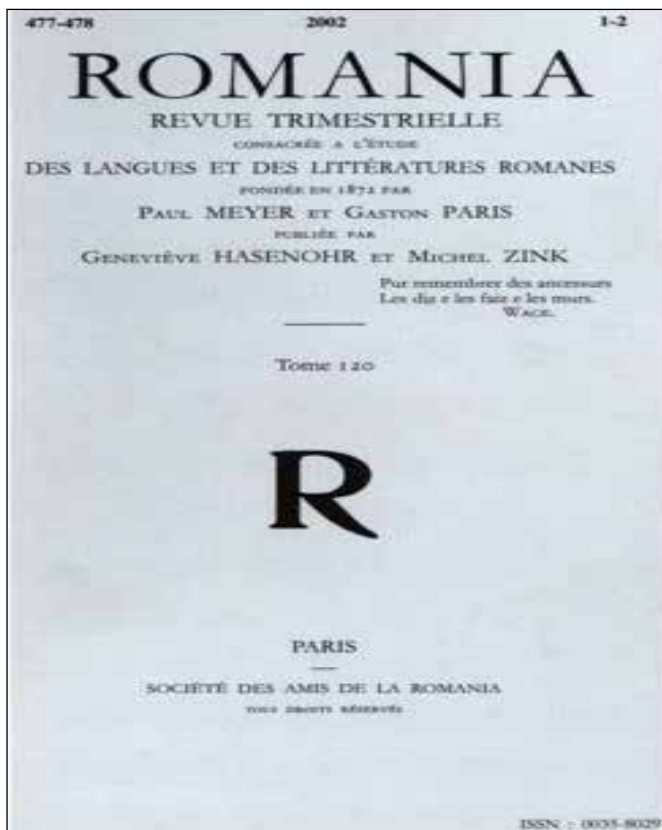
Ziua de 16 octombrie 1961 a fost o zi mare în viața lui Alf Lombard și a României, ziua în care limba română a fost introdusă oficial printre materiile la care se putea obține licența suedeză în filologie. Pentru acest triumf, al predării limbii române în Suedia, trebuie să-i mulțumim în primul rând lui Alf Lombard, dar și doamnei Dagmar Falk, eleva lui Lombard, fiind considerată cea mai bună cunoscătoare de limbă română veche și modernă din Suedia. În paralel cu Lombard, ea l-a secondat în predarea limbii române în Suedia și a preluat-o în întregime, la pensionarea acestuia.

Alf Lombard a colaborat la diferite lucrări enciclopedice, cum ar fi Nordisk familjebok (Cartea familiei nordice și Enciclopedia suedeză, în paralel, scriind mai multe sute de articole. A mai inițiat

publicarea unor reviste de specialitate, referitor la limbile romanice, printre care și româna.

Numărul din ianuarie 1937 al revistei trimestriale privitor la limbile romanice
Imagine luată de pe persee.fr

Alt număr al aceleiași reviste
Imagine luată de pe persee.fr

El a fost singurul responsabil în ceea ce privește fonetica și pronunțarea pentru aproximativ 40 de limbi. S-a implicat în multe activități și în diferite domenii, pe diverse planuri; a fost un entuziast, și-a pus energia în slujba științei și culturii, a învățământului universitar și nu numai.

Prietenia sinceră față de România, limba și cultura română, se manifestă în toți anii vieții sale. Aceasta s-a manifestat și prin faptul că a legat strânse prietenii cu personalitățile din România, facilitându-le expuneri, prelegeri sau conferințe în Suedia. Mulți români care au vizitat Suedia între anii 1940 și 1995 au trecut pe la Lund, făcându-i o vizită de curtoazie lui Alf Lombard, însoțiți de reprezentanți ai Ambasadei Române din Stockholm. În tot timpul activității sale la catedră, s-a îngrijit mereu ca să fie invitați la Lund, prin intermediul Institutului suedez, un număr mare de cercetători-oaspeți, pe de-o parte cu scopul de a lucra la propriile lor cercetări, care adesea se aflau în cadrul romanisticii, limbilor nordice, lingvisticii generale sau al literaturii suedeze, ei având obligația de a preda limba lor maternă la Facultatea de Romanistică. Șederea lor în Suedia era asigurată între patru până la șase luni. Ei au adus o prețioasă contribuție la diversificarea activităților universităților suedeze. Mulți cercetători români s-au aflat oaspeți ai lui Alf Lombard; Andrei Avram, Florica Dimifrescu-Niculescu, Constantin Gâdei, Georgeta Ghiga, Alexandra Roceric și Marius Sala.

Activitatea sa didactică privitor la limba română este variată, bogată și valoroasă, deosebit de apreciată atât în România cât și pe plan european.

A multiplicat, în 1963, o serie de texte practice; „Texte de exerciții românești pentru uz universitar”, prevăzute cu glosare și cu comentarii (9 capitole, totalizând 605 pagini).

În anul 1967, Alf Lombard a ținut o conferință la televiziunea română, despre predarea limbii române în Suedia, după care a urmat un interviu. Fără să fie pregătit în prealabil, a răspuns întrebărilor cu multă dezinvoltură, vorbindu-le românilor la radio și la televiziune în propria lor limbă.

În cursul anilor 1968-1971, în ziarele românești s-au scris numeroase articole omagiale, dedicate lui Alf Lombard. Profesorul Gheorghe Bulgăr a realizat, la 5 martie 1970, o emisiune radiofonică în care l-a omagiat pe Lombard pentru realizările sale în domeniul studiului limbii române și pentru răspândirea în întreaga lume a cunoștințelor despre limba și cultura română.

În anul 1969, Universitatea din Cluj a decis să-i decerneze lui Alf Lombard titlul de Doctor Honoris

Causa. Investitura, care a avut loc în dimineața zilei de 2 octombrie, în Aula Universității, s-a desfășurat potrivit descrierii lui Lombard însuși, cu mult fast. Sala era arhiplină, numărul invitaților era de câteva sute, iar balconul era plin de studenți. I s-a înmănat sulul cu diploma, alături de un mare buchet de garoafe roșii, un album legat în piele cu fotografii ale universității și ale corpului didactic, precum și un teanc de cărți românești. Lombard și-a rostit cuvântul de mulțumire în limba română. Seara, a fost sărbătorit la o cină festivă, după care, a fost invitat de Academia Română să-și petreacă un concediu la Sinaia, ca oaspete. În acele zile, a fost solicitat de televiziunea națională, să vorbească despre studiul limbii române în Suedia și să acorde un interviu. El a susținut o convorbire liberă, în română.

Între anii 1970- 1972 face călătorii pentru studiile sale comparative, între limba albaneză, malteză și română.

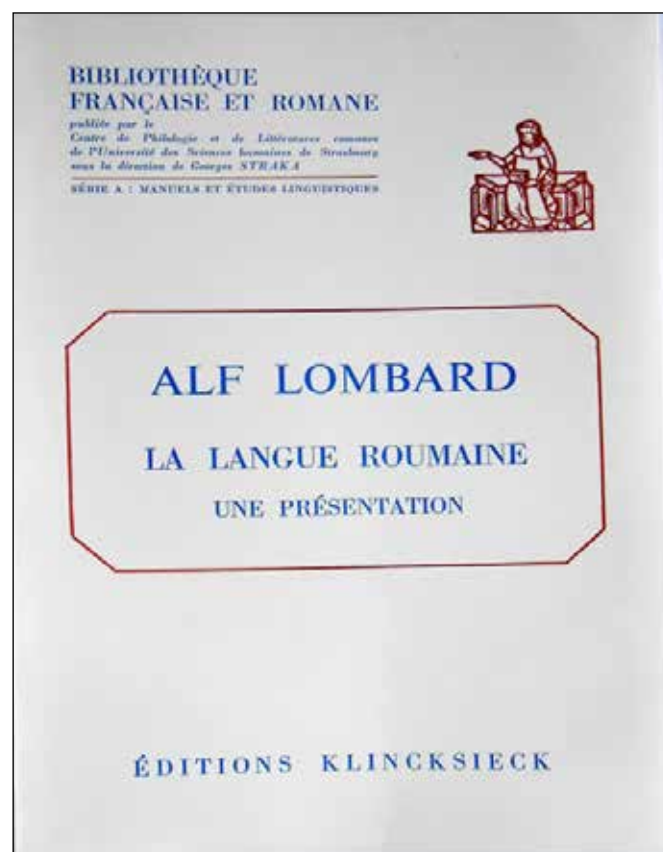
În anul 1972 i se sărbătorește împlinirea a 70 de ani de viață, atât în Suedia cât și în România. Cu această ocazie, i s-a decernat, „Meritul Științific” clasa I, o importantă distincție românească. Încă din anul 1970, Lombard l-a propus, de mai multe ori, pe scriitorul Zaharia Stancu, la Premiul Nobel pentru literatură, însă acesta a decedat în 1974, înainte de a fi distins cu acest premiu.

Ca lucrare pregătitoare la capitolul despre pronumele personale din lucrarea „Rumansca Grammatik”(Gramatica limbii române), Alf Lombard a publicat studiul „Les pronoms personnels du roumain. Aperçu syntactique”. Gramatica sa este prima și cea mai mare astfel de lucrare publicată vreodată în Suedia și în limba suedeză. Ea are la bază conferințele și lecțiile despre limba română, pe care Lombard le ținuse cu începere din 1936 și descrie în primul rând, limba scrisă și vorbită de bucureștenii cultivați. Ea constituie un exemplu excelent al capacității de sinteză a lui Alf Lombard, iar în ce privește metoda, ilustrează perfect îmbinarea dintre perspectiva sincronică și cea diacronică, atât de caracteristică autorului. Recenziile publicate referitor la această gramatică, au fost cu totul entuziaste, atât din partea românilor cât și a cunoscătorilor și lingviștilor străini.

Lombard a vizitat România și în 1973, la invitația mai multor universități, ținând conferințe diverse, printre care a prezentat și cartea unui vizitator suedez în Țările Române, din anul 1657, Claes Rölamb. Autorii și scriitorii români l-au apreciat, l-au omagiat și i-au dedicat numeroase articole elogioase. În cartea

lui Dimitrie Macrea, „Limbă și lingvistică română” (București, 1973), un capitol întreg este dedicat lucrărilor lui Alf Lombard.

La Paris, în 1974, Alf Lombard a publicat „La langue roumaine. Une présentation”. Cartea a fost primită cu superlative nu numai de numeroșii specialiști, cât și de marea majoritate a celor care studiau limba română în întreaga lume. Ea este considerată încă și acum, nedepășită.

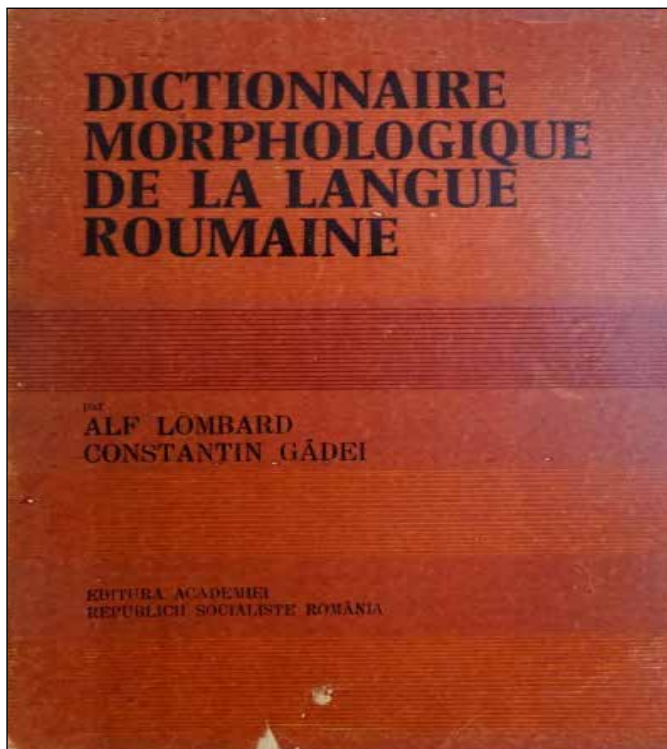

Imagine luată de pe amazon.com

În domeniul istoric și cultural, a manifestat un viu interes pentru cunoașterea civilizației din Tracia antică. Alf Lombard a fost membru al Fundației Europene Iosif Constantin Drăgan, participând la primul simpozion internațional de tracologie din noiembrie 1977 de la Milano și Roma. În anii ce au urmat, el și-a continuat această preocupare, până la decesul său.

În septembrie 1980, Alf Lombard a făcut o nouă vizită în România, la Cluj și București, unde a rămas aproape o lună, pentru tratative cu Editura Academiei Române în legătură cu tipărirea și publicarea volumului „Dictionnaire morphologique de la langue roumaine”, la care lucra de mulți ani, parțial în colaborare cu Constantin Gâdei. O parte a operei a fost tipărit în România, iar restul în Suedia. Cartea avea 416 pagini și prezenta toate cuvintele flexionare

din limba română. Publicat în 1982, dicționarul a avut recenzii extrem de elogioase.

Imagine luata de pe Anticariat Unu

La sfârșitul anilor 1980, mitropolitul Banatului, Nicolae Corneanu, s-a deplasat în Suedia special pentru a-i face o vizită lui Alf Lombard, în scopul de a-l omagia pentru îndelungata sa activitate pusă în slujba românismului. I-a făcut cadouri atât lui, cât și bibliotecii, scrieri vechi românești (secolul XVI și XVII) în facsimil, pentru a-l răsplăti din partea Bisericii Ortodoxe Române pentru marele său interes în studiul și cercetarea limbii române și contribuția sa, la punerea în lumină în fața lumii întregi, a valorilor specifice culturii noastre.

Editura Kursverksamheten din Lund a publicat în Nul 1985 un vocabular suedez-român. Alf Lombard a fost cel căruia i s-a solicitat să-l verifice și să-l revizuiască.

La aniversarea a 90 de ani, în 1992, lui Lombard i-a fost conferită marea medalie jubiliară de argint a Academiei Române. Numărul celor veniți să-l felicite a fost deosebit de mare, iar el însuși a fost în cea mai bună formă.

În anul 1994, a scris în „Curierul românesc» un articol de o pagină întreagă despre forma modernă a latinei de răsărit, româna. Ca un ecou al acestuia, specialiștii români au confirmat încă o dată, faptul că Lombard trebuie socotit „unul dintre cei mai mari lingviști ai timpului nostru”. Este remarcabil faptul că, după 1989, Alf Lombard a fost consultat de Academia

României privind problema unei eventuale reforme a ortografiei românești. După ce a studiat aspectele relevante ale acestei chestiuni, Alf Lombard și-a publicat, în românește, în revista „Limba română” din 1992, pe 10 pagini (p. 531-540,) opinia sa, afirmându-și părerea pentru „status quo”.

Alf Lombard a fost un deschizător de drumuri în multe ramuri ale cercetării lingvistice, punând un mare accent pe capacitatea de a trata corect, în scris și oral, limbile actuale, din punct de vedere atât sintactic, cât și semantic. Fiind un fonetician desăvârșit, el pune în evidență limba vorbită. Se spune că ar fi fost un adevărat geniu al limbilor străine, cunoscând bine vreo trei duzini și având anumite cunoștințe despre încă vreo 60 de limbi.

Și în materie lexicografică, Alf Lombard considera necesară elaborarea unor tipuri noi de dicționare, care să indice pentru fiecare cuvânt pronunția, detaliat, cu variante și cu toate formele flexionare. Toate acestea au devenit, ulterior, de actualitate în cercetarea lingvistică. Astăzi, un dicționar bun, este cel al modelului său, în care se află și transcrierea fonetică a pronunțării cuvântului.

Opera sa, de o deosebită valoare, bogată, amplă, este minuțioasă, detaliată, sistematică și se distinge printr-o neobișnută precizie, claritate și printr-un studiu aprofundat al fenomenelor lingvistice. A fost un cercetător ambițios, care a adus contribuții imense prin cercetările și concluziile sale, la patrimoniul culturii universale.

Lui Alf Lombard i s-au decernat, pe parcursul lungii sale cariere de cercetător, un mare număr de medalii și de ordine de cel mai înalt rang din Suedia, Franța, Italia, România și din țările de limbă spaniolă. Din 1930, Alf Lombard a fost membru sau președinte al unui mare număr de asociații științifice, care nu pot fi enumerate aici în totalitate. Câteva exemple sunt: Academia Regală de Literatură din Stockholm, Societatea Regală de Științe Umaniste și Societatea de Științe din Lund, Academia Română, diferite academii din Franța și Italia. În afară de acestea, el era colaborator, membru și deseori coordonator în diferite asociații și uniuni care promovau relațiile suedezo-române, suedezo-franceze, suedezo-italiene, etc.

El planifica să-și doneze bibliotecii din Gand (Belgia) întreaga sa bibliotecă, atât cea de limbi romanice cât și de limbă română, ce conținea literatură veche, modernă și contemporană, precum și publicații de filologie, de la începutul secolului al XX-lea, toate de o extrem de mare valoare. Această

colecție, este de o valoare deosebită, probabil cea mai prețioasă colecție românească existentă în afara granițelor României. El considera că în orașul Gand, situat în centrul Europei și fiind un loc sigur, ligviștii și studenții ar putea beneficia de această bibliotecă. Datorită unor întâmplări nefericite, biblioteca a ajuns la Trodheim în Norvegia.

Cercetării lingvistice, pasiunea sa, i-a dedicat întreaga viață, adică 75 de ani, până în anul 1996, când se stinge din viață. Toată activitatea sa, a fost alimentată de un mare entuziasm, dorință de propagarea a tuturor cunoștințelor sale pe care le-a acumulat de-a lungul vieții. Din aceste cercetări, a realizat bogate, valoroase și utile sinteze referitor la limbile romanice și la alte limbi ale lumii.

A fost un om de o rară noblețe și dăruire atât pentru activitatea științifică, pedagogică, publicistică și de largă popularizare, cât și pentru cei apropiați, studenți, colegi, oameni de cultură și public larg.

Alf Lombard s-a bucurat chiar și după moarte, de buni și credincioși prieteni, din rândul elevilor proeminenți ai lui Rosetti, cum ar fi : Gheorghe Bulgăr, Florica Dimitrescu și soțul ei, Alexandru Niculescu, precum și mulți alți mari romaniști recunoscuți în lume, cum este Liliane Tasmowski-De Ryck din Anvers (Belgia), toți aceștia promovând tradiția școlii lombardiene de cercetare. I-au rămas recunoscători ca unui bun prieten, Alexandra Roceric din Washington, Marius Sala, Andrei Avram, Valeriu Munteanu și Georgeta Ghiga, ultimii doi, lectori de suedeză la Universitate și la Universitatea Populară din București. Munteanu și Gâdei au tradus multe opere de beletristică din literatura suedeză și norvegiană.

A fost un mare prieten și sincer iubitor al poporului român, căruia i-a pus în valoare cu mult entuziasm, căldură și dăruire, spre cunoaștere universală, cultura, limba, tradițiile și valorile sale milenare. Valorilor românești le-a consacrat un bogat material publicistic și conferințe, iar limbii române, multe studii și cercetări complexe, lucrări lingvistice și literare, de lexicologie, etc.

Iată ce scrie despre el, dl. Heinz Hoffmann, de la Universitatea din Lund, Facultatea de limbi romanice:

„Credea în ideile sale și a fost o mare personalitate în domeniul lingvisticii. Profesorul Alexandru Niculescu a subliniat, în necrologul publicat de Domnia sa, că Alf Lombard trebuie considerat ultimul neogramatician din Europa lingvistică. Noi toți, cei din Suedia și din străinătate, care l-am stimat și admirat pe Alf Lombard și i-am apreciat întotdeauna prietenia, sollicitudinea, statornicia în

amiciție, noblețea sa, loialitatea și magnificența sa academică tipic romanică, nu vom uita niciodată momentele pe care le-am petrecut în compania sa, dătătoare de inspirație, la cursurile sale, în minunata sa locuință sau în cursul unor plimbări. Amintirea lui Alf Lombard ca om, profesor, cercetător și prieten, va dăinui veșnic și va fi luminoasă. Plecarea lui dintre noi, ne-a lăsat mai săraci... ”

Alf Lombard a fost considerat de către români ca fiind cel mai bun cunoscător al limbii române, de către un străin.

Din creația sa:

- *La langue roumaine. Une présentation (Bibliothèque française et romane. Ser. A: Manuels et études linguistiques);* Publisher: Paris : Klincksieck, 1974.
- *Le i prosthétique du roumain*
- *Rumänsk Grammatik*
- *Europa och den vita rasens språk. En systematisk översikt* (Europa și limba rasei albe. O privire sistematică)
- *Språken på vår jord* (Limbajul pe pământul nostru)
- *Dictionnaire morphologique de la langue roumaine* (1982) (cu Constantin Gâdei)
- *Dictionnaire roumain-français* (neterminat)
- *La prononciation du Roumain*
- *Le Verbe Roumain. Étude morphologique I - II*
- *Les constructions nominales dans le français moderne. Étude syntaxique et stylistique*
- *L'Infinitif de narration dans les langues romanes. Études de syntaxe historique*
- *Sydsvenska och uppsvenska. Bidrag till en jämförelse mellan två former av svenskt riksspråk* (Suedeza de sud și suedeza de nord. O contribuție la o comparație între cele două forme al limbii suedeze)
- *Niloés Fransk-Svenska Svensk-Franska lexikon*

Angela FAINA
Montréal, Canada

Surse:

ro.wikipedia.org

Articolul a fost inspirat de un text omagial al lui Heinz Hoffmann, referitor la maestrul său, Alf Lombard preluat din dacoromania.ro/ 1996-1997

Interferența valorilor umane în formarea ecologică a preșcolarilor

Educația ecologică este o orientare de bază a Noilor Educații, printre cele mai lungi și mai temeinic fundamentate în procesul de evoluție a cunoașterii umane și printre cele mai bine structurate și rapid dezvoltate în timpurile contemporane. Rolul educației ecologice ca factor cheie în rezolvarea problemelor de mediu este confirmat la nivelul politicilor globale prin numeroase documente strategice de maximă importanță, la care au aderat majoritatea statelor, inclusiv Republica Moldova.

Concepția Strategiei Naționale pentru Dezvoltare Durabilă a Republicii Moldova, adoptată în 2000 în rezultatul semnării Planului Global Agenda XXI (Rio-de Janeiro, 1992), declară ca principiu „ecologizarea cunoștințelor, remodelarea mentalităților, reorientarea sistemului educațional, etico-moral, cultural, științific și tehnologic spre noi valori intelectuale și spirituale.”

Concepția politicii de mediu a Republicii Moldova (2001) stipulează educația și instruirea de mediu ca instrument de realizare a scopurilor și obiectivelor preconizate.

Confluența cu ecologia conferă educației postmoderne o valență mai înaltă – ca liant al tuturor dimensiunilor și laturilor educației, care tinde să imprime o perspectivă ecologică tuturor formelor de educație, la toate nivelurile de învățământ, în toate sistemele educaționale de pe glob. Importanța educației ecologice este subliniată în sprijinul legislativ al sistemului educațional al Republicii Moldova.

- Legea învățământului a Republicii Moldova (1995) prevede obiectivul „cultivarea simțului responsabilității față de mediul înconjurător, formarea conștiinței ecologice”;

Concepția educației în Republica Moldova (1999) stabilește ca obiectiv educațional major „formarea responsabilității față de mediul ambiant”.

De aceea, găsirea unor soluții concrete și eficiente pentru educația ecologică a preșcolarilor reprezintă o problemă de maximă importanță, actualitate și necesitate a pedagogiei mileniului al treilea.

Cât de frumoasă este natura? Care sunt lucrurile frumoase și care sunt cele mai puțin frumoase? Fiecare

dintre noi le percepem diferit și suntem mai mult sau mai puțin conștienți de importanța naturii și mai ales de necesitatea de a rămâne cât mai curată și neschimbată. Este de datoria noastră să protejăm natura și să lăsăm urmașilor o planetă verde, cu cer senin, cu floră și faună diversă, mai ales acum, când, mulți sunt nepăsători față de nenumăratele probleme ale mediului. Este de datoria noastră să le cultivăm celor mici dragostea de tot ce este Frumos în natură prin activități de familiarizare și protejare a naturii.

Educația ecologică este ca o știință învecinată Moralei, cu finalități tangente: simțul, conștiința și conduita morală, se constituie dintr-un sistem de reguli, esența cărora rezidă în respectarea unor serii de norme de comportare a omului cu natura și în natură.

Prin intermediul educației ecologice și prin promovarea valorilor fundamental-umane: Adevărul, Binele și Frumosul tindem să formăm preșcolarilor o cultură ecologică prin trăiri afective, conduită și comportament ecologic de respect a normelor și reguli față de/în natură.

Datoria noastră tuturor este să protejăm tot ce ne înconjoară, să lăsăm urmașilor o planetă verde, cu cer senin, faună și floră diversă, să cultivăm încă de mici dragostea de tot ce este Frumos în natură, să le punem la dispoziție cât mai multă informație despre natură, unitatea om-natură, problematica lumii contemporane, să promovăm Adevărul științific despre tot ce ne înconjoară, să formăm preșcolarilor simțul responsabilității față de natură, a comportamentelor responsabile față de/în natură, dorința de a face cât mai mult Bine pentru ambient. Unitatea om-natură poate rezulta la perceperea frumosului existent în natură și crearea acestuia. Or, Adevărul, Frumosul, Binele sunt valori umane eterne care interferează în formarea holistică - ecologică a preșcolarilor.

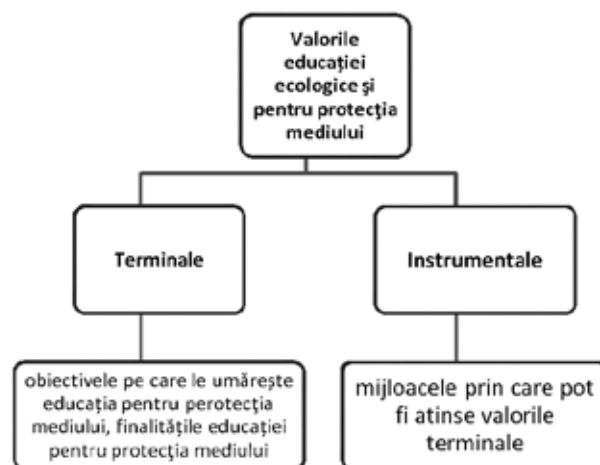
Valoarea indică atitudinea de apreciere a unui lucru, obiect, fenomen considerat ca având valoare intrinsecă, de apreciere, și un act individual distinct, o operație de comparare și de judecată, o operație de valorizare. Valoarea reprezintă un raport între un obiect în genere (un bun material, o creație spirituală, un principiu, o

idee, un comportament) și un subiect care apreciază obiectul respectiv, ea este aprecierea unui obiect pentru un subiect, pentru omul care evaluează, apreciază, năzuiește către aceste determinări calitative pe care le posedă un obiect, fenomen sau idee. [1, p.2]

Conform V. Pâslaru, lucrurile încă necunoscute de om nu reprezintă valori. Valoarea este o trăsătură fundamentală a ființei umane, pe care se sprijină educația, este un lucru util, o calitate a unui lucru, una care corespunde necesităților, așteptărilor idealului uman. Valoarea există în afara omului, sau ca parte a ființei sale. Valorile sânt create prin cunoaștere și există prin cunoaștere. [2]

Constituirea valorilor. Inițial, la începuturile evoluției sale istorice, omul și-a elaborat două abordări cu privire la valori. Anumite lucruri materiale (pietrele, crengile, apa, focul, iarba, fructele, pomușoarele, rădăcinile comestibile, insectele, păsările și animalele etc.) au obținut valoare pentru om prin faptul ca acesta le-a descoperit utilitatea vitală, adică au fost conștientizate ca lucruri fără de care viața omului nu putea fi. Față de aceleași lucruri, precum și față de fenomene ale naturii (căldura soarelui și adierea vântului, frigul și întunericul nopții, răsăritul soarelui care le urma, senzația de răcoare și împospătare a apei etc.) față de fenomene ale propriei vieți (visele, emoțiile etc.) omul și-a creat o atitudine care depășea cadrul strict utilitar, considerându-le valori contextuale existenței sale. Acestea erau/sunt valorile existente, care au devenit ca atare datorită raportării omului la lucrurile și fenomenele indicate mai sus. Ulterior, omul a început să creeze valori: au apărut astfel lucruri, obiecte, chiar plante și animale inexistente în natura. Unele aveau utilitate practică și valoare estetică; altele aveau doar valoare estetică, morală etc. În timp oamenii au acordat prioritate și/sau au creat sisteme de valori diferite, fiecare tip de societate fiind marcat și de anumite tipuri de valori. Societatea antică și cea medievală s-au constituit pe valorile etern-umane - Adevărul, Binele, Frumosul și sentimentul Sacralului.

Valorilor educației ecologice și pentru protecția mediului pot fi clasificate după mai multe criterii deja existente. Astfel, psihologul Milton Rokeach, clasifică valorile în două categorii: valori terminale și valori instrumentale. Utilizând această clasificare, valorile educației pentru protecția mediului de asemenea pot fi terminale și instrumentale. În schema de mai jos, prezentăm un sistem elaborat de noi, cu referință la clasificarea valorilor educației ecologice și pentru protecția mediului, conform acestui criteriu:

TERMINALE

Un mediu natural prosper, curat, nepoluat

Frumusețea naturii

Siguranța mediului

Plăcere și confort de la mediul ambiant

Durabilitatea mediului

Echilibru ecologic

INSTRUMENTALE

Ambiție

Dorință

Capabilitate

Competență etc.

Curat

Ordonat

Grijă

Serviabilitate

Rațional

consecvent

Responsabilitate

Inteligență (Cunoștințe)

Autocontrol

Cunoaștere

Înțelepciune etc.

Or, valorile etern-umane interferează în formarea ecologică a preșcolarilor.

Abordarea integrată a educației ecologice a preșcolarilor. Pregătirea în sprijinul ocrotirii naturii trebuie făcută începând cu vârsta copilăriei. Așa cum ne ocupăm de educația morală, intelectuală și estetică, de dezvoltarea aptitudinilor și sentimentelor, de educația voinței, este necesar să ne ocupăm și de educația ecologică obligatoriu la toate nivelurile de instruire, începând cu cel preșcolar, unde se fundamentează principiile și deprinderile de comportament, care în viitor se exprimă prin dragoste și stimă față de natură, față de alți oameni și de sine însuși. În această bază se formează dragostea față de Patrie. A iubi Patria înseamnă a iubi natura și a o proteja cu iscusință. [3]

Problemele de mediu, precum remarcă unii specialiști în domeniu sunt urgente și trebuie abordate

de întreaga comunitate, iar educația este o soluție pedagogică la problemele mediului. Starea mediului, consecințele degradării acestuia ar trebui să fie teme permanente de discuții, educația ecologică nu impune un anumit fel de a gândi, ci ne învață cum să gândim și să acționăm în raport cu mediu, inclusiv cum am putea să rezolvăm problemele acestuia, să luăm decizii și să analizăm acțiunile personale.

Educația ecologică eficientă prezintă câteva caracteristici:

- să fie într-o permanentă actualitate (astfel, se cunosc măsuri de protecție ale mediului încă din antichitate, ele erau legate de precepte filosofice sau religioase);

- educația ecologică are un caracter de urgență deoarece acțiunile de agresare a mediului ambiant progresaș accelerat;

- educația ecologică trebuie să se desfășoare la toate nivelele culturale ale societății, cuprinzând atât omul de pe stradă, cât și specialiștii din diferite domenii;

- educația ecologică nu trebuie să se rezume la ceea ce oferă educația formală, ea încadrându-se în educația permanentă;

- instrucția teoretică trebuie completată cu aplicații practice (excursii, deplasări în ecosisteme naturale protejate). [4]

Academicianul Ion Dediu definește mediul ambiant familia, grădinița, societatea umană, natura înconjurătoare (aerul, apa, florile, animalele, găzele, fluturii, păsările etc.), care cer să fie ocrotite. [5, p.10]

Copii mici mereu își pun întrebări pentru a înțelege lumea din jur „De unde vine ploaia sau ninsoarea?” sau „De ce încălzește soarele?” , „De ce cresc plantele?” și „Cine are grijă de viețuitoarele sălbatice?”, „Cum grâul se transformă în pâine?” și „De ce dacă rupi floarea se ofilește?” parcă ar fi ceva firesc aceste întrebări, dar maturul din preajmă pentru a le da răspuns trebuie să fie pregătit cu noțiuni și exemple concrete, care ar face lumea mai bună, mai curată. Copii admiră lumea cu alți ochi, fiind în perioada de descoperire a ei și o contemplă mai bine.

Cunoașterea naturii îi trezește la copil gândirea, contribuie la dezvoltarea vorbirii corecte și coerente, îi dezvoltă capacitatea creatoare și îl face să mediteze asupra celor văzute și experimentate. Se știe că sănătatea este bunul cel mai de preț al omului, aceasta fiind o calitate a organismului uman, omul având răspunderea de a o menține de-a lungul vieții. Copilul de vârstă preșcolară nu are informații și atitudini față de problemele de sănătate, de aceea, toți cei din jur ar trebui să îl ajute să înțeleagă modul de păstrare al acesteia, de ocrotire a naturii, de formare

a unor comportamente și deprinderi față de plante și animale. [6, p.27]

Termenul Ecologie derivă de la grecescul oikos care înseamnă cămin, casă, ne sugerează despre locul în care trăiesc organismele vii și cuprinde relațiile dintre ele. Definirea acestei științe are o semnificație educativă și morală care ne sugerează că fiecare ar trebui să trateze mediul precum își îngrijește propria casă. [7, p.25]

Ecologia este știința care se ocupă cu studiul interacțiunii dintre organismele vii, și totodată cu mediul abiotic (fizic) sol, apa, clima, etc.

Ecologia este disciplina care are menirea să-i stimuleze pe preșcolari să studieze mai îndeaproape aspecte legate de stări și fenomene ale naturii și influența lor asupra plantelor și animalelor, dar și impactul pozitiv sau negativ al omului asupra naturii. Activitățile din natură se bazează pe analiză, sinteză, discuții privind aspectele pozitive și negative ale intervenției omului în natură, sesizarea relațiilor dintre factorii biotici și abiotici. Copilul ar trebui să crească, în mod obligatoriu într-un mediu natural, cu un ecosistem cât mai complex, care să combine în special lumea plantelor cu morfologia reliefului, apa și animale. Copilul trebuie lăsat să intre în contact cu aceste elemente. Astfel, el va dobândi o mai mare sensibilitate afectivă și compasiune, o inteligență aplicativă, conștiință, va beneficia de puterea caracterului, susținută de forțele naturii pentru a învinge tendințele negative și astfel, comportamentul său va fi mult mai moral: creativitatea și imaginația vor fi folosite la maxim. Copilul trebuie să fie lăsat liber să acționeze. Se va veghea numai ca manifestările sale să nu atenteze la sensul valorilor, prin activități negative la adresa unor ființe, anumite tendințe distructive sau nerespectarea regulilor stabilite. Această perioadă a copilăriei este esențială în modelarea unui comportament adecvat față de ordine, de respectarea valorilor și principiilor și în special față de conduita morală. [8, p.27]

Șederea copiilor în mijlocul naturii, la aer curat, îi vindecă și contribuie la dezvoltarea fizică a tinerei generații. Pentru a te îndrăgosti de Pământ trebuie să-l cunoști, să faci cunoștință cu resursele sale naturale. Dezvoltarea interesului copiilor pentru natură, abordarea lor față de natură are o mare importanță educațională și educativă.

Astfel, instituțiile preșcolare pun bazele unei conduite ecologice adecvate ocrotirii și îngrijirii naturii. În vederea realizării unor astfel de comportamente la preșcolari se pune accent pe realizarea de activități care să-i familiarizeze cu tainele și frumusețile naturii.

Preșcolarii trebuie ajutați să conștientizeze că problemele mediului înconjurător sunt ale lumii întregi, ale fiecăruia dintre noi, iar fiecare acțiune negativă a noastră, poate să afecteze în mod distructiv natura. Semnele de alarmă date de specialiștii în domeniu, explicațiile și statisticile întocmite de aceștia au un rol incontestabil care impun implicare și acțiune eficientă în sens ecologic care ar trebui să-i sensibilizeze pe preșcolari.

Educația ecologică este o componentă de neînlocuit a educației moderne și reprezintă un proces de valorizare a relațiilor dintre om-cultură-tehnologie-mediul, care este îndreptată spre beneficiul mediului și a omului ca component al naturii.

Abordăm educația ecologică a preșcolarilor din perspectiva dimensiunilor:

- Educația despre mediu asigură înțelegerea modului de funcționare a sistemelor naturale, a impactului activităților umane asupra sistemelor naturale; dezvoltă capacitățile investigative și gândirea critică; stă la baza formării suportului cognitiv care favorizează luarea deciziilor de mediu.

- Educația în mediu – asigură experiența practică a învățării, prin contactul direct cu componentele mediului; dezvoltă abilități de culegere a datelor și de investigație pe teren; stimulează preocuparea față de mediu.

- Educația pentru mediu – finalizează educația în și despre mediu, dezvoltând sensul responsabilității față de mediu, motivația și abilitățile de a participa la îmbunătățirea stării mediului; promovează dorința și capacitatea de a aborda un stil de viață compatibil cu conceptul dezvoltării durabile; oferă educatorilor șanse să contribuie cu copii la o bună gospodărire a resurselor naturale, abordând, astfel, componente ale educației morale, estetice.

Aceste dimensiuni corelate duc la niște finalități cognitive, valorice și comportamentale. Formarea competențelor de cunoaștere a mediului asigură baza orientării conștiente de comportament asociate valorilor ecologice. [9, p.16]

Abordarea educației ecologice în grădiniță prezintă anumite particularități metodologice, scopul final fiind formarea unui comportament ecologic adecvat și desfășurarea unor acțiuni concrete de protecție a mediului înconjurător.

Manifestarea unei atitudini responsabile față de mediul înconjurător, apare ca urmare a desfășurării unor activități variate din punct de vedere al temei, conținutului și al strategiilor utilizate, care pun copilul în situația de a face numeroase acțiuni de îngrijire și ocrotire a mediului.

Pentru a le forma copiilor o atitudine corectă față de ceea ce îi înconjoară, putem porni de la o idee

simplă, dar destul de eficientă în planul emoțiilor și sentimentelor: printr-un simplu exemplu a unei plante sau vietăți care a avut de suferit din cauza omului. Pus în postura celui agresat și care nu se poate apăra singur, copilul va realiza că trebuie să acorde „drept la existență” tuturor elementelor mediului din jurul său. Treptat, va înțelege că orice acțiune de distrugere sau exterminare de orice fel, este cât se poate de dăunătoare pentru că aduce daune mai multor componente ale naturii, inclusiv omului.

Deoarece, la această vârstă, acțiunea copilului se bazează pe imitație, comportamentul celor din jur contează mult în formarea atitudinii de ocrotire și conservare a mediului. Nu e nevoie să i se spună copilului „nu rupe florile!”, ci atunci când se ivește ocazia, să i se arate cum poate fi ridicată o plantă căzută la pământ sau cum poate fi ajutat un animal bolnav.

De multe ori, în timpul ieșirilor în natură, copiii au tendința să adune cât mai multe flori, să prindă cât mai multe insecte, fără să se gândească la consecințe. În aceste cazuri, este necesar să se intervină cu argumente de genul:

- florile trăiesc mai mult în mediul lor natural decât în vase și de aceea trebuie să ne mulțumim cu un buchet mic, care să ne înveselească sala de grupă; dacă vom rupe prea multe flori, peisajul nu va mai fi la fel de frumos - abordăm mediul ca peisaj.

- albinele trebuie lăsate libere pentru a culege nectarul din flori, pe care îl transformă în mierea dulce și hrănitoare - abordăm mediul ca resursă.

- buburuzele întrețin sănătatea plantelor, deoarece se hrănesc cu dăunătorii mici de pe frunze - abordăm mediul ca unitate organism - mediul de viață.

- râmele sunt folositoare, deoarece prin galeriile pe care le sapă în pământ, ajută la circulația aerului în sol, ușurând astfel încolțirea semințelor și creșterea plantelor – abordăm mediul ca valoare.

Activitățile de educație ecologică desfășurate au dovedit că copii demonstrează multă sensibilitate și receptivitate față de problemele de mediu din localitatea în care trăiesc, iar grădinița este mediul unde primesc informații, își formează abilități, aptitudini și deprinderi care îi ajută să devină mai buni, mai responsabili față de lumea în care trăiesc.

Îndrumarea formativă concretă, a copiilor, se realizează prin activități cu caracter practic, care urmăresc stimularea atitudinii de ocrotire a mediului; ori de câte ori este posibil, trebuie să punem copiii în situația de a acționa, de a reacționa, de a manifesta interes față de tot ceea ce îi înconjoară. Aceste activități pot să înceapă din sala de grupă, unde copilul petrece o bună parte din timpul său; acțiuni simple (desfășurate la ungherașul naturii) cum ar fi:

stropirea florilor, ștergerea frunzelor de praf, , dacă sunt deprinse de timpuriu, vor face parte mai apoi din comportamentul obișnuit al copiilor și vor fi extinse în parcul grădiniței, la aleile cu flori etc.

Formarea comportamentului ecologic, se realizează și prin jocuri didactice (Facem curățenie; Micii grădinari), memorizări (Gândăcelul; Învăț de la toate; Cățelușul șchiop), convorbiri (Cum ocrotim animalele/ plantele?) prin toate tipurile de activități desfășurate în grădiniță. Fiecare anotimp, prin specificul său, oferă copilului posibilitatea efectuării unor acțiuni variate: primăvara - pregătirea pământului, greblatul straturilor, plantarea florilor și a pomilor; vara - întreținerea acestora; toamna - adunarea frunzelor uscate, pregătirea trandafirilor pentru anotimpul rece; iarna - construirea căsuțelor pentru păsări, hrănirea acestora.

Aceste acțiuni, oferă copiilor posibilități de dezvoltare a inițiativei, a dragostei pentru natură, pentru muncă, îmbogățesc deprinderile de comportare civilizată, asigură o atitudine plină de grijă față de mediul înconjurător. [10]

Este cunoscut faptul că în învățământul preșcolar se respectă dreptul copilului la joc, folosindu-se în toate activitățile și acțiunile ca metodă, procedeu și mijloc de realizare a demersurilor educaționale. De aceea, există multe broșuri, cărți cu imagini bine realizate, postere, jocuri puzzle, chiar abțibilduri, ce pot constitui excelente materiale didactice pentru educația ecologică. Cu ajutorul acestora, scopul nostru va fi mai ușor de realizat, căci vom putea evita utilizarea unor termeni prea dificili pentru înțelegerea celor mici. Prin joc și prin comparații, cu ajutorul materialelor ilustrate, ei vor înțelege că orice ființă vie are nevoie de aer, apă curată. Noi vom „deschide” drumul spre înțelegerea copiilor, dând un simplu exemplu: „Știți că vrăbiuțele vin uneori la fereastra grupei noastre? Ele n-ar putea trăi fără aer și apă curată...” Apoi, le vom putea cere să vină cu alte exemple de vietăți care au nevoie pentru a trăi, de aceleași elemente vitale ale vieții, pentru a ajunge singuri mai apoi, la concluzia că inclusiv noi oamenii, depindem de un mediu curat, ceea ce impune respectarea unor reguli de către noi toți. Pentru preșcolari se pot organiza și desfășura activități ecologice, sub formă de jocuri, prin care li se va explica: Circuitul apei în natură, care este fără sfârșit; și Că apa e sursa vieții pe Pământ, reprezentând mediul de viață pentru multe ființe din: bălți, lacuri, râuri, mări și oceane; De multe ori, omul strică echilibrul natural și poluează apele. Cum? Chiar ei vor putea și răspunde. E bine să ne bazăm și să credem în capacitatea copiilor de a înțelege din tot ceea ce văd zilnic în jurul lor, ori din emisiuni și documentare TV, internet etc.;

Prin povesti, prin joc, mulți copii rețin că din moment ce apa și aerul sunt curate, atât ei, cât și celelalte ființe, vor putea crește și trăi frumos, va putea exista bucurie, bună dispoziție, iar vacanțele lor vor rămâne mereu amintiri de neuitat: la bunici, la munte ori la mare. Limbajul trebuie să fie simplu dar sugestiv, neîncărcat de explicații pretențioase; Copilul va înțelege încet, că plantând un copac, îi iubește și pe cei din jurul său și că natura „pictează” pentru noi, zi de zi, imagini nebănuite. [11, p.23]

Prin activitățile de observare a unor plante și animale, pe lângă ceea ce sistematizează cunoștințele despre componentele naturii mai duce la sensibilizarea copiilor în a le îngriji și ocroti. Prin observarea florilor, legumelor etc., copiii văd și înțeleg că ele au nevoie de aer, apă, lumină și căldură pentru a crește și a se dezvolta.

Cunoașterea animalelor și al mediului lor de viață sunt teme interesante pentru copiii care îi face mai curioși și de multe ori mai sensibili la tot ce îi înconjoară, apare dorința de a le îngriji.

Ideea de protecție a animalelor, de apărare chiar și relațiile de prietenie posibile între copii și animale, constituie un fond valoros, inepuizabil din punct de vedere educativ.

Când vorbim de educație ecologică ne referim și la cei trei factori esențiali apă, aer și sol. Un domeniu cu care îi facem cunoscuți pe copii este apa, care reprezintă un mediu vital datorită multiplelor roluri pe care le îndeplinește și este de datoria fiecăruia de a o menține curată. În acest sens putem desfășura o serie de activități în care copilul să fie implicat în mod direct:

- observarea unor imagini, planșe referitoare la importanța apei în viața omului;
- lecturi de imagini, filme, emisiuni despre fenomene naturale (ploaie, furtună, inundații ș.a.)
- concurs pe bază de fișe individuale pe tema „Așa da, așa nu!”
- activități practice de îngrijire a plantelor de pe terenul grădiniței cu tematica „Și ele vor apă”.

La fel și la studierea următoarei componente ale naturii. Aerul putem desfășura mai multe tipuri de activități ca conversații în urma unor observații a unor locuri de unde au fost tăiați copacii, explicându-le că plantele îmbogățesc aerul cu oxigen, pe lângă jocuri didactice, observări, experimente, putem organiza acțiuni concrete de colectare a deșeurilor care duc la poluarea aerului și a solului. Anume prin activități concrete vom cultiva la copii dragostea, afecțiunea și dorința de a îngriji natura „Să avem grijă de parcul unde ne jucăm”, „Să îngrijim păsărelele”, „Să hrănim veverița care vine iarna în arborii din parcul grădiniței”

ș.a.

Un proiect mai vast ar putea să cuprindă observări, convorbiri „Prietenul nostru Pământul”, viziuni de filmulețe educative cu teme ecologice, picturi „Planeta veselă-Planeta tristă”, plimbări în natură cu planificarea mai multor lucrări gospodărești ca „Plantăm un pom în grădină”, „Lucrări de primăvară pe lotul grădiniței” și „O floare ne colorează viața”.

Referitor la deșeurile La fel putem realiza un șir de activități cum ar fi observări ale deșeurilor în natură, observarea locurilor special amenajate pentru colectarea deșeurilor, prin povestiri ale educatoarei în baza unor tablouri, diferite jocuri didactice ca „Fiecare deșeu în coșul său”, „Pe stradă”, „De-a micii ecologiști”, „Așa da! Așa nu!”

Convorbiri libere De ce trebuie curățați pomii? Ce s-ar întâmpla dacă nu am avea apă aer și lumină? Cum să îngrijim natura? Cum sunt pedepsiți cei care o distrug? aceste și multe altele sunt întrebări pe care copiii le adresează și care arată dorința lor de a cunoaște obiectele și fenomenele care se produc în natură, iar explicarea lor corectă este o pârgie de percepere a legăturii între fenomene și interdependența lor. [12, p.102-111]

Cele mai frumoase activități vor fi povestirile create de copii, care ne vor arăta nivelul de cunoștințe ale acestora și modul în care percep și interpretează realitatea. Conținutul lor este în concordanță cu gradul de dezvoltare al imaginației și volumul de cunoștințe acumulat.

Natura are nevoie de prieteni. Nu milă de viețuitoare, ci respectul este necesar unei adevărate prietenii cu natura. De aceea este necesară o armonioasă integrare a omului în natură, fără a provoca daune care de cele mai multe ori se răsfrâng tot asupra lui.

Orice copil poate deveni un prieten al naturii, cu condiția să o respecte. Dragostea pentru natură trebuie să devină o componentă esențială a comportamentului uman. De la vârste mici copii, trebuie să fie educați în spiritual unei atitudini pozitive față de mediul înconjurător, în vederea formării ulterioare a conștiinței și comportamentului ecologic, favorabil unui stil de viață sănătos-mental, emoțional, fizic și socio-moral.

Cunoașterea naturii și a mediului cu toți factorii biologici și nebiologici este necesară pentru formarea și educarea unui comportament adecvat. În acțiunea de educare, un rol important îl are formarea unei gândiri ecologice despre lume. Este important să sădăm în mintea și sufletul fiecărui copil, ideea că omul este dependent de natură și că nu poate trăi în afara ei.

Grădinița are menirea de a organiza și desfășura o viață și susținută mișcare ecologică și de protecție a mediului, unde copii sub îndrumarea cadrelor

didactice pot forma un scut pentru apărarea naturii. Adevărata educație ecologică își va atinge scopul numai atunci când copiii vor fi convinși de necesitatea ocrotirii naturii. Fiecare copil trebuie să devină un ocrotitor conștient al naturii.

O modalitate eficientă cu rezultate vizibile în atitudinea și comportamentul copiilor este proiectul de educație ecologică. Utilitatea lui constă în faptul că îi ajută pe copiii să înțeleagă legătura care există între om și natură, între cunoștințele dobândite în grădiniță și lumea din afara acesteia. Realizarea unui colț ecologic, alcătuirea unor portofolii tematice, activități de reciclare, curățare a mediului ambiant, participarea la diverse manifestări ecologice, excursii, drumeții, diverse acțiuni practice etc. toate vor conduce la formarea comportamentului ecologic al preșcolarului. Spre exemplu, inițierea în grădiniță pe parcursul unei săptămâni a proiectului „O floare pentru grădinița ta”, în care copiii împreună cu părinții și educatorii plantează flori în curtea grădiniței.

Astfel de proiecte au ca scop implicarea copiilor, educatorilor și a comunității locale în acțiuni ecologice, precum și dezvoltarea conștiinței și conduitei ecologice a copiilor bazate pe respectul față de natură și protecție a mediului. Ca urmare a activităților desfășurate, preșcolarii trebuie:

- Să-și dezvolte o conștiință ecologică teoretică necesară transpunerii ei în practici ecologice;
- Să-și asume responsabilități fixate potrivit particularităților de vârstă;
- Să aplice cunoștințe și deprinderi dobândite dezvoltate în activități cu specific gospodăresc;
- Să participe și să coopereze activ alături de părinți, educatori în acțiuni practice de îngrijire și protejare a mediului;
- Să-și formeze deprinderi de plantare și ocrotire a unor flori și a spațiilor verzi din curtea instituției;
- Să cunoască modul de folosire a uneltelor;
- Să conștientizeze importanța unui aer curat pentru o viață sănătoasă;
- Să-și exprime atitudinea pozitivă față de natură prin activități artistice, plastice;
- Să ia atitudine atunci când sesizează comportament neconform cu regulile de protecție a mediului cunoscute de ei;
- Să conștientizeze realitatea înconjurătoare ca pe un mediu necesar vieții, odihnei, studiului;
- Să identifice impactul activității omului asupra mediului înconjurător, analizând situații concrete din natură;
- Să participe activ la acțiuni ce promovează sănătatea mediului, desfășurarea unor activități practice de ecologizare a mediului local. [13]

Marele poet Grigore Vieru a descris activitatea irațională a omului în relație cu natura prin următoarele cuvinte: „Mi-e teamă de războiul Naturii care a și început. Judecata lui Dumnezeu nu ne va ierta stricăciunile barbare ce le-am făcut Patriei Internaționale care este Natura”. Este timpul să ne înarmăm cu voință, cunoștință și chibzuință pentru a ocroti, dar nu pentru a distruge natura.

Reieșind din principiile ce stau la baza educației ecologice care facilitează formarea de valori precum Binele, Adevărul și Frumosul la preșcolari.

- Principiul orientării axiologice. Educația ecologică are un set de valori de maximă generalitate: - respectul și aprecierea tuturor formelor de viață, a fragilităților și calităților estetice ale mediului (educăm Adevărul și Frumosul) –acceptarea dependenței umane de resursele finite ale planetei (educă Adevărul și Binele) - recunoașterea importanței și rolului creativității umane în eforturile de fundamentare ale dezvoltării durabile (educă Adevărul, Binele și Frumosul).

- Principiul orientării pragmatic. Educația ecologică presupune în egală măsură finalități de ordin subiectiv, dar și finalități de acțiune, adică dezvoltarea unor abilități, priceperi, deprinderi care să sprijine transformarea efectivă a mediului (și la baza acestui principiu stă promovarea valorilor Binele, Frumosul Adevărul).

Principiul inter/transdisciplinarității. Educația ecologică implică multiple conexiuni între științe (biologie, fizică, chimie, geografie, psihologie, sociologie), între sectoare sociale (învățământ, economie, industrie, sănătate). Fără utilizarea datelor furnizate de aceste domenii, educația pentru mediu nu este posibilă. Este recomandabilă și identificarea conexiunilor educației ecologice cu artele (plastice, muzică, literatură).

Principiul învățării experiențelor. Presupune experimentarea de către educați a unor situații (pozitive sau negative), în vederea formării și dezvoltării:

- abilităților intra/interpersonale: de identificare a informațiilor și a conexiunilor dintre acestea; de comunicare; de reflecție, de exprimare a emoțiilor etc.;

- competențelor de lucru în echipă, de luare a deciziilor, de rezolvare a problemelor, conducere, rezolvare a conflictelor, dinamică etc.;

- capacități de identificare a nevoilor de instruire/educație și autoinstruire/ autoeducație.

Principiul actualizării curriculare. Se referă la revizuirea, extinderea și adaptarea permanentă a conținuturilor, metodologiilor implicate în educația ecologică.

În concluzie. Valorile se formează și se dezvoltă prin educație. Prin educația ecologică la fel se formează unele valori care ajută copiii să-și formeze un

comportament care ar influența în mod pozitiv mediul în care trăim, construind o relație benefică între tână generație și natură. Educația ecologică urmărește formarea unui om cu un comportament adecvat în ceea ce privește mediul înconjurător, comportament care să se manifeste prin acțiuni concrete în natură. Cunoștințele ecologice se asimilează în mod treptat și trebuie să înceapă cu observarea și înțelegerea fenomenelor din care se dezvoltă viața, deci la bază să aibă dobândirea unor comportamente și relații cu natura. Educația pentru mediu sporește conștientizarea problemelor și înțelegerea valorilor prin descoperirea atitudinii și înțelegerii, ajutându-i pe copii să-și evalueze și să-și clarifice sentimentele în ceea ce privește mediul ecologic și cum ar putea contribui la problemele acestuia.

COJOCARI-LUCHIAN Sn.,
conferențiar universitar, doctor,
Universitatea de Stat
„I. Creangă” din Chișinău

BARBĂ Maria,
asistent universitar
Universitatea de Stat
„B. P. Hasdeu” din Cahul

Referințe bibliografice:

1. Dewey, J. Fundamente pentru o știință a educației. București: Didactică și Pedagogică, 1992.
2. Pâslaru VI. Valoare și educație axiologică: definiție și structurare. În: Rev. Didactica Pro, 2006, nr.1, p. 3-8.
3. http://www.prodidactica.md/revista/Revista_22.pdf
4. Standarde de învățare și dezvoltare pentru copilul de la naștere până la 7 ani 2010.
5. Ursu L. Importanța unui mediu curat. Studiu de specialitate/ www.didactic.ro
6. Andon C. Teoria și metodologia familiarizării copiilor cu natura. Chișinău 2000.
7. Eco U. Tratat de semiotică generală. București: Editura științifică și enciclopedică, 1982.
8. Cerbușcă P. Cultura ecologică și participarea civică. În: Didactica pro. 2003, nr. 6
9. Radu, C. Artă și convenție. București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1989.
10. Ursu L. Importanța unui mediu curat. Studiu de specialitate/ www.didactic.ro
11. Pâslaru VI. valorile educației//www.proeducation.md).
12. Preda V. Copilul și grădinița. București: ed. Compamia, 2000.
13. Ursu L., Saranciuc-Gordea L., Gînju S. Sinteze ecoEducaționale, 2010.

Academia Română a validat antichitatea inexistentă a germanilor, estompând-o pe cea a românilor

Scrisoare deschisă Domnului acad. Ioan Aurel Pop, președinte al Academiei Române

În data de 26 septembrie 2023, la Sala Dalles, Academia Română, prin proaspătul academician Gheorghe Chivu, a susținut conferința cu titlul Este limba română mama limbii latine? Titlul, vrând să demonstreze contrariul, a fost, desigur, ironic și a pornit, probabil, de afirmația Diane Iovanovici Șoșoacă făcută la școala de vară de la Râncea în urma cursului pe această temă al lingvistului Mihai Vinereanu. Susținerea tezei privind originea latină a limbii române a fost însă mediocră, reușind să compromită întreaga teorie în ansamblu. Ceea ce este însă de apreciat e faptul că, pentru prima dată, în cei 144 de ani de existență, Academia Română acceptă să supună dezbaterii publice „religia” latinității. Redacția revistei CERTITUDINEA mulțumește, pe această cale, Academicianului Nicolae Zamfir, care a făcut posibil un eveniment, considerăm noi, istoric. În urma acestor conferințe, Dumitru Ioncică, directorul Editurii Uranus (care a fost prezent în sală), i-a trimis d-lui Ioan Aurel Pop, președintele Academiei Române, o scrisoare deschisă, al cărei conținut îl redăm mai jos. Titlul scrisorii, în această variantă tipărită aparține redacției CERTITUDINEA (Miron Manega)

Stimate domnule președinte,

Zilele trecute am participat la Sala Dalles la o conferință intitulată ironic Este limba română mama limbii latine? ținută de dl. acad. Gheorghe Chivu. Conferința și conferențiarul mi-au amintit de anii '50. Parcă se produsese un salt înapoi, în timp și omul venise de atunci direct la Sala Dalles ca și când între timp nimic nu s-ar fi întâmplat. Redau foarte pe scurt ce a rezultat din textul citit:

În perioada de 176 ani cât Dacia a devenit provincie romană după victoria asupra dacilor în războiul din 106, s-a petrecut un foarte intens proces de latinizare a dacilor, deși romanii nu stăpâneau toată Dacia, care s-a extins apoi și asupra dacilor liberi și, între timp, acest proces s-a definitivat. Nu am aflat din citire nimic despre cum s-a produs concret această latinizare, menționând ca dovezi inscripțiile în limba latină din cimitirele descoperite de arheologi. S-a trecut apoi la opera Școlii Ardelene care ar fi ”confirmat” acel proces imaginar, fiind citat frecvent Petru Maior, fără să amintească deloc despre substratul sufletesc al greco-catolicismului: suferința iobagilor majoritari din gulagul austro-ungar din Ardeal, a căror salvare a stat la baza gestului latinizant disperat al grupului de savanți din jurul lui Petru

Maior. Oricum, dominantă. discursului a fost ”Noi de la Râm ne tragem” În continuare au fost citite exemple de cuvinte din diverse domenii, provenite din latină.

Una peste alta, domnul respectiv (am înțeles că a dobândit calitatea de academician și o funcție mare chiar anul acesta), n-a convins pe nimeni în sală, pentru că în discuțiile care au urmat s-a remarcat un dezagrement general.

Domnule președinte, problema istoriei și a limbii este fundamentală pentru români, mai ales în aceste zile nefericite pe care le trăim, decăzuți pe plan intern și înconjurați de dușmani. Adevărul te face oricând mai curajos. Toate lașitățile politice la care suntem martori nu s-ar produce dacă adevărul ar fi cultivat. Academia poartă o responsabilitate uriașă în statul nostru. Orice secundă de educație îi aparține. Eu cred că multe nepotrivelii istorice și lingvistice vă sunt cunoscute, dar nu le faceți publice pentru că așa au fost vremurile.

Din cei 146 ani de existență, instituția noastră culturală supremă a petrecut 68 de ani sub niște regi, să le zicem, germani, 45 ani sub comuniștii români, dar și sovietici, iar ultimii 33 ani sunt încă nedefiniți, dar rău anunțați. Este normal ca influențele autorităților să se fi produs asupra Academiei, atât dinăuntru, cât și dinafară.

De exemplu, influența sovietică, nu doar rusă, dar și evreiască a produs o denaturare istorică și lingvistică. Dacă ne întoarcem în timp, vedem că Societatea academică română din care a derivat Academia peste zece ani, s-a înființat în 1867, la un an de la venirea principelui aproape german Carol. Atunci, în Europa era bătălia națiunilor. Germania, pe timpul lui Bismark era o mare putere culturală, economică și militară. Îi lipsea însă o dimensiune, antichitatea. Raportul lui Jacob Grimm din 1859 arăta acest lucru, dar mai arăta că doar românii o aveau. Tot cam atunci, marele istoric Italian Carlo Troya desființa în istoria sa uriașă (Storia d' Italia del Medio Evo) lucrarea lui Tacitus, Germania, din anul 100 demonstrând ce gafă de nepermis făcuse când îi confundase pe goți cu germanii. Goții se trag din geți argumenta acesta și au o spiritualitate de milenii, iar germanii sunt semisălbatici care nu știu nici să vorbească nici să se comporte. Așadar, în astfel de confruntări de idei în Europa unde se calificau națiunile, viitorul rege Carol din România putea avea un rol decisiv în ce privește antichitatea germană. El avea la dispoziție o Academie (al cărei președinte de onoare chiar devenise) care putea face jocurile. Ceea ce este foarte interesant este că opera istorică a lui Carlo Troya -18 volume- care conținea 4500 pagini despre noi, contemporană cu Academia noastră din acel timp, a fost complet ignorată în vremurile acelea dar și în viitor de toți istoricii români până azi. O parte infimă, dar esențială Argumente pentru rescrierea istoriei europene a fost publicată de Editura Uranus, în ediție bilingvă, ca să nu fie dubii. Un alt izvor, Getica lui Iordanes, scrisă în anul 551, a fost la fel, ignorată de Academie până în 1939 când un academician, G. Popa Lisseanu, a tradus-o în română falsificând-o masiv, adăugând goți și tăind. geți peste tot. Și aceasta a fost publicată de Editura Uranus, tot în ediție bilingvă. O altă istorie este cea legată de plăcuțele de la Sinaia care dovedeau un scris autohton, luate în derâdere de Academie. În același sens, nu se poate trece cu vederea anularea academică a lui Nicolae Densușianu, autorul unei adevărate biblii a istoriei neamului românesc. Sunt mai multe exemple de acest fel. Venind în România, dinastia lui Carol a asigurat antichitatea Germaniei care, ne amintim, i-a alimentat mai târziu planurile megalomane ale lui Hitler. În schimb, despre istoria noastră sunt utilizate izvoare secundare care sugerează un popor amestecat la voia întâmplării istorice, fără a avea vreun rol de luat în seamă nici în Europa nici altundeva. O istorie scurtată și de la începuturi subalternă. Să-ți începi istoria neamului cu războiul de jaf al romanilor cu dacii din 106 e prea puțin, e doar un episod istoric, dar e prea mult să

promovezi timp de 146 ani cu obstinație ideea perversă de a-ți iubi și stima călăul. E ca în temnița comunistă de la Pitești.

Mai târziu, Academia s-a adaptat repede la pretențiile comuniștilor. Fondul lexical de cuvinte al lui Graur, ca să luăm doar un exemplu mic, arată că limba română este un amestec majoritar de cuvinte latine și slave, cu o evidentă coloratură maghiaroturcă. Epoca lui Graur reprezintă pentru istoria noastră culturală punctul culminant al denaturării limbii române prin exacerbarea unor așa zise componente slave. În timpul comunismului au fost definitive și dezvoltate dicționarele din sec XIX ale lui Cihac, Miklosich, Tiktin, toți alogeni, care constituie baza mizerabilă a dicționarelor actuale.

Nu se poate da totuși vina pe o instituție, fie ea și academică pentru multele inexactități constatate de-a lungul timpului, atâta vreme cât istoria au făcut-o alții. Uneori au fost probleme de supraviețuire. Dar odată vine și momentul asumării. Trebuie curaj, morală și demnitate. O să vedeți că rezultatele vor veni cu siguranță.

Despre adevărata istorie și limbă care depășește cu mii de ani epoca romană, istoria noastră nu vorbește. Tratatul de istorie al Academiei trebuie rescris pentru a sublinia rolul major în lume al neamurilor noastre fie că s-au numit arieni, pelasgi, traci, sciți, geți/goți sau daci. Istoricii străini scriu și fac cercetări despre aceste lucruri și se miră de poziția românilor. Universitatea din Cambridge, de exemplu, scrie în tratatul lui Robert Sheringham în anul 1670, De Anglorum Gentis Origine Disceptatio (650 pagini), despre tripla componentă a populației britanice de angli, saxoni și geți, aceștia dându-le britanicilor vitejia, meșteșugurile și chiar multe cuvinte. Într-o altă cercetare care a durat peste două sute de ani în The Ancient India- 1922- (în curând în limba română) se demonstrează că Arieni care au întemeiat cultura vedică provin din Valahia străveche din mileniiile 4 spre 3 î.Hr. Sunt doar câteva exemple care arată că, în niciun caz, noi nu de la Râm ne tragem!

Redobândirea unui trecut străvechi, amplu și profund, este un act de demnitate necesar. Ar fi un pariu câștigat oricând și oriunde și un viitor meritat pentru orice român cu credință în adevăr și în bunul Dumnezeu. Faceți pace cu națiunea română! Este o propunere cinstită de intrare în lumea propriilor noastre valori pe care le avem din abundență și pe care în mod absurd le negăm sistematic.

Dumitru IONCICĂ
Directorul Editurii Uranus

unei etnii, a unui popor, căci toate popoarele s-au născut în același timp (în „prim-timpul: T-1“) pe planeta Pământ și își fac dispariția tot deodată (în „secunda vreme: T-2“), ci, mai degrabă, un dialectic proces foarte complex de „litificare“, de „fuzionare“ / „sinteză“ a cel puțin patru elemente fundamentale: cel etnic-propriu-zis („ca diversitate în unitate“), cel lingvistic, cel mitosofic / religios și cel cultural / civilizatoriu.

Și actanții „euro-Pelasgi“ – pe segmente temporal-spiralice între Pământ / Peșteră și Cer / Ceruri, cu extremitățile bine îmbucate / sudate, după cum se atestă arheologic – nu pot fi decât trei: *Homo pelasgiensis-olteniensis* (2 000 000 – 700 000 / 400 000 î. H.), *Homo neanderthaliensis* (430 000 – 30 000 î. H.) și *Homo cro-magnonensis* (30 000 – 10 000 î. H.).

Homo pelasgiensis-olteniensis se relevă în *Pebble culture*, după cum se știe, grație săpăturilor arheologice făcute în anul 1962 de C. S. Nicolăescu-Plopșor (1900 – 1968) în zona „Valea lui Grăunceanu“, din satul Bugiulești, comuna Tetoiu, județul Vâlcea (Dacia-de-România), de unde s-a scos la lumină un bogat depozit de diverse resturi fosile, datând dintre orizonturile anilor 2 000 000 și 1 700 000 / 400 000 î. H.: ecvidee (*Equus stenonis*), girafe (*Macedoniterium martini*), rinoceri (*Dicerohinus sp.*), un proboscidian (*Archidiskodon meridionalis*), primate cercopithece (*Paradolicopithecus arvenensis*), cervidee (*Eucladoceros*, *Cervus philisi*, *Croizetoceros ramosus*), castori (*Castor plicidens*, *Trogontherium cuvieri*), carnivore (*Nyctereuctes megamostoides*, *Ursus etruscus*, *Crocota perrieri*, *Homotherium crenatidens*, *Megantereon megantereon*, *Felis / Lynx issiodorensis*, *Felis toscana*, *Meles sp.*); s-au identificat și resturi fosile de maimuțe catarrhiniene terestre (*Paradolicopithecus arvernensis*) și de hominizi de tip *Australopithecus* (*Paradolicopithecus geticus*, *Australanthropus olteniensis* – varietate de *Australopithecus / Homo habilis* etc.); resturile fosilifere de la Valea lui Grăunceanu-Bugiulești, provin de la peste 30 de specii de mamifere (carnivore, ierbivore și rozătoare), vânată și consumată de antropoizi de tip *Australopithecus*, în zona descoperirii (cf. DVDac, 7). Reamintim Distinsului Receptor că *Australopithecus habilis* se distingea printr-o înălțime de 1,40 m, având o greutate de 40 kg și o capacitate a cutiei craniene de 800 cm³; însă *Australopithecus erectus* atinge înălțimea de 1,50 m, greutatea de 50 kg și o capacitate a cutiei craniene de la 900 cm³ până la 1300 cm³ etc. Între orizonturile anilor 700 000 și

500 000 / 400 000 î. H., s-a înregistrat în universul hominizilor de tip Bugiulești / Valea-lui-Grăunceanu și „cea mai mare revoluție planetară“: *cuplarea aparatului fonator la creier*, ivindu-se astfel *Homo sapiens* drept *Homo pelasgiensis-olteniensis* (cf. PTIr, I, 26 sq. / 225 sqq.). Cu capacitatea craniană de 1450 cm³, cu înălțimea bărbaților de 1,65 metri și a femeilor de 1,55 m, *Pelasgul / Omul de Neanderthal* avea «relații sociale și de comunicare conceptuală, orală sau simbolică» (CMar, 12), «un limbaj elaborat» și «cultul osemintelor / craniului», utiliza ocrul roșu în practicile funerare, dintr-o credință în „re-învierie“ etc. (v. *supra*, fig. 2 / *infra*, fig. 3).

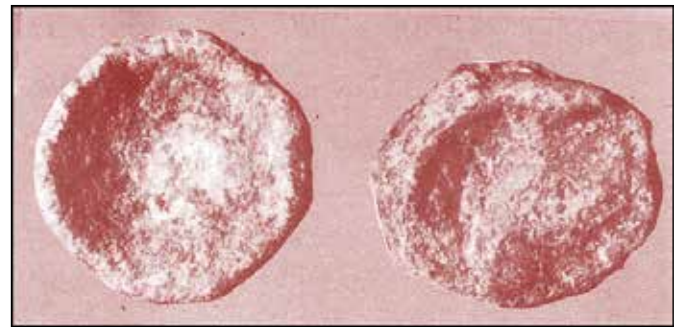

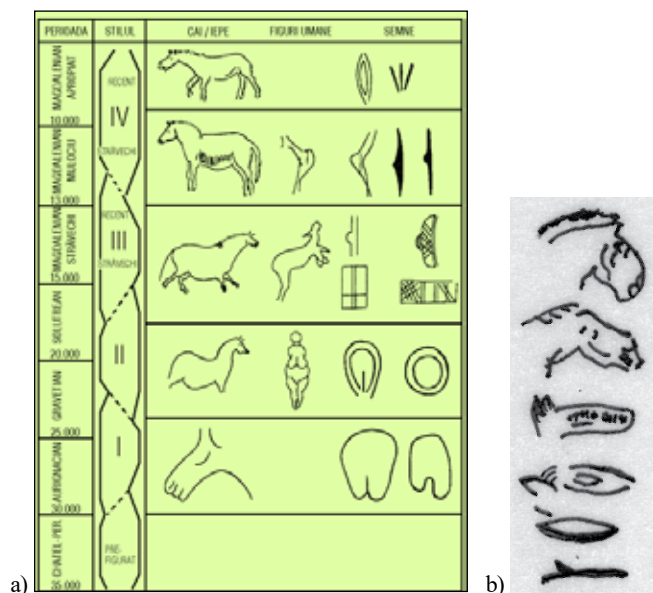
Fig. 3. „Blide“ folosite la prepararea ocrului, în Peștera Cioara-Boroșteni (Dacia-de-România), de pe la anul 80 000 î. H. (v. *supra*, fig. 2 – *apud* CMar, XII).

Între orizonturile anilor 35 000 și 25 000 î. H., în Europa își face apariția *Pelasgul / Omul de Cro-Magnon*, întrunind caractere apropiate de ale oamenilor de azi; avea statură înaltă – bărbatul, în jur de 1.70 m; femeia, de 1,60 m; «era robust, cu membre puternice, dolicocefal (< *dolichos*, „alungit“ + *kephale*, „cap“), cu capacitate craniană medie de 1590 cm³, cu nas îngust, cu orbite joase etc.; antropologii apreciază că tipul de Cro-Magnon a fost bine reprezentat în pleistocenul superior, atât sub forma sa clasică, dar și ca variante; el este dovedit ca prezent în Europa, Asia și Africa; tipul *sapiens* se caracterizează printr-o mare variabilitate morfologică; [...] torusul supraorbital a dispărut; fața este, în general, ortogonală, iar mandibula, mai gracilă, prezintă un menton; pe plan psihic, neantropii continuă linia evolutivă a neanderthalienilor, ridicând pe trepte superioare confecționarea de unelte, cultul focului etc.» (PPer, 219).

Din „hibridarea“ / „metisarea“ multimilenară a *Omului de Bugiulești*, de *Neanderthal* și de *Cro-Magnon*, între orizonturile anilor 700 000 și 10 000 î. H., a rezultat *Euro-Pelasgul*, creatorul *unității culturale și lingvistice paleolitice*, de la *Atlantic / Asturia*, până la *Volga și Marea Caspică*

/ Hârcană, caracterizându-se printr-o cutie craniană asemănătoare celei de la oamenii de azi, variind între 1600 și 2000 cm³, prin înălțimea bărbaților, între 1,70 m și doi metri, iar a femeilor, în general, de 1,67 m.

Euro-Pelasgul – peste „culminațiile glaciației Würm“ (v. *supra*, fig. 1), peste „oscilația climaterică Alleröd“ și peste „ultimul episod de răcire“ Dryas (cf. DAGI, 150 / CMar, 16) – este făuritorul culturilor *aurignaciană, gravettiană, solutreană, magdaleniană* etc., cu vectorizări semantic-sincretice din *realismul rupestru-animat* în *realismul abstract-simbolic*, ajungând – după vreo douăzeci de milenii și mai bine (v. *infra*, fig. 4) – la „mitogramă“, „pictogramă“, „ideogramă“, la scrierea euro-pelasgă > valahă. O dată cu intrarea în holocen, de prin orizontul anului 8175 î. H., această arie / unitate culturală arhaic-europeană / pelasgă s-a extins spre cunoscutu-i „apogeul neolitic“ (cf. PTIr, I, 29 – 35).

mamut pictat“ din Peștera Kapova-Urali / Rusia), de la Marea Baltică, până la Marea Mediterană, Marea Getică / Neagră, Munții Caucaz, a existat o impresionantă arie culturală, o sublimă unitate de *manifestare religioasă / sincretic-lingvistică*, de la „scena bizonilor“ (v. *infra*, fig. 11) „fixată“ în plafonul sanctuarului din Peștera Altamira (Spania), ori de la sacra alegorie, „Bizon, vânător doborât și găinușă psihopompă“, din Peștera Lascaux (Franța – v. *infra*, fig. 9-a), indiscutabil / incontestabil, până la „Leoaică, găinușă psihopompă și cavaler ucis“ (v. *infra*, fig. 7-a, b), din sanctuarul Peșterii Cuciulat, până la „Zână / Zeiță-Gaie-Dunăreană și scară la cer“ (v. *infra*, fig. 8) din sanctuarul Peșterii Chindiei (Dacia-de-România) etc.(cf. GRP, 66 sqq. ; CMar, 86 sqq.).

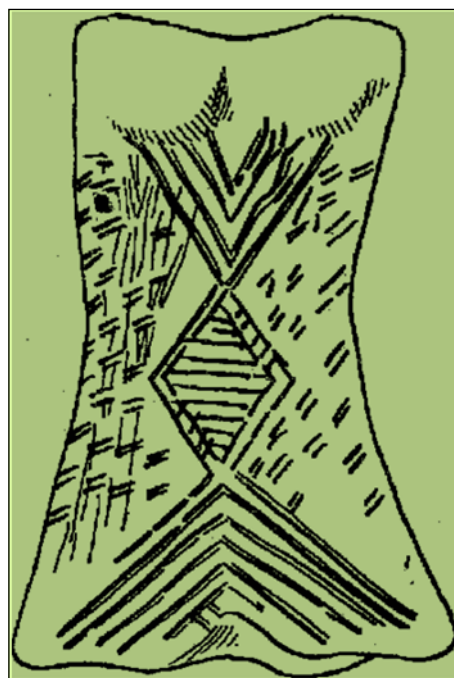

Fig. 5. Ideograma hierogamiei (rombul) între „ideogramele“ incizate „pe fața“ falangă de ecvideu din orizontul anului 8175 î. H., de la Cuina / Dacia-de-România (apud. DVDac, 129).

III) Euro-Pelasgia (30 000 – 8175 î. H.) ca unitate religios-culturală dintre Asturia și Volga / Marea Caspică, temelie a limbii pelasge > valahe, a familiei limbilor euro-indiano-pelasge (impropriu numită familia limbilor romanice). Din orizontul aurignacian al anului 30 000 (cf. GRP, 88 / v. *supra*, fig. 4) și până în orizontul magdaleniano-pelasg al anului 8175 î. H. (când se datează mitograma incizată pe falanga de ecvideu descoperită la Cuina-Orșova Daciei-de-România – cf. DVDac, 16 / v. *infra*, fig. 5), de la Atlantic până la Marea Hârcană / Caspică (dar și cu „ecouri“ până în „sanctuarul cu

Cercetând „culturile“, „arta rupestră euro-pelasgă“, „religiile preistoriei“, dintre orizonturile anilor 30 000 și 9000 î. H., André Leroi-Gourhan a fost unul dintre primii ce au evidențiat «extraordinara unitate a conținutului figurativ» (GRP, 85), permanența, persistența, «continuitatea reprezentărilor în spațiu și timp», „din Asturia până la Volga / Marea Caspică“, unitate „culturală pelasg- > valah-demografică“ (v. *infra*, fig. 6), unitate ce a antrenat prin milenii și o limbă comună, *limba pelasgă > valahă*, evident, având un lexic redus la strictul necesar al universului comunicării de atunci, *limbă pelasgă > valahă* îmbogățindu-se mereu, de la intrarea în holocen, diversificându-se geografic-lingvistic, de la un

mileniu la altul, înrămurându-se (în spațiul Euro-Pelasgimii > Valahimii) în familia celor nouă limbi pelasge – *Valaha* propriu-zisă, sau *Dacoromâna*, *Italiana*, *Reto-romana*, *Sarda*, *Provensala*, *Franceza*, *Catalana*, *Spaniola* și *Portugheza* („familie“ cunoscută specialiștilor – pentru că mai toată aria Euro-Pelasgiei a făcut parte din marele și îndelungatul Imperiu Roman – prin sintagma „familia limbilor romanice“, sintagmă ce nu se justifică prin semnificat, de vreme ce unele popoare din nordul Africii, din Asia Mică și din Europa – ca, de pildă, cel Arab, cel Ebraic, cel Egiptean, cel Grec și altele –, au stat în jugul respectivului imperiu chiar mai mult decât popoarele ce respiră astăzi „geografia“ / „relieful“ de Cuvânt din cele nouă limbi pelasge, fără a fi obligate să intre în „familia triburilor de graiuri ale Romei“; și mai trebuie reținut că însăși latina vulgară este o limbă pelasgă > valahă, atât prin Etrusci, cât și prin marea „seminție“ central-italică a Pelasginilor / Peliginilor (Pelignilor), din care s-a ivit și marele poet, Ovidiu, exilatul Romei la Tomis (azi, în Dacia-de-România).

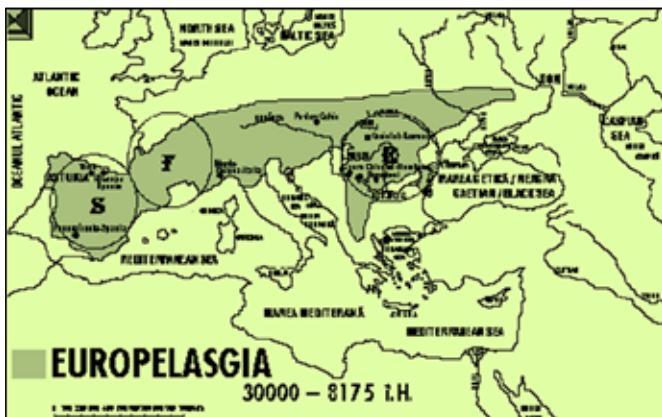

Fig. 6. *Euro-Pelagias* – aria unității religios-culturale și a unității lingvistice-pelasge dintre orizonturile anilor 30 000 și 8175 (R = „cercur“ Daciei-de-România; F = „cercur“ Franței; S = „cercur“ Spaniei – v. *infra*).

Dintre anii 30 000 și 9000 / 8175 î. H., «extraordinara unitate a conținutului figurativ» – relevată de André Leroi-Gourhan, din Asturia până dincolo de Volga – se datorează, îndeosebi, capacității de conservare și, astfel, de transmitere către noi, a majorității „pieselor“ care se constituie în neasemuitul tezaur religios-cultural paleolitic / mezolitic din peșterile Euro-Pelasgiei. „Ieșirea“ euro-Pelasgului > Valahului din „laboratorul-peșteră“ spre a intra în epoca nouă, a *holocenului*, este deja „specializată“: în „producător de unelte“, în vânător / pescar, ori culegător, sau ca „om religios“.

Cea mai mare „densitate“ de peșteri cu „monumente ale artei rupestre“ se află în cele trei cercuri (pe hartă: R, F, S – v. *supra*, fig. 6):

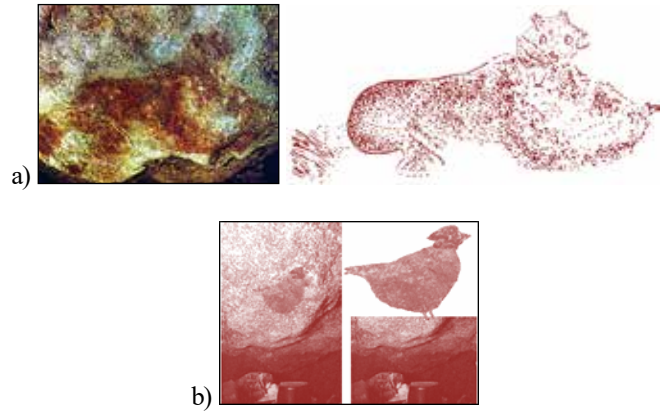

Fig. 7. *Leoaică* (a) și *găinușă psihopompă* (b) – picturi rupestre în ocru-sângerieu din orizontul anului 15 000 î. H., conservate sub o crustă subțire de calcit, în Peștera Cucuiat (Dacia-de-România).

(1 / R) din Dacia-de-România – Baia de Fier, Cioara-Boroșteni (v. *supra*, fig. 2 / 3), Limanu-Mangalia, Peștera Chindiei (*infra*, fig. 8), Peștera Coliboaia, Peștera Cucuiat (*supra*, fig. 7), Peștera Muierilor, Peștera Oilor (Vai[vo]dei), Polovragi / Defileul Oltețului, Runcu etc. ;

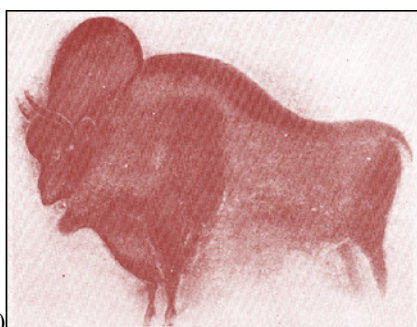

Fig. 8. *Zână / Zeiță-Gaie-Dunăreană* și „scară în cer“, pictură rupestră în ocru-roșu, din orizontul anului 9000 î. H., din Peștera Chindiei (Dacia-de-România – apud CMAR, c-f-4).

(2 / F) din Franța – Ariège (Bedeilhac, Niaux), Dordogne (Gard-Chabot, La Grèze, Saint-Eulalie), Font-de-Gaume (*infra*, fig. 9-b), La Madeleine, La Mouthe, Lascaux (*infra*, fig. 9-a), Les Combarelles, Pair-non-Pair / Gironde, Tarn-et-Garonne (Bruniquel), Trois Frères etc.;

a)

b)

Fig. 9. Bizon, vânător doborât și găinușă psihopompă (a) din Peștera Lascaux / (b) Bizon – „pictură” din Peștera Fonte-de-Gaume (Franța – *apud* CMar, XX).

și (3 / S) din Spania – Altamira (*v. infra*, fig. 11), Calapata (*v. infra*, fig. 10), Cogul-Larida, El Castillo, El Pendo, Las Monedas, Minateda, Montespan, Ternel (Val del Charco del Aqua Amarga), Tortosillas-Valencia, Vieja-Alpera (Albacet) etc. (cf. GRP, 11 – 144 / CMar, 20 – 186).

Fig. 10. Pictură în ocră roșu-închis din Peștera Calapata (Spania); sub cornul drept al cerbului se află ideograma „pereche de cervidee”.

La „debutul” **holocenului**, era în care ne aflăm și astăzi, din orizontul anului 8175 î. H. încoace, euro-Pelasgul – de la Peștera Altamira (din Pirinei-Spania) și până la Peștera Kapova (din Urali-Rusia) – are tăria de a-și tăia „legătura ombilicală” cu multimilenarul laborator-peșteră și de a „gravita” pe orbite de raze mai mari ori mai mici în jurul „sanctuarului din peșteramumă” numai în clipa descoperirii „sanctuarului la purtător”, odată cu „metamorfozarea” realismului rupestru-animalier în realism abstract / simbolic, în mitograme / pictograme, în ideograme / „hieroglifă”, în semnele (atotsubstitutoare – *v. fig. 4, 5, 10*).

Fig. 11. „Scena bizonilor” din plafonul Peșterii Altamira (Spania – *apud* CMar, XIV).

IV) Pelasgia de Centru, sau „Old European Civilization” (8175 – 4400). După retragerea dincolo de Marea Baltică a glaciațiunii Riess-Wurm (*v. supra*, fig. 1 / harta *Euro-Pelasgia și restrângerea ariei glaciațiunii...*), o dată cu intrarea în holocen, din orizontul anului 8175 î. H. încoace, marea unitate religio-culturală de la Atlantic / Asturia la Don / Volga, căreia îi corespundea, firește, și o unitate lingvistic-pelasgă, s-a fragmentat în trei subunități (*v. infra*, fig. 3) ce s-au dezvoltat în direcții „originale”: *Pelasgia de Vest* – de la Atlantic până în Alpi, *Pelasgia de Centru* – de la Alpii Răsăriteni și Sardinia până la Nipru și Marea Getică / Neagră, de la Carpații Nordici și Marea Baltică dintre Oder și Neamuna, până în Sicilia, Creta și Marea Thraciei, și *Pelasgia de Est* – de la Marea Thracică, Marea Getică / Neagră și Nipru, peste Masageția dintre Don, Volga, Marea Caspică și Munții Caucaz, peste mai toată Peninsula Anatoliei, până în insula Cipru.

Și aria neolitică a *limbii pelasge* înregistrează „înrmurarea” tridirecțional-dialectală: o *ramura-dialectal-pelasgă de vest* (viguroasă, corespunzând Pelasgiei de Vest), o *ramura-dialectal-pelasgă-pivot* (a permanenței, corespunzând Pelasgiei de Centru) și o *ramura-dialectal-pelasgă de est* (azi, foarte „firavă”, „aproape dispărută”, corespunzând Pelasgiei de Est).

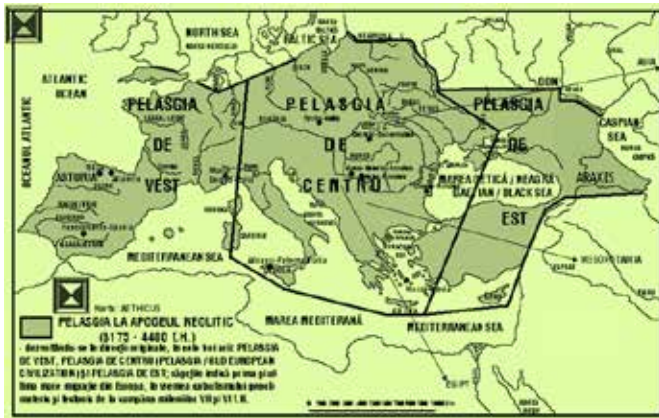

Fig. 12. Euro-Pelasgia la „apogeul neolitic“ (8175 – 4400 î.H.) și fragmentarea cauzată de migrațiile („valurile“) populațiilor-kurgan dintre 4400 și 2800 î. H. (cf. GCiv, 226) în Pelasgia de Est (Pelasgo-Massageția), Pelasgia de Centru / Old European Civilization și Pelasgia de Vest.

Între anii 30 000 și 8175 î. H., s-a petrecut înfășurarea semantic-sincretică a semnelor din sanctuarele peșterilor, evoluând în scrierea pelasgă > valahă pictografică / ideografică, bine articulată, ca în „Mito-textul hierogamiei Tatălui-Cer și Mumei-Pământ“ de la Cuina-Orșova, din anul 8175 î. H. (Dacia / România – v. *supra*, fig. 5), ca în inscripțiile de pe „Statueta Moșului / Tatălui-Cer“ și de pe pedestalul acesteia, de la Ocna Sibiului (cu datare în cumpăna mileniilor al VIII-lea și al VII-lea î. H.), ca în mito-textul de pe „Tăblița-Soare de la Tărtăria-Ardeal“, din anul 5300 î. H. (v. *infra*, fig.15) etc.

Fig. 13. Semne ale sacrei scrieri pelasge inventariate de Marija Gimbutas «de pe figurine, vase de cult și alte obiecte rituale aparținând civilizației Turdaș-Vincea» (GCiv, 66).

Cercetând *Pelasgia de Centru* ca *Old European Civilization*, pe un segment temporal de trei milenii și jumătate, de la anul 7000 până la 3500 î. H., Marija Gimbutas inventariază și «câteva din semnele liniare ale scrierii» pelasge > valahe, semne / ideograme «care apar pe figurine, pe vase de cult și pe alte obiecte aparținând culturii / civilizației Turdaș-Vincea» (v. *supra*, fig. 13), întocmind și un *Glosar de simboluri* (GCiv, 79 – 82), grație căruia poate fi stabilită în mare măsură „vectorizarea“ semantic-sincretică a mitotextelor transmise din *Pelasgia de Centru / Old European Civilization*.

Din universul pelasgului carpato-dunărean, trăitor în orizontul de debut holocenic al anului 8175 î. H., este impresionant „Mito-textul despre hierogamia Tatălui-Cer și Mumei-Pământ“, incizat pe o șlefuită falangă de cal („sanctuar la purtător“), descoperită la Cuina-Orșova (Dacia-de-România); „ideogramele“ de pe această falangă de cal *se vectorizează semantic-sincretic astfel*:

«Bine-Cuvânt Mumei-Pământ și Tatălui-Cer, din Munte în Matcă, pe unde sacra lor nuntire își arată mirifica rodire, de la perechile de cornute întru frăție și hrană, la perechile oamenilor, cu spor...! Chiar dacă ne petrecem (mă petrec) din lumea asta, la vreo reă vânătoare, vamă s-a dat zeiței-Gaie / Pajură, din cerbii-mbrădați, pentru lunga călătorie din creierul Muntelui, prin cele cinci ceruri din Bradul Zânelor / Lumilor ! Iar după replămădire / renaștere într-al nunții (hierogamiei) cer, grație Mumei-Pământ și Tatălui-Cer, zeița-Gaie / Pajură (Barză) readuce-ne-va (mă va readuce ca „Făt-Frumos“) în această lumină prin celelalte patru ceruri ale Bradului „Coborător“ ; și bucura-ne-vom (mă voi bucura) încă o dată de droaia cornutelor / cervideelor din păduri / câmpuri, prinzând rod în murmurul ploilor / apelor celor Nouă Ceruri...!» (PTIr-797, 9).

Pelasgia de Centru este de fapt *Old European Civilization* cu mai profunde „limite spațio-temporale“

(conceptul de *Old European Civilization* a fost pus în circuit de Marija Gimbutas – de la Universitatea din Los Angeles / California – în 1971, la al VIII-lea Congres Internațional de Științe Preistorice și Protoistorice de la Siggidun / Singidunum – azi, Belgrad-Serbia).

Prin *Pelasgia de Centru / Old European Civilization* se înțelege o formațiune istorică, debutând între orizonturile anilor 10 000 și 8175 î. H., cu dezvoltare / înflorire până în orizontul anului 4400 (în bazinul fluviului fundamental al planetei, Dunărea, bazin considerat „arie-nucleu“), și cuprinzând în sfera-i ținuturile ce, pe harta Europei de azi, aparțin Albaniei, Austriei, Bulgariei, Cehiei, Croației, Elveției, Greciei, Herțegovino-Bosniei,

Italiai, Lituaniei, Macedoniei, Moldovei-Basarabe, Muntenegrului, Poloniei, României, Serbiei, Slovaciei, Sloveniei, Turciei, Ucrainei și Ungariei, „extremitatea sudică“ fiind marcată de insulele Sardinia, Sicilia, Creta, Cipru etc., circumscriind și părțile ponto-anatoliano-egeene, de la vestul Ankarei (cf. GCiv, 51 sqq.).

Pelasgia de Centru / Old European Civilization a înregistrat o impresionantă „revoluție neolitică“, apariția celei mai vechi scrieri de pe planetă (dintre anii 8175 și 5300) ; surprinde prin arhitectura templelor de la **Căscioarele** (Dacia-de-România), **Cranon** (Grecia), **Gradeșnița** (Bulgaria), **Porodin** (Macedonia), **Parța** (Dacia-de-România), **Popudnia** (Ucraina), **Sarmisegetusa** (Dacia-de-România) etc. (cf. GCiv, 106 sqq.) ; panteonul Pelasgiei, din Cogaion (Carpații Meridionali, Dacia-de-România), avea în „panoul central“ puternicul cult al lui Samasua > Samas („Soare-Moș“ / „Tatăl-Cer“), constelându-se în „primele patru conducătoare“, din cele două perechi sacre: **Samasua > Samos** („Soare-Moș“ / „Tatăl-Cer“) – **Dacia > Dochia** (Terra Mater / Muma-Pământ), ca **pereche primordială**, și **So-Ares** (Soare-Tânăr / Războinic) – **Luna** („Sora Soarelui“ / Cosânzeana, Dochiana), ca **secundă pereche sacră**, marcând mai târziu (pe la anul 1600 î. H.) structura (doctrina / dogma) tetrică / tetraontică a Zalmoxianismului.

Fig. 14. *Perechea Primordială* sau *Gânditorul Ponto-Dunărean și Soția-I*, ceramică descoperită de arheologi la Hamangia-Cernavodă (Dacia-de-România).

Între capodoperele sculpturale ale acestei vârste arhetipal-civilizatorii, iradiază semantic-sincretic, fără echivalent, de dincolo de „realismul abstract / simbolic“, specific nu numai civilizației pelasge > valahe de centru, *Perechea Primordială*, sau

Gânditorul Ponto-Dunărean și Soția-I (v. supra, fig. 14), două statuete ceramice din orizontul anului 4530 î. H., descoperite în necropola de la Cernavodă (Dacia-de-România), *Statueta Zeiței Fertilității / Fecundității de la Dunăre*, din același spațiu, *Statueta Zeiței-Gaie de la Vădastra* etc. Pelasgul dintre orizonturile anilor 8175 și 6000, după cum certifică arheologia, era bine înrădăcinat / sedentarizat în întreaga arie – cu tot bazinul Dunării în „centru“ –, trecând de la stadiul culegătorului / vânătorului (pescarului), la ocupațiile fundamentale de agricultor și păstor. Își îmbogățește universul de idei / credințe religioase cu „primele patru conducătoare“ în „panoul central“. Și în concordanță cu acestea, i se dezvoltă limbajul, lexicul, „mitosofia“, despre care aduc mărturie capodoperele ceramice, sculpturale, neolitice, din interiorul „realismului“ abstract / simbolic. Totodată observă *interdependența Pământ-Cer* (în seama Perechii Primordiale și a secunde perechi sacre), ciclurile cosmice, acumulează informații bogate despre cele bune și despre cele rele, teluric-celeste, învață a se tămădui / vindeca și cu ajutorul plantelor medicinale, la distanță mai mică ori mai mare de izvoarele / bălțile (lacurile) din puterile „zeilor-medici“. Sporește categoria privilegiată și în orizonturile peșterii, categoria „specialiștilor“ în tămăduiri, a „vracilor“, a „intermediatorilor“ dintre „zeii / zeițele-medici“ și oamenii răniți / bolnavi. Din mirifica matcă – a fluviului Dunărea – Pelasgul > Valahul, vectorizându-și ființa spre ceruri, descoperă muntele sacru, **Cogaionul**, „bază a subcelestului“.

Înainte de cataclismul tectonic (ridicarea cu 40 / 180 m a plăcii tectonice a Mării Negre) și geoclimateric, din orizontul anului 7540 î. H., când a fost submersă Câmpia Dunării de Jos în apele mării (când s-a rupt / format și „trecătoarea“ Bosforului), când neamuri pelasge > valahe – o parte – deznădăcinatu-s-au și au pornit-o spre Asia și Africa

(prima / „ultima“ migrație propulsată de neoliticul Europei în Asia, cu „ordinea“ dichotomică Vir / „Yang“ și Femina / „Yin“, remarcată și de André Leroi-Gourhan, în dispunerea reprezen-tărilor sacre din sancuaterele peșterilor paleoliticului Europelasgiei (cf. GRP, 107 sqq.).

ducând cu ele și elementele de civilizație / cultură pelasgă > valahă, inclusiv scrierea, dar și la oarecare distanță / vreme de la respectivul „potop sărat“, când centrul sacru, Cogaion, „s-a mutat“ din Munții Bucegi, de lângă „punctul seismic“ al Vrancei, în muntele terasat al Sarmizegetusei

(stratul cel mai profund de civilizație pelasgă > valahă de la Sarmizegetusa descoperit de arheologi se datează în orizontul anului 6000 / 5900 î. H.),

Pelasgia de Centru era un adevărat „eden neolitic“.

Arheologii / istoricii evidențiază în aria *Pelasgiei de Centru / Old European Civilization* dintre orizonturile anilor 8175 și 4400 î. H. înflorirea culturilor: *Aziliană, Sauvteriană, Tardenoaziană, Aceramic-Schela Cladovei, Protosesklo, Lepenski Vir, Protosesklo-Cârcea, Protosesklo-Gura Baciului, Protosesklo-Nistru / Bug, Karanovo I – III, Criș-Starcevo, Criș, Starcevo, Linear, Linear-Criș, Linear-Alföld, Turdaș, Turdaș-Vincea, Vincea A, B, C, Dudești, Vădastra, Boian I – V, Hamangia, Tisa, Precucuteni I – III, Tripolie A, Szakalhat Bukk, Lengyel* etc (cf. CMar, 16 / GCiv, 262).

Cum dialectele / graiurile se armonizează în întregul unei limbi, tot așa se armonizează culturile de mai sus ca „dialecte“ / „graiuri“ în **întregul civilizației pelasge** ca *Old European Civilization*. Individualizarea tot mai accentuată a civilizației pelasge > valahe – între civilizațiile arhetipale – a început în cadrul „realismului“ semantic-sincretic abstract / simbolic, evoluția într-o direcție originală putând fi urmărită într-un orizont Precriș / Protosesklo, prin culturile carpato-dunărene, cum *Schela Cladovei* (Dacia Nord-Dunăreană / România), *Lepenski Vir* (Dacia Sud-Dunăreană / Serbia) etc. (cf. DVDac, 16 sq.), prin descoperirile arheologice de la Cârcea, Gura Baciului, Ocna Sibiului (Dacia-de-România), Donja Branjevina (Serbia) etc. În lumina mai recentelor descoperiri arheologice și a „datărilor radio-carbonice“, se poate afirma cu mai mare certitudine că în perioada de înflorire a civilizației pelasge > valahe, existau așezări urbane și sate „aglomerate“, «putând să aibă până la 1000 de locuitori», cu „case rectangulare“, „apărate de șanțuri sau de ziduri“, cu „centre“ de cult, indicând „o viață religioasă organizată“ și «structuri foarte dezvoltate ale ceremonialului» (GCiv, 51 / 263).

Pelasgii > Valahii se ocupau, începând din orizontul anului 8175 î. H., cu cultivarea cerealelor, cu creșterea vitelor (avem în vedere, în primul rând, cultura Schela Cladovei – cf. GCiv, 267 / DVDac, 19), cu extragerea și prelucrarea aramei – de prin mileniul al VI-lea î. H., îndeosebi, din Ardeal / Carpați (Dacia Nord-Dunăreană / România) și din Balcani.

Între 5500 și 3500 î. H., în regiunea egeeană, «produsele din cupru nu sunt cunoscute», ceea ce înseamnă că difuzarea obiectelor din acest metal nu s-a făcut dinspre Marea Egee, dinspre insulele și țărmurile acesteia, spre centrul carpato-dunărean al Pelasgimii > Valahimii, ci invers, dinspre carpato-

balcanici, din Pelasgo-> Valaho-Dacia, spre regiunea egeeană și mai departe (cf. GCiv, 63). Folosirea cuprului în Pelasgime > Valahime, cunoașterea principiului reducerii unor minereuri cuprifere (la Schela Cladovei, la Moldova Nouă – Dacia-de-România) datează încă de la cumpăna mileniilor al VIII-lea și al VII-lea î. H. Dar despre veritabile centre ale metalurgiei cuprului și aurului în aria-nucleu a Pelasgimii > Valahimii nu poate fi vorba decât după anul 5500 î. H., antrenând în miraculoasa lume a metalelor majoritatea culturilor ante-cucuteniene, începând cu Turdaș-Vincea. Obiecte de aramă deosebit de interesante aparțin complexului cultural Boian-Gumelnița (Dacia-de-România).

Erau fabricate obiecte de podoabă, ace cu cap-spirală, topoare «turnate în tipare de lut ars» și, din faza A-2 a culturii Gumelnița, «se întâlnesc primele obiecte de aur ale eneoliticului pelasg (> valah), tăiate din foi de aur...» (DVDac, 38).

Alături de agricultori și păstori, se evidențiază «specializarea în meșteșuguri», despre care grăiesc «remarcabilele realizări artistice și tehnologice în producerea ceramicii: policromă, lustruită cu negru, canelată sau pictată cu grafit»; «creșterea populației este indicată de densitatea așezărilor; de exemplu, în arealele est-balcanic și Cucuteni, sunt cunoscute câteva mii de așezări și necropole; satele mari au evoluat spre așezări urbane» (GCiv, 62).

Sanctuarul – în afara peșterii sacre – s-a relevat ca spațiu ritual al unei colectivități pelasge > valahe, cu edificii consacrate divinităților protectoare, benefice, unde se petrec epifaniile / ocultările zeilor, ori în care aceștia își află sediul atoatepriveghetor și din care omul poate obține / păstra contactul cu divinitatea invocată.

Principalele sanctuare ale Pelasgimii > Valahimii au fost descoperite la **Caput Bubali / Parța-Banat, Căscioarele-Muntenia, Poduri-Moldova, Ghelăiești-Moldova, Trușești-Bucovina** (din Dacia Nord-Dunăreană / România), **Radingrad** (din Dacia Sud-Dunăreană / Bulgaria), **Sabatinovka-Bug** (Dacia de Est / Ucraina), **Popudnia** (Dacia de Est / Ucraina) etc.

În **panteonul** Pelasgimii > Valahimii se relevă peste milenii, grație arheologiei și tezaurului de mituri / miteme conservate în folclorul pelasg > valah direct din nucleu de la Old European Civilization: *Zeul-Balaur Cosmocreator / Moșul-Balaur*, cu ipostazele concomitent-genezice de *Fărtat* (Samasua > Samos / Dumnezeul Cogaionului, al Sarmisegetusei) și *Nefărtat* (Nebeleizis / Gebeleizis, Dracul / Satana); perechea primordială: *Dacia > Dochia* (Muma-

Pământ) – *Samasua* > *Samos* („Soare-Moș“ / Tatăl-Cer), *Zeița-Gaie* (sau *Baba-Gaia*), *Zeița-Bufniță*, *Zeița-Rață*, *Zeița-Broască-Țestoasă*, *Zeița-Ursoaică*, *Zeița-Vacă*, *Zeița-Țesătoare*, *Zeița-Șarpe*, *Zeița-Agrară*, *Zeița-Fecundației / Gravidații*, *Zeița-Morții* („Doamna Albă“), *Zeița-Apei-Lustrale Bifrons*, *Zeița-Pește* („Sirena Dunării“), *Zeița / Fecioara-Dunării* și altele (cf. GCiv, 82 sqq.).

Dintre riturile Pelasgilor > Valahilor conservate în mitologie / folclor, în sfera *mioritismului* („aspect“ folcloric al Zalmoxianismului, sau al „Creștinismului Cosmic“ – M. Eliade) se evidențiază: *cultul craniului* – „decapitarea rituală“, *cultul „părții“* din „întregul“ *sacru / primordial* (ca parte din persoana imolată), *întruchipând divinitatea primordială*, „tăierea“ / „luarea“ și *îngroparea capului*, *tăierea în bucăți și îngroparea părților trupului considerat în întregime sacru*, *dumicarea / „dimnicarea“ trupului*, *arderea pe rugul gropii rituale*, *aruncarea în țăpi* („țăpuște“), *în sulite / săbii*, *antropofagia rituală*, *lapotul bătrânilor*, *decapitarea rituală a propriilor conducători gentilici*, *trepanarea craniilor și consumarea creierului* („strămoșului mitic“) pentru *însușirea forței regeneratoare a celui jertfit* etc.

Dintre *textele sacre ale Pelasgimii > Valahimii* – în afară de *Mito-textul hierogamiei Tatălui-Cer și Mumei-Pământ* (v. supra, fig. 5), în afară de cele două mito-texte de pe *Statueta Moșului / Tatălui-Cer de la Ocna Sibiului* și de pe *pedestalul acesteia* etc. –, mai amintim: *Mito-textul de pe fusaiola de la Fafos-Kosovska* (Dacia Sud-Dunăreană / Iugoslavia), *Inscripția interioară de pe strachina de la Gradeșnița-Vrața* (Dacia Sud-Dunăreană / Bulgaria) etc.

Tăblița-Soare de la Tărtăria-Ardeal (Dacia-de-România), din orizontul anului 5300 î. H. (v. infra, fig. 15), cunoaște următoarea vectorizare semantic-sincretică:

«(I) Lăsat-am arcul de războinic în seama Zeiței-Gaie, căreia adusu-i-am ofrande, ca și primelor patru conducătoare, în vreme ce mi-a înălțat / rotit Soarele deasupra ; (II) și am cunoscut în schimb nunta (din cerurile Bradului Cosmic) cu Zeița Utu / Utya, Sora-Soarelui, despărțindu-mă de ochii (soției mele de pe pământ) și trecând în lumea zeilor ; (III) jertfa-mi de sfânt trup, aninat în trei țăpi, la rugul înalt, s-o bucurați când ochiul (vostru) zări-va pe apele tăriei barca Dumnezeului *Samasua > Samos* („Soare-Moș“ / „Zamoș“), în capul de-apus al crucii primelor patru conducătoare ; (IV) ca, prin cea de-a treia gaură-ștea, sufletu-mi în față să-i stea, lângă el rostindu-mă, rostuiindu-mă *Salumasua* (*Salumos > Salmoș > Zalmas > Zalmoxis*, „*Omul-Soarelui-Moș*“), apoi hărăzindu-mă vouă drept cap / rege întru spor / belșug la cornute, la grăunțe etc.» (TIr, 844).

Fig. 15. *Tăblița-Soare cu scriere pelasgă > valahă din orizontul anului 5300 î. H.*, descoperită, între altele două, rectangulare, la Tărtăria (Dacia-de-România).

O altă „vectorizare“ semantic-sincretică a *Tăbliței-Soare de la Tărtăria-Ardeal*, datorată sumerologului moscovit, Boris Perlov, sună în același spirit:

«Primelor patru conducătoare, întru cunoașterea de chip a zeului Șane [*Samasua > Samos*, „Soarele-Moș“ / „Tatăl-Cer“], cel mai în vârstă / Moșul [Bătrânul / Înțeleptul, „Sa-lu-moș“ / „omul-Soarelui-Moș“, conducătorul / patriarhul / sacerdotul / preotul-suprem], în virtutea adâncii înțelepciuni, a fost ars, *El, Unul.*» (PJT, 3 [*Unul devine Sacrul Întreg Cosmic*, din seama lui *Unilă, Marele Preot / „Lu“* – cf. VMR, 99 / 424]).

În orizontul anului 5300 î. H., Pelasgii > Valahii din Ardeal (Dacia-de-România, din aria Cogaionului / Sarmisegetusei), sacrificau / ardeau periodic, din cinci în cinci ani, după cum s-a reținut prin „istorii“, pe Regele-Mare-Preot-al-lui-Samasua > Samos într-o bunăstare / prosperitate a agricultorilor, păstorilor, vânătorilor / pescarilor-dunăreni, din „țările de munți / râuri“ cogaionice-circumscrie: Ardealul, Crișana, Banatul, Oltenia etc., subordonate marelui centru administrativ-religios-războinic, „capitalei religioase“ cu templele / sanctuarele celor din panoul religios central (mai târziu, cu Sarmisegetusa, „fortul / tusa sâgilor regelui-zeu-medic, Sarmis“), după cum lasă a se înțelege și celelalte două tăblițe „scrise“, dar rectangulare, ce-l însoțeau pe rug ca talismane.

În orizontul anului 5300 î. H., Pelasgii > Valahii din „țările de râuri / munți“ circumscrie sacrului centru religios-militar-administrativ al Cogaionului

/ Sarmisegetusei aveau deosebită conștiință a jertfei lor întru unitatea de neamuri / triburi și de teritorii aparținând acestora – grație lui Uniilă – unitate ce se constituie dincoace de orizontul anului 4400 într-o formațiune statală a Pelasgimii > Valahimii. Sacrificiile umane ale conducătorilor / „regilor-zei-medici“ din Cogaion / Sarmisegetusa, dintre orizonturile anilor 5300 și 1600 î. H. (până la *Reforma Zalmoxianismului*), au fost reale – reformatorul Salumasua > Salmas / Zalmas > Zalmoxis „ar fi fost al 741-lea rege-zeu-medic“ de urma a fi jertfit, dar care la „potrivitul timp“ a descoperit sacrul scenariu al trimeriei Mesagerului Celest prin aruncarea în trei sulite / țăpi...

Prof. dr. Ion PACHIA-TATOMIRESCU

BIBLIOGRAFIA SIGLATĂ și nota semnalată prin asterisc

(cifra romană de după siglă indică volumul, unde-i cazul, și cifra arabă relevă pagina de referință):

CMar = Marin Cărciumaru, «Mărturii ale artei rupestre preistorice în România» (cu o *Prefață*, de prof. dr. doc. Vl. Dumitrescu), București, 1987.

DAGI = Josif Constantin Drăgan, Șt. Airinei, «Geoclima și istoria», București, Editura Europa Nova, 1993.

DDp = Nicolae Densușianu, «Dacia preistorică» (text stabilit de Victorela Neagoe, studiu introductiv și note de Manole Neagoe), București, Editura Meridiane, 1986.

DVDac = Vladimir Dumitrescu, Alexandru Vulpe, «Dacia înainte de Dromihete», București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1988.

GCiv = Marija Gimbutas, «Civilizație și cultură» (traducere de Sorin Paliga ; prefață și note de Radu Florescu), București, Editura Meridiane, 1989.

GRP = André Leroi-Gourhan, «Les religions de la préhistoire» (5-e ed.), Paris, Presses Universitaires de France, 1986.

PJT = Boris Perlov, «Jivâie slova Tartarii» (traducere în limba valahă de Lydia Löwendal-Papae), în «Noi Tracii» (Roma / Milano), III, 27, 1976, pp. 1 – 6.

PPER = Iustinian Petrescu, «Perioadele glaciare ale Pământului», București, Editura Tehnică, 1990.

PTIr, I = Ion Pachia-Tatomirescu, «Istoria religiilor», I / «Religii ale Euro-Pelasgiei, ale Daciei (Dacoromâniei): Din paleolitic și neolitic, prin Zalmoxianism, până în „Creștinismul Cosmic“ al Valahilor (Dacoromânilor)», Timișoara, Editura Aethicus (ISBN 973-97530-3-5 / vol. I: 973-97530-5-1), 2001.

PTIr-797 = Ion Pachia Tatomirescu, «Textele sacre ale Vechii Europe», în «Renașterea bănățeană»

(Timișoara, ISSN 1221 – 4051), nr. 797, 10 octombrie 1992, p. 9.

PTSâg = Ion Pachia-Tatomirescu, «La început fost-au sâga, sîgetul, siginii, apoi Sarmisegetusa...», Timișoara, Waldpress (ISBN 978-606-614-014-0), 2012.

VMR = Romulus Vulcănescu, «Mitologie română», București, Editura Academiei Române, 1985.

* Variante ale acestui studiu – ori fragmente – au fost publicate în diferite ziare, reviste, volume etc.: (1) în suplimentul «Paralela 45» al cotidianului «Renașterea bănățeană» (Timișoara, ISSN 1221-4051), nr. 2393, din 23 decembrie 1997, p. 7 ; (2) în revista «Caietele Dacoromâniei» (Timișoara, ISSN 1224-2969), anul II, nr. 6 / 23 decembrie 1997 – 21 martie, 1998, pp. 1 – 24 ; (3) în cartea lui Ion Pachia-Tatomirescu, «Istoria religiilor», vol. I / «Din paleolitic / neolitic până în mitologia pelasgo-daco-thracică sau valahică / dacoromână», Timișoara, Editura Aethicus (ISBN 973-97530-3-5 / 973-97530-5-1), 2001, p. 122 sq ; (4) în «Anuarul de martie» (Timișoara, ISSN 1842-0974 / ISBN 978-606-8125-03-9), anul al IV-lea, nr. 4, martie, 2009, pp. 358 – 364 ; (5) în cartea lui Ion Pachia-Tatomirescu, «La început fost-au sâga, sîgetul, siginii, apoi Sarmisegetusa...», Timișoara, Waldpress (ISBN 978-606-614-014-0), 2012, pp. 57 – 108 ; (6) în revista «Scrișul bănățean» (Timișoara, ISSN / ISSN-L 2284-6956), serie nouă, anul al II-lea, nr. 3 (7) / iulie-august-septembrie, 2013, p. 7 ; etc.

(Continuare în numărul 112 al revistei «Dacoromania».)

Grupul de reconstituire istorică „Dacii Singidavei” va avea un nou lider

Consiliul local Cugir a aprobat modificarea unei hotărâri din 2018 privind înființarea grupului de reconstituire istorică „Dacii Singidavei” în cadrul Centrului Cultural Cugir. Potrivit acesteia, se aprobă înființarea unui grup de reconstituire istorică

intitulat „Dacii Singidavei” în cadrul Centrului Cultural „Valentin Uritescu” al Orașului Cugir, format dintr-un număr de 20-50 de membri care va fi condus de către o persoană delegată prin decizie a directorului centrului cultural.

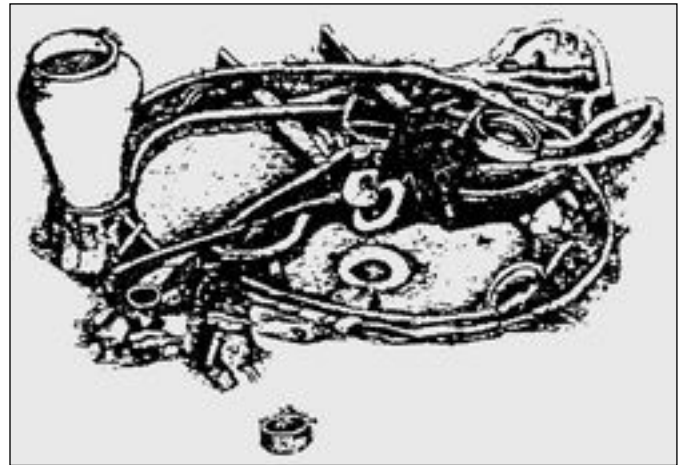
Într-o hotărâre din 2018 de înființare a grupului de reconstituire istorică „Dacii Singidavei” în cadrul Centrului Cultural Cugir se menționa printre altele și conducerea grupului către Bogdan Suciuc în calitate de membru fondator. După cum am aflat, Bogdan Suciuc nu a mai dorit să se alăture grupului și începând cu 2020 a refuzat continuarea acestei activități, fapt pentru care s-a considerat oportună modificarea articolului nr. 1 din HCL și înlocuirea lui Bogdan Suciuc cu o persoană numită prin dispoziție de către conducătorul instituției culturale.

„Menționăm faptul că, având în vedere Strategia Integrată de Dezvoltare Urbană a Orașului Cugir pentru perioada 2021-2030, activitatea Centrului Cultural Cugir cuprinde și sfera turistico-istorică a localității, deținând totodată, din această perspectivă, și personal calificat.

Grupul de reconstituire istorică Dacii Singidavei a participat în ultimul an la o serie amplă de evenimente dedicate acestui gen de activități implicându-se în proiecte locale, zonale sau naționale de anvergură. S-a urmărit permanent dezvoltarea grupului, perfecționarea membrilor în acest gen de activități, respectarea adevărului istoric prin documentare și colaborarea cu specialiștii din domeniu. Obiectivul grupului, acela de punere în valoare, păstrarea și promovarea culturii și civilizației dacice care a locuit pe aceste meleaguri trebuie să rămână în continuare un deziderat al instituției noastre și implicit al orașului, cu atât mai mult cu cât proiectul demarat împreună cu Consiliul Județean Alba de valorificare și promovare a Cetății dacice de la Cugir va asigura o vizibilitate importantă a orașului în acest sector istoric, turistic și cultural”, a declarat directorul Centrului Cultural „Valentin Uritescu”, Diane Dobrean.

Constantin PREDESCU

„Resturile” mormântului princiar in situ

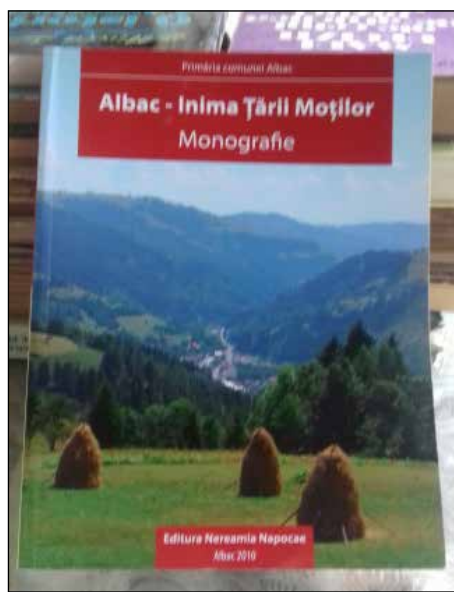
Reconstituirea carul de tip tracic

Piese din inventarul mormântului princiar:

- 1) Umbo – partea frontală, de fier, a scutului;
- 2) Sica de fier și teacă pumnal;
- 3) Coif din fier;
- 4) Situla italic din bronz;
- 5) Vas de incinerare;
- 6) Zăbală de fier de tip tracic;
- 7) Cămașă de zale

Jurnal de scriitor – Albac – inima unei monografii

O monografie bine structurată – de la rădăcinile pământene, luate ca aluat al viitoarei respirații, până la pașii contemporani este binevenită, pentru că, odată primind mirosul de aură tipografică, vorbește pe limba ei, prin felul în care autorii au știut să ordoneze această realitate ieșită de sub tipar, transformând-o într-o strălucire aparte.

În acest context se înscrie și monografia: „ALBAC: INIMA ȚĂRII MOȘILOR”, apărută recent (ediție revizuită), avându-i ca autori pe prof. Sofia Berindei și învățătorul Barbu Todea, purtând ca editor o instituție tot mai vizibilă moral și educativ: Primăria Comunei Albac, care prin profesorul Tiberiu Todea – primar – propun localnicilor, de fapt Munților Apuseni, sentimentul dăinuirii unei așezări, devenită „inimă și suflet” a unei identități geografice, ce și-a creat cu greu, dar cu dârzenie, ieșirea în lume prin obiceiuri, tradiții, realizări edilitare ce poartă numele de istorie trăită, îmbunătățită mereu din generație în generație. Astfel – „Cuvântul înainte”, „Introducere”, „Legenda Albacului”, „Prezentare fizico-geografică”, „Istoria”, „Populația”, „Port și limbă”, „Economie”, „Turism”, „Cultură”, „Învățământ”, „Biserica”, „Sănătate”, „Sport”, „Ocolul Silvic Albac «Horea-Apuseni»” sunt componentele unui travaliu prin care autorii au deșelent frumuseți, Nume, Prenume, instituții, monumente, eroi, segmente de știință, artă, creație, făcând din ele o pagină a recunoștinței pe varii domenii, ce poartă în lume modelul de eroism, devenit contemporan cu toți urmașii. Truda autorilor este și rămâne o fereastră deschisă spre lume, încărcată de sentimentul cel mai curat: iubirea de moșie.

Felicitări, domnule primar, autori, lume ce vă aparține ca răsărit de soare.

Ion MĂRGINEANU

Drumul Românilor Ardeleni Spre Marea Unire – Contribuții Someșene (Constantin Albinetz, Cristina Albinetz)

De la bun început se impune o precizare: prezenta exegeză (semnată de mine – Zeno Millea) nu este o prezentare, un „laudatio”, o contribuție la lansare etc. – și nici nu ar fi avut cum să fie, cartea apărând, în Editura Risoprint, Cluj-Napoca, în anul 2018.

De ce acest gest tardiv? Pentru că, recent, am fost solicitat, de către un grup de cititori, să fac o succintă analiză – apreciere a volumului cu pricina. Așa stând lucrurile, demersul meu nu este altceva decât o mult întârziată recenzie.

*

Să începem cu titlul, care nu mi se pare cel mai inspirat ales. De ce? Pentru că, spre deosebire de „Crișana” de pildă (Țara celor trei Crișuri), „Someșana”, ca entitate geografică, nu există în uzul curent și, pe de altă parte, poate sugera o trimitere nu la fostul județ „Someș” (cu capitala la Dej) – despre care lumea de astăzi nu prea mai are știre, ci la localitatea Someșeni, un fel de suburbie a municipiului Cluj-Napoca.

Înainte de a continua, câteva cuvinte despre structurarea cărții (capitole, subcapitole etc.). Desigur, atunci când vorbești despre „drumul românilor ardeleni spre Marea Unire”, este normal să pornești de la începutul evului mediu și să marchezi momentele, seismele, sinuozițiile acestui drum, precum și evenimentele (inclusiv cu bătaie lungă) care l-au caracterizat. Am spus: să marchezi! Și nu să umpli două din cele trei sute de pagini ale volumului cu

respectiva istorie, arhicunoscută, preluată în stil de compendiu dintr-o bibliografie impresionantă. Asta, evident, dacă vrei să vii, finalmente, cu „contribuția someșană” (Dej, Gherla și, treacă de la noi, Târgu Lăpuș), inedită, la presupusul subiect principal: contribuția la Marea Unire.

Să fiu bine înțeles: mă adresez cititorului avizat. În ceea ce-i privește pe cei mai puțin familiarizați (m-am exprimat eufemistic!) cu istoria noastră, citirea cărții pe care o analizăm ar fi, probabil, una din cele mai lesnicioase și instructive întreprinderi spre deschiderea ochilor și minții asupra a ce-am fost, ce suntem și (avem toate șansele) să fim, să devenim în viitor.

Să mă întorc la cititorii avizați. Alături de disproporția deja amintită, reproșul meu principal adus cărții este că, deși spune adevărul (fără partipriuri, partizane flagrant etc.), pe ici – pe colo, nu spune întregul adevăr. Firește, mă voi rezuma la a încerca să fac, în cele ce urmează, reîntregirile respective. Dar, pentru economie de spațiu și răbdare, voi recurge nu la completări, ci la semne de întrebare:

-De ce coroana lui Sf. Ștefan (Szent István), în porțiunea sa inferioară (coroana propriuzisă) este pur bizantină?

-De ce nu se amintește, alături de aripa ocrotitoare a Vaticanului, și de cea reprezentată de către Imperiul Romano-German?

-De ce nu se subliniază faptul că „descălecătorii” lui Arpád, ajunși în Pannonia (în 896, nu prin Transilvania, ci traversând Carpații Păduroși), i-au găsit acolo pe secui

(care-și revendică, și astăzi, statutul de „prim-descălecători”)?

-Cum de nu se pomenește nimic despre faptul că înșiși secuii (în mod public!) se consideră urmași ai avarilor (despre care se crede că ar fi dispărut deja în secolul VIII)?!

-Cum de nu se amintește despre repetatele dislocări ale acestora („împingere la periferie” – după propria lor expresie), pentru a ajunge, finalmente, în calitate de grăniceri, în actualul amplasament?

-Dacă răscoala de la Bobâlna ar fi fost preponderent socială, de ce, în 1437, după reprimarea ei, a apărut, imediat, alianța antiromânească a ungarilor, sașilor și secuilor, cunoscută sub denumirea de „Unio Trium Nationum”?!?

- De ce nu se spune că doar ungurii (în speță nobilimea) au devenit ba calvini, ba luterani, ba unitarieni, secuii păstrându-și confesiunea romano-catolică?

- De ce se ignoră faptul că a existat până și un veritabil război religios maghiaro-secuiesc, în 1567, când principele Ioan Sigismund al Ardealului a vrut să-i convertească la protestantism, cu forța armelor, pe secuii, lupta având loc la Șumuleul de Ciuc (în apropiere de Miercurea Ciuc) și fiind câștigată de către secuii?!

- De ce se ignoră faptul că sărbătorirea victoriei a fost transformată în ultimii 30 de ani într-un veritabil pelerinaj, onorat cu prezența până și de papa Francisc?!!

- Cum e cu „Edictul de la Turda” din 1568, în care s-ar fi enunțat pentru prima oară libertatea religioasă în Europa și interzicerea discriminării pe baze confesionale?

- Cum de confesiunea ortodoxă a rămas tot schismatică și tolerată încă secole în șir în Ardeal și după acest „Edict” (sărbătorit – inclusiv de către Institutul Cultural Român – la împlinirea a 450 de ani de la emiterea lui)?!!

- De ce nu se spune o vorbă despre faptul că „secretarul iezuit” al episcopului greco-catolic era un veritabil „politruc”, fără știrea și încuviințarea acestuia episcopul neputând face absolut nimic?

- Dar despre faptul că Biserica Greco-Catolică era lipsită de autonomie proprie,

singura de care putea beneficia fiind cea a Bisericii Romano-Catolice Maghiare?

De ce se ascunde faptul că episcopul greco-catolic Ioan Lemeni a fost singurul român care la Dieta de la Cluj, de după Adunarea de la Blaj din Mai 1848, a votat (alături de unguri, sași și secuii) pentru unirea Ardealului cu Ungaria?!!

Dar faptul că episcopul greco-catolic Ioan Bob i-a prigonit o viață întregă pe înșiși corifeii Școlii Ardelene: Samuil Micu, Gheorghe Șincai și Petru Maior, pentru „vina” că, împreună cu schismaticii ortodocși, luptau pentru emanciparea românilor ardeleni?!

De ce se ascunde faptul că Gheorghe Lazăr, Avram Iancu, Emanoil Gojdu, Octavian Goga și Vasile Goldiș (ca să amintesc doar cinci dintre cei mai marcanți!) au fost ortodocși?!

- De ce nu se amintește „amănuntul” că majoritatea liderilor greco-catolici ai PNR erau autonomiști și nu unioniști, adică voiau autonomie și nu unire cu România?!!

- De ce se ascunde faptul că PNR, în frunte cu Iuliu Maniu, a boicotat încoronarea de la 1922 de la Alba Iulia (îndemnându-și, inclusiv în presă, și simpatizanții la neparticipare), fapt foarte bine primit în tabăra (și presa) maghiară a vremii?!!

Și întrebările ar putea continua încă mult și bine.

Dar, repetăm, pentru cei ce nu-și cunosc istoria (ne exprimăm speranța că printre aceștia vor mai fi fiind, totuși, încă suficienți doritori de a o cunoaște – cât de cât), cartea ce a făcut obiectul analizei noastre poate deveni un prețios îndreptar, sau măcar un bun reper de orientare.

Cu o singură rezervă: cred că acel capitol (VI) intitulat „Regimentul 32 Honvezi Dej în timpul Primului Război Mondial” nu are ce căuta în „Contribuțiile Someșene la Marea Unire”.

Zeno MILLEA

File de istorie – 79 de ani de la oribilul masacru săvârșit la Moisei - Maramureș, comis de trupele maghiare horthyste, în 14 octombrie 1944, în timpul celui de al Doilea Război Mondial

Peste câteva zile (14 oct. 2023) la Moisei, Maramureș și în întreaga Românie, ca gest de recunoștință și sacrificiul eroic suprem, în amintirea celor sacrificați mișelește cu maximă cruzime de ostașii armatei ungare horthyste, cei 29 de partizani români vor fi comemorați.

Să ne amintim prin câteva cuvinte despre desfășurarea masacrului.

Moisei, este o comună situată în partea de sud-est a județului Maramureș, aflată la jumătatea distanței dintre orașele Vișeu de Sus și Borșa. După odiosul Dictat de la Viena din 30 august 1940, Nord-Vestul Transilvaniei, intră sub ocupația maghiară, întreg Maramureșul fiind alipit Ungariei. Comuna Moisei a fost printre primele așezări românești ce au intrat sub administrația ungară, încă din 7 septembrie 1940. La data de 23 August 1944, România (a întors armele), trece de partea Alianței și alături de armatele sovietice încep luptele pentru recâștigarea Transilvaniei de Nord. La începutul lunii octombrie a anului 1944, frontul înainta în interiorul Ardealului, fiind eliberate primele teritorii. În aceste condiții au avut loc și crimele de la Moisei.

La data de 14 octombrie 1944, trupele maghiare și hitleriste, aflate în retragere pe Valea Vișeuului și al Izei, au omorât 29 de români în două case de lemn, situate la periferia dinspre Borșa a comunei Moisei, pe drumul principal ce duce spre Borșa și Jud. Suceava. Au fost identificate 31 de victime, din care două au rămas în viață. Cei doi supraviețuitori au fost Vasile Petean, originar din comuna Clujeană Palatca și Vasile Ivașcu din Maramureș, care ulterior a înnebunit. Dintre cele 31 de victime, 24 erau originare din județul Mureș, 3 din județul Cluj și 4 din județul Maramureș. Acești țărani ardeleni, erau internați în lagărele de muncă din Orașul Vișeu de Sus, fiind acuzați de „trădare de patrie”, de patriotism românesc, ori partizanat.

În condițiile înaintării forțelor militare aliate, cei mai mulți dintre cei încorporați în unitățile de muncă obligatorie, au dezertat, încercând să treacă linia frontului și să se întoarcă acasă în localitățile lor de domiciliu. Unii au reușit, alții ba, dintre care și cei uciși la Moisei, au fost prinși de jandarmii unguri de front și duși într-un lagăr improvizat, în casa unui evreu transilvănean deportat în lagărele de exterminare nazistă de la Auschwitz și Birkenau din Polonia.

În ziua de sâmbătă 14 octombrie 1944 (zi în care era și hramul Bisericii parohiei nr. 1 Moisei Centru, la care preot paroh era Gavrilă Nap, la acea dată fiind evacuat cu întreaga populație a comunei, în localitățile de pa Valea Izei, până la eliberarea Moiseiului), prizonierii din lagărul de la Vișeu de Sus, au fost urcați de militarii

unguri într-un camion acoperit (pentru a nu vedea și a ști unde sunt duși) și transportați la Moisei, comuna fiind complet evacuată de locuitori. Un număr de 12 dintre partizani, au fost închiși într-o căsuță de lemn, fiind împușcați de către soldații maghiari trăgând prin ferestre și ușă, fără nici o judecată sau sentință. Înainte de a trage în ei, declara supravețitorul Vasile Petean, că le-a ordonat care sunt fumători și au țigări să-și aprindă câte o țigară. După acest gest au tras în cei aflați în încăperea fără milă. Aceiași soartă au avut și ceilalți 19 prizonieri din cei 31 transportați cu același camion, numai că măcelul a avut loc în altă casă din vecinătate. Masacrul s-a produs ziua în jurul orei 15,00 pe ascuns să nu-i vadă nimeni, pentru a nu avea martori. După ce au tras în ei și au căzut la pământ, au călcat cu picioarele pe cadavre, i-au mai înțepat cu baionetele să fie siguri că nu rămâne nimeni în viață. Cu toate aceste măsuri criminale de precauție, doi dintre cei împușcați au supravețuit (Vasile Petean și Vasile Ivașcu, amintiți mai sus).

În aceiași noapte, casele din lemn, majoritare, în special cele de pe lângă șosea și nu numai, au fost stropite de către militarii horthyști cu benzină și li s-au dat foc, vrând să radă de pe fața pământului satul, arzând în totalitate peste 300 de case cu anexele și dependințele care erau construite din bârne de lemn. transformând satul într-o noapte în scrum și cenușă, pustiindu-l.

Cadavrele celor împușcați care băteau într-un lac de sânge de 3-4 degete, au rămas în putrefacție în același loc de execuție încă două săptămâni, până când s-au întors localnicii după aproape trei luni din locurile de evacuare de pe Valea Izei, la casele lor care erau doar scrum și cenușă. Dând de aceste cadavre, le-a îngropat într-o groapă comună situată în apropierea celor două case în care au fost executați.

Deasupra acestei gropi comune a fost înălțată o troiță din lemn, înlocuită după câțiva ani de un obelisc din piatră ce dăinuie și în zilele acestea.

După câțiva ani s-a ridicat Monumentul Martirilor Eroii de la Moisei, opera sculptorului Vida Gheza, la început din lemn de stejar, iar după un timp din coloane de piatră, după cum îl voi descrie în acest material.

Monumentul Martirilor Români de la Moisei sau Monumentul Eroilor de la Moisei, este un monument istoric aflat pe teritoriul comunei Moisei, jud. Maramureș. Este amplasat pe o colină, la marginea localității în apropierea caselor în care s-a produs masacrul. A fost realizat de sculptorul maramureșean Vida Gheza în anul 1972, în amintirea martirilor uciși de trupele horthyste în retragere, fiind mărturie privind crimele comise de maghiari în timpul celui de al Doilea Război Mondial, asupra populației civile, care nu aveau altă vină decât aceea de a fi români.

Monumentul reprezintă un simbol al jertfei sutelor de mii de vieți închinată și dăruite pe altarul sacrificiului pentru România, evocând toți eroii neamului, nu doar cei care și-au găsit sfârșitul prin ură și cruzime la Moisei.

Monumentul cuprinde 12 figuri (2 chipuri omenești și 10 măști tradiționale maramureșene), cei 12 stâlpi impresionează prin poziționarea și semnificația fiecărei măști; Omul pădurii, Omul nopții, Omul apelor sau Omul care horește (Vida Gheza).

Evenimentele de la Moisei și Monumentul, a constituit sursa de inspirație a filmului artistic „Ultima Frontieră a Morții” regizat de Virgil Calotescu în 1979, avându-i în distribuție pe actorii Florin Piersic, Ion Dichiseanu, Vlad Rădescu, Emanoil Petruț, Mihai Mereuță, Mariana Mihuț, alături de o mulțime de figuranți din rândul populației locale din Moisei.

Monumentul - Ansamblul Memorial de la Moisei, împreună cu una dintre casele în care au fost executați o parte din cei 29 de martiri, amenajată și transformată în anul 1983 în Casă memorială-muzeu, deschisă publicului larg, toate acestea în amintirea martirilor, constituie prin miile de vizitatori și turiști un loc de pelerinaj, pentru toți cei ce iubesc România, cu trecutul istoric real al ei. Slavă și recunoștință tuturor eroilor martiri și celor care s-au luptat să țină România și poporul întregi! Prin iubire să triumfe pacea în lume!

Dragomir VLONGA

Pe Aleea Scriitorilor din Alba Iulia a fost omagiat scriitorul Mihail Sadoveanu la 143 de ani de la naștere și comemorat poetul Adrian Păunescu la 13 ani de la moarte

După ziua de miercuri 1 noiembrie 2023, când la bustul de pe Aleea Scriitorilor, din Alba Iulia, iubitorii de literatură albaiulieni au comemorat 62 de ani de la plecarea în veșnicie, a scriitorului, poetului, jurnalistului și diplomatului Aron Cotruș, n. 2. 01. 1891 la Sibiu - d. 1. noiembrie 1961 la Mirada -California - SUA, înmormântat în cimitirul „Sfânta Cruce” din Cleveland. La numai câteva zile, mai precis duminică 05 noiembrie 2023, Aleea Scriitorilor a găzduit două evenimente deosebit de importante, fiind vorba de:

1. Omagierea la 143 de ani de la nașterea scriitorului, romancierului, nuvelistului, ziaristului, eseistului, traducătorului, poetului, funcționarului public, politicianului, academicianului, Președintele Uniunii Scriitorilor din România, Mihail Sadoveanu, născut la 05 noiembrie 1880 la Pașcani - d. 19. 10. 1961 la 81 de ani București, înmormântat în cimitirul Bellu, care a lăsat literaturii române o valoroasă și bogată operă literară.

2. Comemorarea la 13 ani de la moartea marelui poet, critic literar, eseist, director de reviste, publicist, scriitor, traducător și politician român Adrian Păunescu, născut la 20 iulie 1943 la Copăceni - Sângerei - Basarabia - d. la 05. noiembrie 2010, București, care și acesta prin activitatea literară prolifică a lăsat o contribuție deosebită patrimoniului literar român.

La busturile celor doi mari titani ai literaturii române, reprezentanții fundației „Alba Iulia 1918 pentru Unitatea și Integritatea României”, președinte ing. Vasile Todor și a revistei „Dacoromania”, director ec. Ion Străjan, organizatorii de serviciu a acestor evenimente, au deus la busturi coroane de flori.

Participanților prezenți la evenimente, teologul Rimo Vlonga, le-a vorbit despre viața, activitatea și opera acestora, menționând și legăturile de suflet a celor doi în raport cu oamenii și meleagurile albaiuliene (Sadoveanu îndrăgostit de Valea Sebeșului (Valea Frumoasei), legat de odihna osemintelor fiului Mihiu, ce-și doarme somnul în cimitirul Eroilor din Alba Iulia), iar Adrian Păunescu, îndrăgostit de așezământul monahal de la Râmeț, atașat Episcopiei Alba Iulia și de Congresul Spiritualității Românești pe care l-a adus de la Herculane la Alba Iulia etc.

Bucuria, bucuriilor la aceste evenimente l-a constituit prezența grupului de copii „Glas de înger” ce funcționează pe lângă Parohia Ortodoxă „Platoul Romanilor” Alba Iulia - preot paroh Grigore Buda, împreună slujitor cu pr. Petrișor Muntean-Inspector eparhial și pr. Dr. Alexandru Teompa. Acest grup de copii pasionați de muzică vocală și instrumentală (chitară), sunt recrutați în majoritate dintre elevii Seminarului Teologic „Sfântul Simion Ștefan” Alba Iulia și sunt coordonați de prof. Sorina Matei.

Acești minunați copii, au prezentat un adevărat recital de muzică folk în aer liber, la bustul poetului Adrian Păunescu, a cărui versuri au stat la baza repertoriului prezentat.

Evenimentele au fost o reușită și o provocare pentru viitorul acestor manifestări de pe Aleea Scriitorilor.

Merită aduse mulțumiri tuturor celor implicați în realizarea evenimentului și în mod special copiilor.

Dragomir VLONGA

Trista realitate

Poporul Român în cântecele și versurile sale populare a consemnat (când a fost cazul) toate cele mai tragice momente din istoria sa, printre care și .....

„La Oarba și la Iernut
O ținut bătaia mult,
Cădeau tații și feciorii
Cum se scutură bujorii...”

Amintirile despre evenimentul istoric petrecut în urmă cu aproape optzeci de ani, mi se deapănă în memorie, făcând legătură cu tehnica I.T. din zilele noastre, astfel:

În săptămâna 11-17 sept. 2023 posturile noastre de televiziune au adus în atenția telespectatorilor evenimentele de la data de 16 sept. 1944 la Oarba de Mureș și Iernut din jud. Mureș.

Au fost evenimente de un tragic înfiorător, cu 11.000 morți și alți zeci de mii răniți din rândurile Armatei Române eliberatoare ale Ardealului, în timpul celui de al Doilea Război Mondial, la locul și data de referință de mai sus.

Unele „dedesubturi” ale faptelor sunt păstrate în „ceață”, căci prezintă aspecte – într-un fel- compromițătoare pentru „unii și alții”.

Personal sunt însă în măsură să le aduc „la lumină” atât cât îmi permite memoria.

E necesar însă să dau timpul înapoi, cu mulți, cu foarte mulți ani în urmă.

Între anii 1963-1968 am fost ofițer criminalist foarte tânăr și ca vârstă, dar și ca loc de muncă, specializare etc. etc., la Miliția Regiunii Hunedoara – Deva biroul tehnico-științific, devenit apoi serviciul criminalistic după ce i s-a schimbat titulatura.

Atunci, într-una din zile a venit la noi șeful Arhivelor Statului Regiunii Hunedoara-Deva pe nume Frățilă (decedat de foarte mulți ani) cu un document care trebuia reprodus foto. Mi s-a dat mie, care eram .... cel mai mic!

Discuțiile le-a purtat cu șeful meu direct de atunci, eu doar auzind fragmentat despre ce era vorba. Am fost ales apoi ca executant, adică cel care a reprodus documentul împetricinat, reprezentând pentru mine subiectul acestui material.

Tot atunci mi s-a dat traducerea în limba română a jurnalului de luptă al marelui Rodion Malinovski, Comandantul Frontului II Ucrainean, în care fuseseră încorporate și trupele române, după trecerea lor ca aliate ale Armatei Roșii, în partea a doua a războiului.

Eram prea naiv (inocent) la vremea respectivă să pot să-mi dau seama ce ajunsese în mâinile mele! Un

document de importanță capitală! În confesiunile sale din jurnal viitorul mareșal era indignat și plin de ură pentru atrocitățile săvârșite de trupele române la Odessa față de populația civilă. Am înțeles că în rândul localnicilor fuseseră persoane dragi lui, care au dispărut, victime ale românilor cotropitori. Putea ofițerul să-i uite? - Nicidecum!

Tot români erau acum și actualii lui subordonați, dar spiritul de răzbunare clocotea în el.

Sosise momentul prielnic!!

La capătul unei cornișe era amplasat un corp de mitraliori nemți, care nu cedau terenul, iar jos trupele române, deveniți de acum dușmani de moarte. Cornișa trebuia cucerită. De către cine? - De către români! Mareșalul Malinovski, temporar, s-a transformat în comandantul direct al ofensivei românilor infanteriști:

- Porniți la luptă, iar eu vă voi sprijini cu artilerie și aviație sovietică!

Zis și făcut!

Zis, dar ... nefăcut, căci sosiseră clipele răzbunării.

Înaintau românașii noștri, însă erau tocați mărunț, mărunț, pentru că sprijin... iok!

De 4 ori au încercat trupele române, cu tot atât de 4 eșecuri.

Abia a cincea oară au reușit. Dar cu ce sacrificii!! Statisticile sunt crude, însă reale.

Tot filmul rezultă din jurnalul personal al Mareșalului Malinovski. Unde o fi în prezent atât jurnalul cât și traducerea? - Enigmă totală!

Acum textul acestui material ar rămâne incomplet dacă nu ar apărea și niște adăugiri explicative necesare.

În toată perioada ocupației vremelnice a teritoriului fostei U.R.S.S. de către trupele române, între ocupantul român și populația civilă au fost relații tensionate permanent. Niciuna dintre cele două tabere n-a stat ... cu mâinile în sân!

O ripostă de proporții din partea localnicilor s-a materializat prin aruncarea în aer de către trupele N.K.V.D.(rămase intenționat pe teritoriul ocupat) a clădirii Comandamentului Armatei Române de la Odessa, faptă soldată cu număr nedefinit de morți, răniți și pagube materiale incomensurabile.

Acest adagiu poate constitui și concluziile prezentului material.

Col. (rtg.) Dorin OAIĐĂ

Mărul de Roșcani, ultoane la uspăț

Cândva, în grădina cășii părintești din Roșcani, priveam cu nostalgie cum un măr de soiul „Renet de Canada”, de ceva vreme zăcea uscat lângă un gard. Atâta doar că nostalgia se datora faptului că la uspățul din 1943 al părinților mei, aceasta fusese „ultoanea”, care funcționa de florile cu care era încărcată primăvara, le arăta acestora gradul de îmbelșugare pentru anul respectiv. Și aceasta deoarece în Roșcani exista tradiția sfântă ca la oricare uspăț, mirii însoțiți de alaiul de uspăcioni în frunte cu nănașii și conduși de stegarul fecioresc, trebuiau să ude ultoanea cu apa din ciubărul miresei (ca să se prindă!), eveniment al uspățului desfășurat pe acorduri bine susținute de muzica tocmită de cuscrii.

Iar ravagiile acestui dezastru, n-aveau cum să nu-mi amintească momente ale copilăriei mele în care împreună cu copiii satului, pândeam încheierea acestui act al uspățului, botezat în tradiție „udatul ultonii”, când spre disperarea părinților, noi copiii ne aruncam să culegem fiecare cât mai mulți din bănuții rămași la rădăcinile proaspăt udate ale ultonii.

Pentru clarificarea cititorului, trebuie amintite câteva reguli, care după tradiție „uspăcionii” erau obligați să le respecte în Roșcani, înainte de cununia religioasă:

- „ultoanea” era un măr tânăr ales sau chiar plantat de mire (desigur sub supravegherea nănașului!), în grădina cășii unde urmau să viețuiască mirii,

- „uspățul”, debuta duminica la amiază, cu faptul că „cerfarii” (uspăcionii miresei) așteptau în ocolul miresei sosirea „cuscrilor” (uspăcionii mirelui);

- pe acorduri de marș nupțial, alaiul care însoțea mirele și nănașii, în așteptarea prezentării miresei, „juca steagul fecioresc” în jurul mesei pe care aștepta plin cu apă „ciubărul miresei împodobit cu verdeață”;

- de pe treptele cășii, „vornicul mic”, (cel al miresei!), prezintă (în versuri!) mireasa, mâinile lor nefiind de fel în contact direct, ci prin intermediul unui „cișcineuț”, o batistă brodată de mireasă ca față;

- mireasa condusă de vornicul mic, după ce ajungea în dreptul mesei pe care stătea ciubărul, își înmuia în ciubăr buchetul de mireasă (special făcut din fire de busuioc legate naționalist cu panglică tricoloră!), cu care stropea mulțimea din ocol în cele patru puncte cardinale;

- urma apoi momentul (desigur tot însoțit de muzică!) în care „vornicul mare”, cel al mirelui, după ce a preluat de la vornicul mic colțul de la cișcineuțul miresei, o învârtește pe aceasta de trei ori în jurul mesei cu ciubăr („ca aceasta să țină minte acest moment!”), după care predă colțul cișcineuțului cu mireasă cu tot, nănașului (cel care de fapt garantează căsnicia!), care în final predă colțul cișcineuțului mirelui, (care în final îl împătorește și-l păstrează toată viața cu sfințenie!) și acceptă cu un sărut mâna miresei, dar și cu unul pe obraz sau chiar pe buze;

- urmează „spălatul pe mâini al uspăcionilor” (moment care semnifică faptul că s-a încheiat un lucru bine făcut!), cu apă din ciubărul miresei, turnată cu economie de mire (ca să ajungă la toți!), după care fiecare dintre uspăcioni își șterge mâinile cu cingea (ștergarul cusut de ea ca față, pentru acest serviciu!), fiecare plătind mireasa, desigur cu monede aruncate în ciubărul miresei (sau chiar cu hârtii așezate pe o farfurie, lângă!);

- după încheierea „spălatului mâinilor”, mirii trec cingea miresei prin urechile ciubărului, pe care îl ridică de pe masă și însoțiți de tot alaiul pleacă la udatul ultonii. Și desigur, tot ritualul avea loc pe ritm de marș nupțial, bine susținut de muzică și dubă, până ce copiii culegeau toate monezile de la rădăcina ultonii udată de miri. Și poate că mai erau ceva faze de respectat, dar în mare cam așa mi-aduc eu aminte că se întâmpla.

Desigur că aceste aduceri aminte, cuprindeau și acea tristețe pe care am revăzut-o pe fețele părinților mei în 1966, atunci când aceștia priveau împietriți la locul mărului, acum eliberat de un escavator care lucra la fundația pentru clădirea ce urma să fie o viitoare pensiune agroturistică, care după noua modă europeană intrată deja în Roșcani, trebuia să înlocuiască moara țărănească (existentă de prin 1710 pe Râul Dobrii!), cea care deja fusese mutată la loc de cinste în Muzeul Satului „Astra” din Dumbrava Sibiului. Și cu toate că pensiunea am numit-o „Cornelia”, așa cum o chema pe mama, mi se strânge inima când mă gândesc că la puțin timp ea a și murit.

Acest obicei al „mersului la ultoane” mai este povestit chiar și azi de câțiva roșcănașii bătrâni care se respectă, tradiție prin care la noi în Roșcani fiecare generație de miri, își are „ultoanea” udată cu apă din ciubărul miresei, înainte de plecare la Biserica Ortodoxă „Bunavestire”, pentru cununie, ca mai apoi, aceasta să fie considerată „mărul căsniciei din grădina cășii”.

Așa că dacă oricând te nimerești într-o vizită la un roșcănaș și însemni ceva pentru gazdă, după ce aceasta și s-a lădat cu casa de locuit, cu care desigur se fălește, îți prezintă obligatoriu și „fundușul”, așa cum era numită în vechime „grădina cășii gi locuit” și nu scapi până nu-ți prezintă și „mărul căsniciei”, pe care oricum îl ghicești imediat după felul cum este situat, „adică nu departe de calea zilnică pe care o face stăpânul prin grădină și care atunci când gazda trece pe lângă el îi dă binețe și cu care chiar dialoghează, ba de multe ori i se spovedește, că sigur ce-i spui, între crengile lui rămâne”.

Ioan Ovidiu MUNTEAN

POESIS

Maria D'ALBA

***

Dumnezeule ceresc,
Ție azi mă spovedesc
cu smerenie-ncercând
să descopăr șerpi în gând
ca de ei să mă păzesc
până-nvăț să-i îmblânzesc!
Te rog, Doamne, să îmi dai
lumină ruptă din RAI,
sufletul să-mi altoiesc
cu haru-i dumnezeiesc!

***

Doamne, de ce m-ai lăsat
să mă umplu cu pământ?
Sunt un bulgăr de păcat
rostogolit în Cuvânt?

Dacă după chipul Tău
și asemănarea Ta
m-ai făcut, atunci, cel rău
încearcă-a Te imita?

Șarpele l-ai inventat
să mă spurce cu pământ?
Sunt un bulgăr de păcat
rostogolit din Cuvânt?

***

Ispitele iar năpârlesc
de vise! Simt prin sânge
cu cozile cum mă izbesc!
Ajută-mi a le stinge!

Trezește-mă cu lacrima,
din păcatul somnului,
tămăduiește-mi patima,
Sfântă Maică-a Domnului!

De-atâta deșertăciune
înghesuită-n Cuvânt,
mai am loc în RUGĂCIUNE
să mă scutur de pământ?

***

Avalanșa de tăcere
cine a stârnit-o, oare?
Doamne, mi-ai dat ca repere
pârția din lumânare?
Avalanșa de tăcere
cine a stârnit-o, oare?

Gândurile fracturate
le așezi în RUGĂCIUNE
ca-ntr-un ghips, atent fixate,
până se sudează bine!
Gândurile fracturate
le așezi în RUGĂCIUNE?

Sufletu-mi umblă pe ape
Trăgându-mă spre lumină,

În trup, tot mai greu încap
Când revine șters de vină!
Sufletu-mi umblă pe ape,
Trăgându-mă spre lumină!

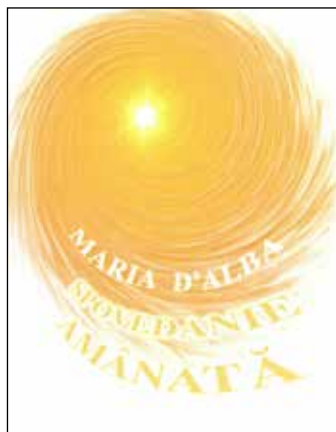
***

Dacă-s un Cuvânt de-al Tău,
nu mă-ngădui la rău
și-mi dă, Doamne, lacrima,
cu ea să-mi pot lumina
sufletul, până voi ști
de ispite-a mă feri!
Dacă-s un Cuvânt de-al Tău,
nu mă-ngădui la rău!

***

Dumnezeu este cu mine,
nimic rău nu mi se poate
întâmpla! E-atât de bine
că mă luminezi în toate!
Îmi filtrezi prin rugăciune,
Doamne, gândurile mele,
separând care sunt bune
de balastul celor rele!
Sfinte, Cel fără de moarte,
chiar dacă șarpele vine,
nimic rău nu mi se poate
întâmpla! Tu ești cu mine!

***

Vrejuri, gândurile mele!
cum să scap, Doamne, de ele?
Tot mai strâns mi se agață
de suflet, somn, vis, viață!
După plâns, arse de sare,
se refac cu-nverșunare!
După post, deși-s plivite,
năpădesc neîmblânzite!
Dă-mi, Sfinte, o Rugăciune
în care să îmi pot pune
gânduri fără de ispite,
din cele nealtoite
cu DOR! Spre-a putea învinge
șarpele crescut în sânge!
Vrejuri, gândurile mele,
scapă-mă, Doamne, de ele!

***

Cine subțiază, oare,
conturul aurei mele?
Încearcă doar s-o măsoare
sau vrea de păcat s-o spele?
Cine subțiază, oare,
conturul aurei mele?

De ce iar îmi risipește
polenul de pe cuvinte?
Gândul prin somn mi-l descrește
sau îl dă cu cele sfinte?
De ce iar îmi risipește
polenul de pe cuvinte?

Doamne, dă-mi un semn că-i bine
să-mi las umbra netezită
de cine calea-mi aține
în vis: înger sau ispită!,
Doamne, dă-mi un semn că-i bine
să-mi las umbra netezită!

În sânge se înserează
sau este-o eclipsă de dor?
lacrimile mă-nfiază
numai în dialectul lor?
În sânge se înserează
sau este-o eclipsă de dor?

Pată vie, de lumină, sunt?
sau rază de-ntuneric?
Cuvânt ispășind o vină
pe a crucii lung generic?
Pată vie de lumină
sunt? sau rază de-ntuneric?

Doamne, dă-mi un semn că-i bine
să-mi las umbra netezită
de cine calea-mi aține
în vis! înger sau ispită?
Sfinte, dă-mi un semn că-i bine
să-mi las umbra netezită

„Mamă, pe mine m-ai uitat!”

Generații după generații, un popor întreg, și-au durat dragostea ori recunoștința, față de predecesorii care au dat o lecție de construcție umanității – oameni exemplari care au participat activ la modelarea semenilor, formând treptat o galerie ilustrată, îndrumând viața societăților.

Avem datoria să medităm asupra faptelor predecesorilor noștri! Avem nevoie de modelul oamenilor care au făcut lumină pe pământ, evitând modelul celor care au fumegat! Se cunoaște faptul, că activitățile intelectuale - orientarea acestora, a fost impulsionată de tradițiile culturale în decursul secolelor – valori care s-au cristalizat.

În culturile europene, programul elaborat de oameni care au trăit în societăți diferite, aceste structuri „erau mai diversificate în OCCIDENT și mai puțin mobile în BALCANI”.

Din izvoarele de epocă ne vorbesc mari înaintași, pe care noi, cei de azi îi așezăm în galeria oamenilor generatori de spiritualitate, din a căror iubire de neam, ca o stâncă tare, de care s-au spart valurile vremurilor, din biografia morală și operele arborescente, au rămas prin generații în minte și suflet, însemnele înțelepciunii și utilității operelor lor – însemne de care ne amintește Revista „DACOROMANIA” – fondată în anul 1999, de „FUNDAȚIA ALBA IULIA 1918 PENTRU UNITATEA ȘI INTEGRITATEA ROMÂNIEI”, Director IOAN STRĂJAN, Redactor-șef ION MĂRGINEANU, secretar de redacție: prof. Ioan Popescu, colegiu de redacție: col. (r) ing. Gabriel Grigoraș și ing. DAN BOTIZA. Consiliul director al Fundației Alba Iulia 1918 pentru unitatea și integritatea României. Se cuvine să amintesc și Consiliul director al fundației: Președinte Vasile Todor, prim-vicepreședinte: Dragomir Vlonga, vicepreședinte : Ioan Străjan, vicepreședinte: Constantin Opincariu, vicepreședinte: Nicolae Paraschivescu, vicepreședinte: Gabriel Grigoraș, cenzor: Ioan Galdea.

Revista „Dacoromânia” are consultanți științifici și colaboratori în frunte cu prof. Virginia Ardelean Niculescu, coordonator de număr - Ion Mărgineanu, Ioan Stăjan și Vasile Todor; culegere, tehnoredactare:

ing. Daniela Meteș. Oameni generatori de spiritualitate – personalități din diferite domenii de activitate, care au desprins încă din zorii dimineții, din jocul de copii, cu fermecătoare plete aurii, adevăratul drum al vieții, glăsuiesc prin faptele și opera lor, despre lumea în care au trăit și despre lumea în care trăim. Mă gândesc la cuvintele domnului Alex Ștefănescu – critic literar: „Educația ca teren necultivat este o urgență, și cei care au de pierdut sunt tinerii. Un om cultivat devine OM – o creatură din Paradis – se umanizează.” Revista „Dacoromânia” promovează oameni cu virtuți alese, cu dragoste de acest pământ legendar, saturat de nenumăratele SALBE, prin jertfele străbunilor, care au lăsat mărturii ale spiritului constructiv – FĂCLII prin VREMI!

Trăind într-o lume distrusă matiarialicește și sufletește, o lume a picanteriilor, a unor atitudini corozive, ABERÂND de la o normalitate dorită, o lume bolnavă și ANOSTĂ, greu de suportat, trebuie să avem puterea de a ne autoeduca permanent, pentru a forma copiilor noștri o atitudine onestă față de viață și o măsură a lucrurilor. Cum să pătrundem în labirintul acestor vremuri și cum să ne regăsim într-o lume fără repere morale, care a rupt SIMBIOZA cu cerul și conexiunea cu sufletul ?!!!

Sunt sigură că oamenii care conduc această revistă, au pornit la drum, alături de colaboratori, de cei care participă la manifestările culturale, cu o conștiință morală și respect pentru promovarea valorilor noastre naționale, cu gânduri și simțăminte deosebite, prețuindu-i și alăturându-mă prin versurile mele:

Mișcate-s florile de-o adiere de vânt
Mișcat e omul de-un cuvânt;
De cuvântul ce poartă rădăcina
Locului în care mi-am lăsat inima;
Locului în care m-am născut
Și dorul care m-a durut!
Eu recunosc culoarea locului
În cuvinte din bătrâni
Purtând pecetea dorului
De Dumnezeu lăsată-n suflet
La români!

Din copacul inimii
Am desprins un cuvânt
Ca să împodobesc acest pământ!

Dar e dureros să constatăm că de multă vreme manifestările culturale s-au transformat în festivism (interes financiar, electoral, etc.). Cât învață societatea din astfel de manifestări?!

Revista „Dacoromânia” Alba Iulia 1918, lasă urme ale perenității neamului nostru, cu semn al aspirației spre frumos și lumină, inserând pe „tulpina eternității românești lăstari, din care să răsară lujer sfânt, pe pământul cu buze arse de sete, și într-o domoală depănare să se audă de pe pământul natal melopeea baladei și buciul sunând jalnic ”Sara pe deal”.

Cuvântul este măsură, spunea Tudor Arghezi, care a lăsat tipare durabile de expresie lingvistică. De aceea scriu cu dor de pământul natal:

În suflet răsărit-a dorul// Și-a prins rădăcini//
Acolo își află izvorul// Cuvintele din bătrâni//
În ȚARA DORULUI ai să găsești// Frumoasele
cuvinte românești:

TAINĂ, MURMUR, TÂNGUIRE // Și sfântă
rostitire//

TAINĂ, MURMUR, COLINDE// DOINĂ, DOR
și DORURI SFINTE!

(Paraschiva Cărbunar, vol. Zestrea amintirilor, 2015, Editura Primus Oradea – prefață și traducerea în engleză a două capitole, prof. Dat Pavel – inspector al jud. Alba în perioada 1968-1985. Pios omagiu, eminentului prof. Dat Pavel și soției precum și dragilor mei profesori de la Liceul „H.C.C.” – Alba Iuliu!)

Gândurile mele fuzionează cu ale oamenilor care promovează binele, armonia, moralitatea și respectul pentru valorile umane. Educația va deveni eficientă și reală, numai atunci când va face parte din conștiința fiecărui om. Cât am învățat din școală, biserică, de la părinți, din viață?! Trebuie să găsim teren prielnic pentru a arunca sămânța bună! Prin scris oamenii promovează valorile morale, consolidând coeziunea dintre generații! Revista „Dacoromânia” vizează funcția educativă a culturii, a valorilor realizate de spiritul acestui popor - știință, artă, morală, religie, drept!

Scriitorul N. Salade spune: „reperle spirituale ne-au ajutat să rezistăm peste timp.”

Revista reprezintă o caleidoscopie locală și națională, vizând problema continuității neamului nostru. De aceea vă îmbrățișez pe toți cei dragi de acasă (Acasă include și Basarabia noastră) și în

matricea universului meu sufletesc vă strâng ca pe niște spice de lumină, în EDENICA GRĂDINĂ. Mulțumesc d-lui Ion Mărgineanu –scriitor devotat pământului nostru pentru coordonarea acestei reviste! Mulțumesc colaboratorilor și cititorilor ei, oriunde se găesc, cu dor de ȚARĂ!

Îmi plec fruntea, domnule director Ioan Străjan și vă dedic poemul „Copacul din copilărie”:

Lasă-mă să plâng pe umărul tău
Copac falnic din copilărie,
Ce-mi cunoști a vieții poezie,
Și-mi cunoști pământul acesta împădurit
De strămoșii care te-au iubit!
Și care te privesc printre cetățile solare
Din alte lumi spre neuitare!

Și ne trimit mereu solie
O rază din ALBA VEȘNICIE;
Copac falnic cu umbre mari
Îți scuturi lung, povara grea de ani,
Peste codrii, peste munți cu ciobani;
Iar soarele ce curge, printre crengi tot mai aproape
Ca o ninsoare-mi cerne, eternul pe pleoape!
Sufletul strămoșilor, prin seva ta coboară,
Privind cu dor, peste ȚARĂ!

Pentru mine, întâlnirea cu această revistă (prin fratele meu NICOLAE VOICU aduc mulțumiri) reprezintă o sărbătoare și un îndemn pentru tineri și vârstnici, sub semnul poetului de la Lančrăm: „Ne-a fost dat să luminăm cu floarea noastră, un colț de pământ! Dacă am reușit, înseamnă că eforturile noastre n-au fost zadarnice”.(Lucian Blaga)

Și astăzi se aude replica amară a copilei, rostită de „copila din sud” cu valențe alegorice ale românilor rămași dincolo de HOTARELE STATORNICITE, cu atâtea sacrificii, în 1918-1919 (din Poemul Unirii de Zaharia Bârsan – Mamă, pe mine m-ai uitat!)

Doamne ajută-ne!

Cu aleasă prețuire,

Prof. CĂRBUNAR Paraschiva –
membră în Liga Scriitorilor
din România – filiala Cluj

Zece albi spălați cu sânge

(Parodie amăruie la cei Zece ciocolatii mititei)

Zece albi spălați cu sânge
Și corect politic
De-un greier
Pe creier
Au plecat la târg
Să cumpere-n grabă
Cu plata 'nainte
O lume întreagă
La minte –
Alta de se poate,
C-asta, din păcate,
Este în război
Pe viață și moarte
Cu noi!

Pân' să dea de lumea
Pașnică și nouă,
Au mai rămas nouă
Fiindcă unul, citind DEX-ul,
S-a decis să-și schimbe sexul.

Nouă albi puțin frustrați
Că-s surori, nu frați,
S-au dus la un bal
(Mai mult carnaval!)
Într-un sat global,
Dar n-au prea dansat
Fiindcă au aflat
Că unul și-a luat
Chiar un doctorat
Cu un plagiat
Și s-au ofuscat
Și au reclamat
Până la Senat
Că plagiatorul
Intrat în ogorul
Privilegiat
Nu-i decât un tont
Neo-semidoct
La minte necopt...
Senatul l-a luat
Și l-a nscăunat
Secretar... de stat
Degeaba și, pot
La datu-ndărăt...
Iar când s-a spart balul
Cel cu carnavalul,
Mai erau doar opt.

Opt albi trași la față
De-o albastră viață
S-au dus într-o noapte
C-o oală cu lapte
S-o vândă la piață
Pe-un fir de verdeață,
Dar s-au înverzit
De ciudă, cumplit,
Când au prins de veste
Cum că, pe la spate,
Unul, stele coapte
Vindea la tejghea
Pentr-o micșunea.
Și-au mai rămas șapte.

Șapte albi cu șase case
Luate cu acte false
S-au delimitat
Crunț scârbiți de unul
Care a dat tunul

De s-a fost votat
Și s-a nscăunat
Galben-Împărat
Într-un vechi palat
Cu alei umbroase
Unde, ocupat
Cu atâta stat,
Trage la aghioase...
Și-au mai rămas șase.

Șase albi din fire slabi
La fibra străbună
Au visat ei câte-n lună,
Dar niște nababi
(Nu știu dacă șvabi!)
Meșteri la opinci
L'încălțară-n glumă
Pe unul cu gumă
De-a șters-o expert
Până-n Parlament.
Și tot în opinci,
Au mai rămas cinci...

Cinci albi cu opinci de-oțel
Au mers la Bruxelles
Și-au bătut din pînteni
Că pân' la armîndeni,
Musai să primească

Ginta românească
Rută asfaltată
'N balta șenghenată.
Dar circul nu-i teatru:
Unul făcu saltul
Spre gardul înaltul –
Altul decât zidul
Cu, de fier cortina,
Ce-a împărțit vina
Strict, după doctrina
Între cei cu banul
Și cei cu ciocanul,
Fiindcă o frumoasă
Meșteră la coasă
A pornit asaltu'
Pe câmpul global,
Fără vreun semnal
De la Preaînaltu'...
Și-au mai rămas patru.

Patru albi strânși cot la cot
S-au trezit c-un pumn în bot
De la unul care
Se vrea Ca(r)l de mare
Și pe crâng despot,
Și au pus de un boicot.
Unul a băut țigetei
Și s-a inflamă de tot
Că *aiasta nu se poate*,
Că boicotul ne desparte
De prieteni *oemvei!*
Și-au mai rămas trei.

Trei albi fără dicție
Într-o coaliție
Fără de fisuri,
S-au prins și ne-au prins
În mreje de taxe
Și laț de facturi,
Când, nostalgici, unii
Priveau înapoi
Spre cei care-au fost
Când nu erau nici
Democrați și nici
Comisari peltici
Iar cei mulți simțeau
(*Stupids* cum erau!)
Că viața-i un vis

Prea de tot amar
Cu iz de coșmar...
Unul s-a desprins
Cam cu tărăboi
Din rotund triumphiul
Cu prea multe sfere
(Toate de putere!)
Și-au mai rămas doi...

Doi albi pe un ram de-altoi
Unde-nfloare-atomul
Când rațiunea-și face somnul
Pe un pat de cuie,
Nu mâncau decât trifoi
Cu ulei de ue
După o rețetă
Scumpă, dar secretă
Pe care le-a dat-o
Înțeleptul nato
Ultra pacifist
Și ecologist.
Și, cum se jucau
Ei cumînți (ca omul!),
Unul a atins butonul...
.....

Post scriptum

Spre Planeta – *Portocală*
Pe care-o știa *Albastră*,
A privit uimit *Cel Unul*
Prin a cerului fereastră,
Și-a-nțeles ce păcăleală
Și-a tras înțelept- nebulul
De-a făcut din lutul sfânt
Care i-a fost trup, din duhul –
Rațiune și Cuvânt
Și Lumină jucăușă,
Un deșert fără de nume...
Și, cu toată-a Lui cerească
Infinită-nțelepciune,
Din lacrimă și cenușă
A purces să meșterească
Alt amar – *o nouă lume!*

Paula
ROMANESCU

Pentru eliminarea oricărei forme de discriminare pe pământul cu trestii (cândva gânditoare), luminații recenți ai omenirii au dispus implementarea unui pachet de legi (astea merg doar la pachet, bine legate!) prin care să se interzică folosirea substantivelor: bărbat, femeie, fiu, fiică, băiat, fată, a pronumelor: el, ea, un, o. Și asta în numele corectitudinii politice potrivit căreia ar trebui să admitem (ura! ura!) și că albul cel mai curat este de fapt negru tuci... uitat pe pirostriile vetrei lumilor.

POESIS

Veronica OȘORHEIAN

Popas la matcă

Popasul meu, la matcă, e tot mai rar de acum,
Iar zilele ce vin sunt tot mai neștiute,
Și-atâtea amintiri se vor preface-n scrum,
După aceleași legi – atât de cunoscute -.

O vreme, m-am crezut o vrednică albină
Și-am înturnat pologul tăiat de aspra coasă,
Cu boabe de nectar ivite din lumină,
Să împletesc cuvinte într-o cunună-aleasă!

Am zis albină? Nu! – ea-i fără de prihană,
Eu doar subțire umbră ce poate răcori
Un dor târziu și aprig legat într-o maramă –
Flămând de locuri dragi, până va asfinți -.

Din șiruri de cuvinte și eu am rânduie
Un stup - cam cât un stog făcut de un gospodar -,
Cu gânduri pământeste din care-am ,șiruit
Colan de pietre albe pe care-l las în dar

Pădurilor din preajmă – care-n copilărie
Leagăn mi-au fost și pază - în vremea de atunci -,
În care bunii și străbunii mă învățau ce-i bine,
Purtându-ne boteliul prin rariști și prin lunci.

Mai las ca moștenire - din suflet o fărâmă
De bucurie blândă - pentru acest pământ,
Pentru cei dragi din neam și cei care îngână
Și cântece străbune, și rugăciuni în gând.

Seceriș

În snopi mi-am cules holda și am legat-o strâns
Cu legători de grâu – cu nod făcut în vis -,
La adăpost s-o pun , să nu mi-o ducă vântul,
Căci dragă mi-a fost vorba și drag mi-a fost pământul
Unde-am călcat pe brazdă, pe miriști, pe otavă,
Să-nvăț cum să-mi duc traiul, la casa din dumbravă.

În nopți cu lună plină, cuvinte-am împletit
Să fac povești din ele – ca omul chibzuit,
Dar nu știu dacă-i bine ori dacă-i de folos –
Că nu întorc eu lumea pe față ori pe dos
Și cui îi pasă, oare, de secerișul meu,
De zilele-mi senine ori că îmi este greu?

Cărări

Spre *Deal*, cărarea mea s-a nimicit demult –
Au dus-o apele de vară-nvâlvorate
Și nu mai este modru de trecut,
Că nu cunosc cărări mai noi umblate.

De *Săcătura*, aproape am uitat cu totul,
Și de livada pusă de străbuni;
Așa este, când se înstrăinează locul:
Vin alți stăpâni mai tineri și mai buni.

Nici pe *Prisloapă* nu îmi va călca piciorul
Bujala din *Covată* nu-mi va isca sudori,
Doar panoramei largi eu îi voi duce dorul
Și dragul de-a culege alune,-n sărbători.

Din *Husadiș*, mi-e dor, că nu-i așa departe,
Să gust din mărul ponc ori părul *Ciupărat*,

Să pun o lumânare la gropile-nierbate -
În care-și duc hodina doar doi bunici din sat.

Peste *Pripior*, demult n-am mai ajuns,
Fân să adun – cum adunam odată -,
Când tata speria poznașul urs,
Bătând o șină grea – de-o grindă agățată -.

Dealul Frumos îl port în amintiri
Legate de Țintarul – cel scrijelit pe piatră,
De albele troiene – crescute peste garduri
Ori până la hăizaș – cum am văzut odată -.

Din ce a fost cândva, puține mai țin minte
Și calc pe o cărare rămasă încă dragă,
La neamuri – în viață, și-arar, pe la morminte –
La cei ce se-odihnesc sub umbrele de iarbă -.

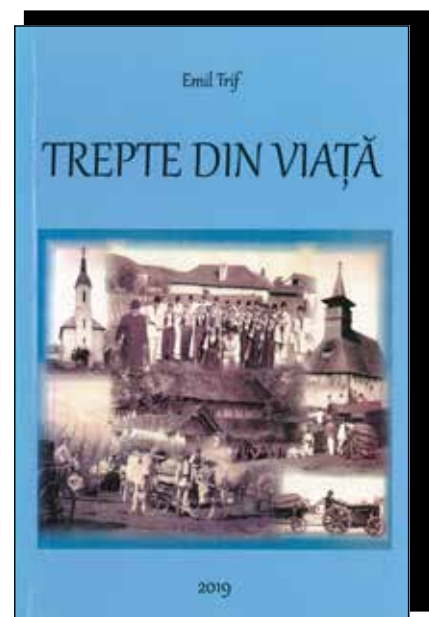
COLABORĂRI PUBLICISTICE

PEȘTIȘANI -
MELEAGURILE LUI BRÂNCUȘI

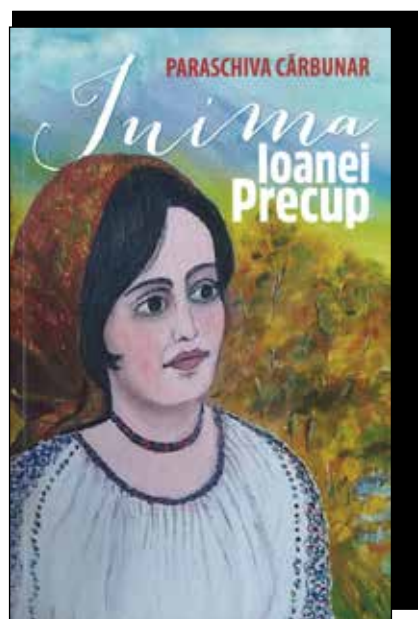
STÂNCA DE GRANIT,
Achim Emilian,
Editura Nimis,
Strâmtura - Maramureș, 2023

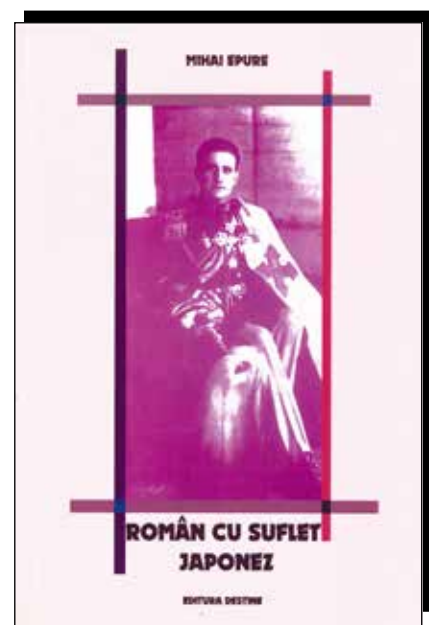
TREPTÉ DIN VIAȚĂ,
Emil Trif,
Aiud

GÂNDURILE MELE PENTRU
ROMÂNIA MARE - POEZII,
ing. Vasile Lenițchi,

INIMA IOANEI PRECUP,
Paraschiva Cărbunar,
Editura Primus, Oradea

ROMÂN CU SUFLET DE JAPONÉZ,
Mihai Epure,
Editura Destine,
București, 2023

Cuprins

Dumitru HENEGAR - Alba Iulia, 1 noiembrie 1599, intrarea triumfală a marelui Mihai Viteazul în Alba Iulia	1
Ioan STRĂJAN - Știm cine, când și în ce împrejurări au fost duse osemintele pământești ale Domnitorului Mihai Viteazul din Mitropolia Ortodoxă a Bălgradului și Arhiepiscopia Ardealului, la Mănăstirea „Sfântul Mihail” de la Plăviceni din Țara Românească	3
Dragomir VLONGA - Comemorarea Voievodului Mihai Viteazul la 424 de ani de la intrarea triumfală în Alba Iulia	8
Robert GHERGU - Ziua Națională „Horea, Cloșca și Crișan”, marcată aproape în anonimat la Alba Iulia, organizată de inițiatorul legii, jurnalistul Laurian Stănculescu	10
Ioan STRĂJAN - Despre locul real al execuției martirilor, Horea și Cloșca- Repere istorice -	13
George V. GRIGORE - Casa memorială „Constantin Brâncuși” din Hobîța – loc de inspirație și simplitate	26
Alexandru SURDU - Scriitorul Ion Mărgineanu	29
Zenovie CÂRLUGEA - Un oratoriu de tânguioase litanii pentru satul pierdut. ION MĂRGINEANU: „LACRIMA CU VENELE TĂIATE”	31
M.I. - Arhitectul albaiulian Ioan STRĂJAN, premiul Opera Omnia în cadrul Bienalei de Arhitectură Transilvania	36
Angela FAINA - Alf Lombard – un mare prieten al României, cercetător lingvist, vorbitor și iubitor al limbii române	39
COJOCARI-LUCHIAN Sn.; BARBĂ Maria - Interferența valorilor umane în formarea ecologică a preșcolarilor	46
Dumitru IONCICĂ - Academia Română a validat antichitatea inexistentă a germanilor, estompând-o pe cea a românilor. Scrisoare deschisă Domnului acad. Ioan Aurel Pop, președinte al Academiei Române.....	53
Ion PACHIA-TATOMIRESCU - Pelasgii > Valâhii – „marii anonimi” prin imperii și prin istorii.....	55
Constantin PREDESCU - Grupul de reconstituire istorică „Dacii Singidavei” va avea un nou lider.....	65
Ion MĂRGINEANU - Jurnal de scriitor – Albac – inima unei monografii	67
Zeno MILLEA - Drumul Românilor Ardeleni Spre Marea Unire – Contribuții Someșene (Constantin Albinetz, Cristina Albinetz)	68
Dragomir VLONGA - File de istorie – 79 de ani de la oribilul masacru săvârșit la Moisei - Maramureș, comis de trupele maghiare horthyste, în 14 octombrie 1944, în timpul celui de al Doilea Război Mondial	70
Pe Aleea Scriitorilor din Alba Iulia a fost omagiat scriitorul Mihail Sadoveanu la 143 de ani de la naștere și comemorat poetul Adrian Păunescu la 13 ani de la moarte.....	72
Dorin OAIDĂ - Trista realitate.....	74
Ioan Ovidiu MUNTEAN - Mărul de Roșcani, ultoane la uspăț.....	75
Maria D'ALBA - POESIS.....	76
CĂRBUNAR Paraschiva - „Mamă, pe mine m-ai uitat!”	77
Paula ROMANESCU - Zece albi spălați cu sânge.....	79
Veronica OȘORHEIAN - Popas la matcă	80
Seceriș	80
Cărări	80
COLABORĂRI PUBLICISTICE	81